

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління і бізнесу
ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти – другий (магістр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: «Організація і методика обліку та аналізу
дебіторської заборгованості (на прикладі ТОВ ТРК «БРІЗ»))»

ШИФР КРМ.ОтаА.1.616-03.2.9

Здобувачки: _____ **Попкової О.С.**

Керівник: _____ **доц. Ступницька Т.М.**

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від "5" грудня 2024 р., протокол № 7.

Завідувач кафедри обліку та аудиту _____ **Валерій НЕМЧЕНКО**

Одеса – 2024 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління
і бізнесу ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти – другий (магістр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри обліку та аудиту

« ____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ

Попкової Олени Сергіївни

- Тема роботи: «Організація і методика обліку та аналізу дебіторської заборгованості (на прикладі ТОВ ТРК «БРІЗ»)»
Затверджена наказом ОНТУ від 26 жовтня 2023 р. наказ № 616-03
- Термін здачі здобувачем закінченої роботи 5 грудня 2024 р.
- Вихідні дані до роботи: Звітні дані про діяльність підприємства за два роки.
- Перелік питань, які потрібно розробити: Теоретичні основи обліку об'єкту дослідження. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства та аналіз об'єкту дослідження за два роки. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку об'єкту дослідження на ньому. Висновки та пропозиції.
- Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) таблиць 52, рисунків 10.

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання **14 серпня 2024 р.**

Керівник роботи _____ Ступницька Т.М.

Завдання прийняв до виконання _____ Попкова О.С.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	14.08.24 - 15.09.24	
2. <i>Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства</i>	16.09.24 - 24.10.24	
3. <i>Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку за напрямом кваліфікаційної роботи на ньому</i>	25.10.24- 26.11.24	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	27.11.24 - 5.12.24	

Здобувачка вищої освіти _____ Попкова О.С.

Керівник роботи _____ Ступницька Т.М.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувачка вищої освіти Попкова О.С. _____

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему: «Організація і методика обліку та аналізу дебіторської заборгованості (на прикладі ТОВ ТРК «БРІЗ»)»

В кваліфікаційній роботі було проведено вивчення організаційних і методичних положень обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства, також була досліджена організація бухгалтерського обліку та практика обліку дебіторської заборгованості у ТОВ ТРК «БРІЗ». Проведені в кваліфікаційній роботі дослідження були спрямовані на розробку певних пропозицій, щодо вдосконалення як організації обліку дебіторської заборгованості на підприємстві так й методів її аналізу.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. В першому розділі роботи розглянуто теоретичні основи організації і методики обліку дебіторської заборгованості підприємства: визначено економічну сутність дебіторської заборгованості, проведений аналіз економічної літератури з питання визначення поняття та класифікації дебіторської заборгованості. Розглянуто нормативно - правову базу обліку, синтетичний і аналітичний облік дебіторської заборгованості, наведено рахунки, які призначені для їх обліку. Наведена типова кореспонденція рахунків та відображення інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності. Розглянуто податковий облік дебіторської заборгованості. У другому розділі роботи здійснено фінансовий аналіз діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ» за два роки: проведено аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства та розглянуто методику аналізу дебіторської заборгованості підприємства: наведені етапи його проведення та здійснено аналіз дебіторської заборгованості та фінансовий аналіз ТОВ ТРК «БРІЗ» за 2021-2022 рр. В третьому розділі розглянуто організацію бухгалтерського обліку та практику обліку дебіторської заборгованості у ТОВ ТРК «БРІЗ».

У висновках вказуються результати проведеного дослідження організації і методики обліку дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ», надано рекомендації та пропозиції, щодо покращення бухгалтерського обліку та аналізу дебіторської заборгованості з метою удосконалення діяльності підприємства.

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини	- 108 с.;
таблиць	- 52;
рисуноків	- 10,
додатків	- 2.

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	5
1. Теоретичні основи організації обліку дебіторської заборгованості підприємства.....	8
1.1. Нормативно-правова база та завдання бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості.....	8
1.2. Економічна сутність дебіторської заборгованості, її класифікація.....	11
1.3. Методологія бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості за національними стандартами.....	20
1.4. Податковий облік дебіторської заборгованості підприємства.....	36
2. Організація і методика фінансово-економічного аналізу діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ».....	41
2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ ТРК «БРІЗ».....	41
2.2. Методика аналізу дебіторської заборгованості та аналіз дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ».....	45
2.3. Фінансовий аналіз діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ».....	65
3. Практика бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ».....	84
3.1. Загальна характеристика організації бухгалтерського обліку на підприємстві.....	84
3.2. Організація бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості у ТОВ ТРК «БРІЗ».....	89
Висновки та пропозиції.....	99
Список використаних джерел.....	102
Додатки.....	109

ВСТУП

Актуальність теми. Дебіторська заборгованість невід'ємною частиною діяльності підприємства. Її головна роль – відображати взаємовідносини підприємств з покупцями, замовниками, підзвітними особами та іншими контрагентами. Особливо актуальним є організація обліку та аналізу дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість є частиною оборотних активів, тому її стан впливає на ліквідність та платоспроможність підприємства. Несвоєчасне погашення заборгованості або значна її частка у вигляді сумнівних боргів може призвести до зменшення кількості грошових коштів, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства. У сучасних реаліях нестабільної економіки підвищується ймовірність непогашення дебіторської заборгованості. Правильна методика обліку та аналізу дозволяє вчасно розпізнати сумнівну та безнадійну заборгованість і сформувати відповідні резерви.

Проведення обліку та аналізу дебіторської заборгованості дозволяють керівництву підприємства ефективно використовувати кредитну політику підприємства та розробляти заходи для її оптимізації. Завдяки проведенню аналізу підприємство може визначати доцільність надання відсічки платежу а т які обсяги продажів здійснювати в кредит. Для керівництва підприємства важливо не лише контролювати обсяг дебіторської заборгованості, а й оцінювати її якісні показники. Якщо частка простроченої або сумнівної заборгованості доволі значна, то це свідчить про неефективну кредитну політику підприємства.

Для забезпечення фінансової стійкості підприємства, оптимізації управління активами та своєчасного виявлення ризиків непогашення дебіторської заборгованості необхідно ефективно організувати облік та аналіз такої заборгованості, поліпшити фінансову звітність та підвищити конкурентоспроможність підприємства в сучасних умовах ринкових взаємовідносин.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти України, міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку, постанови Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, дослідження класиків економічної теорії, наукові праці ві-

тчизняних вчених з питань організації і методики обліку та аналізу дебіторської заборгованості, а також дані первинного, аналітичного і синтетичного обліку досліджуваного підприємства, квартальні та річні звіти, дані статистичної звітності.

Проблемою дослідження організації і методики обліку та аналізу дебіторської заборгованості займалися такі вчені та дослідники: Ф. Ф. Бутинець, Г. В. Власюк, С. Ф. Голов, З. В. Задорожний, Я. Д. Крупка, М. В. Кужельний, Л. Г. Ловінська, Г. Нашкерська, М. С. Пушкар, К. С. Сурніна, Н. М. Ткаченко, Голов С. Ф., Стоун Д., Хітчинг К., Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б., Лищенко О. Г., Момот Т., Крайник О. П., Клепікова З. В., Белозерцев В., Кірейцев Г. Г., Бланк І. О., Бернер І., Коллі Ж.-К., Кужельний М. В., Лінник В. Г., Палій В. Ф., Палій В. В. та ін.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних і дослідження обліку та методів обліку та аналізу дебіторської заборгованості, пошук шляхів вдосконалення даних процесів на підприємстві.

Задачами дослідження є: вивчення теоретичних основ обліку дебіторської заборгованості – розкриття економічної сутності, критеріїв класифікації та визначання поняття «дебіторська заборгованість»; розгляд нормативно-правових документів, які регулюють облік дебіторської заборгованості; вивчення методичних аспектів аналізу дебіторської заборгованості; проведення аналізу основних показників діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ» та фінансового аналізу підприємства за два роки, розгляд методики обліку та аналізу дебіторської заборгованості за даними ТОВ ТРК «БРІЗ», ознайомлення з організацією бухгалтерського обліку та практикою обліку дебіторської заборгованості на ТОВ ТРК «БРІЗ», а також розробка практичних рекомендацій по удосконаленню методів обліку та аналізу дебіторської заборгованості.

Методи дослідження. При вирішенні поставлених завдань були використані загальнонаукові методи і прийоми дослідження: системний аналіз – для деталізації і вивчення об'єкта дослідження, виділяючи окремі важливі складові елементи об'єкта дослідження; конкретизація – для обґрунтування змісту форм облікового забезпечення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості; дослідження документів з обліку дебіторської заборгованості підприємства за формою та змістом – для виявлення їх відповідності щодо відповідності вимогам стандартів та нормативним до-

кументам; порівняння – для зіставлення даних підприємства у динаміці при проведенні фінансово-економічного аналізу та дослідження питань сутності та класифікації дебіторської заборгованості; групування – для визначення залежності одних показників від інших при проведенні дослідження даних підприємства та аналізу його дебіторської заборгованості.

Наукова новизна одержаних результатів в даній кваліфікаційній роботі полягає в розробці напрямів вдосконалення методики обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства.

Апробація результатів роботи. Основні теоретичні та практичні результати дослідження:

– запропоновані до застосування в практичній діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ» (довідка про впровадження №305/1 від 01.11.2024р. наведена у Додатку А);

– докладалися та були апробовані на науковому колоквіумі на науковій конференції здобувачів вищої освіти ОНТУ, 26-29 березня 2024 року, м. Одеса, на XII міжнародній науково-практичній конференції «Економічні та соціальні аспекти розвитку України», 17-18 жовтня 2024р., м. Одеса, та на науковому колоквіумі «Дослідження найбільш важливих проблем і напрямів: розвитку харчової промисловості та її підгалузей, експортного потенціалу, розвитку зовнішньої торгівлі АПК України та її результативності» в рамках дослідження наукової школи «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів» кафедри обліку та аудиту ОНТУ 28.11.2024 р. (Додаток Б) та надруковані у 1 тезах конференції.

Загальна структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст роботи становить 108 сторінок, містить 52 таблиць на 61 сторінках, 10 рисунків на 10 сторінках, список використаних джерел 65 на 7 сторінках.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Нормативно-правова база та завдання бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості

Суб'єкти господарювання у процесі своєї діяльності вступають у господарські відносини з різними дебіторами. У сучасних умовах ведення бізнесу відбуваються істотні зміни у соціальній, економічній і господарській діяльності підприємств. Відображення дебіторської заборгованості в обліку регулюється великою кількістю нормативно-правових документів, які постійно вдосконалюються. Тому дуже важливо постійно бути в курсі цих змін, щоб не порушувати норми ведення дебіторської заборгованості та не наражати своє підприємство на штрафні санкції.

Бухгалтерський облік дебіторської заборгованості визначається наступною нормативно-правовою базою документів (рис. 1.1).

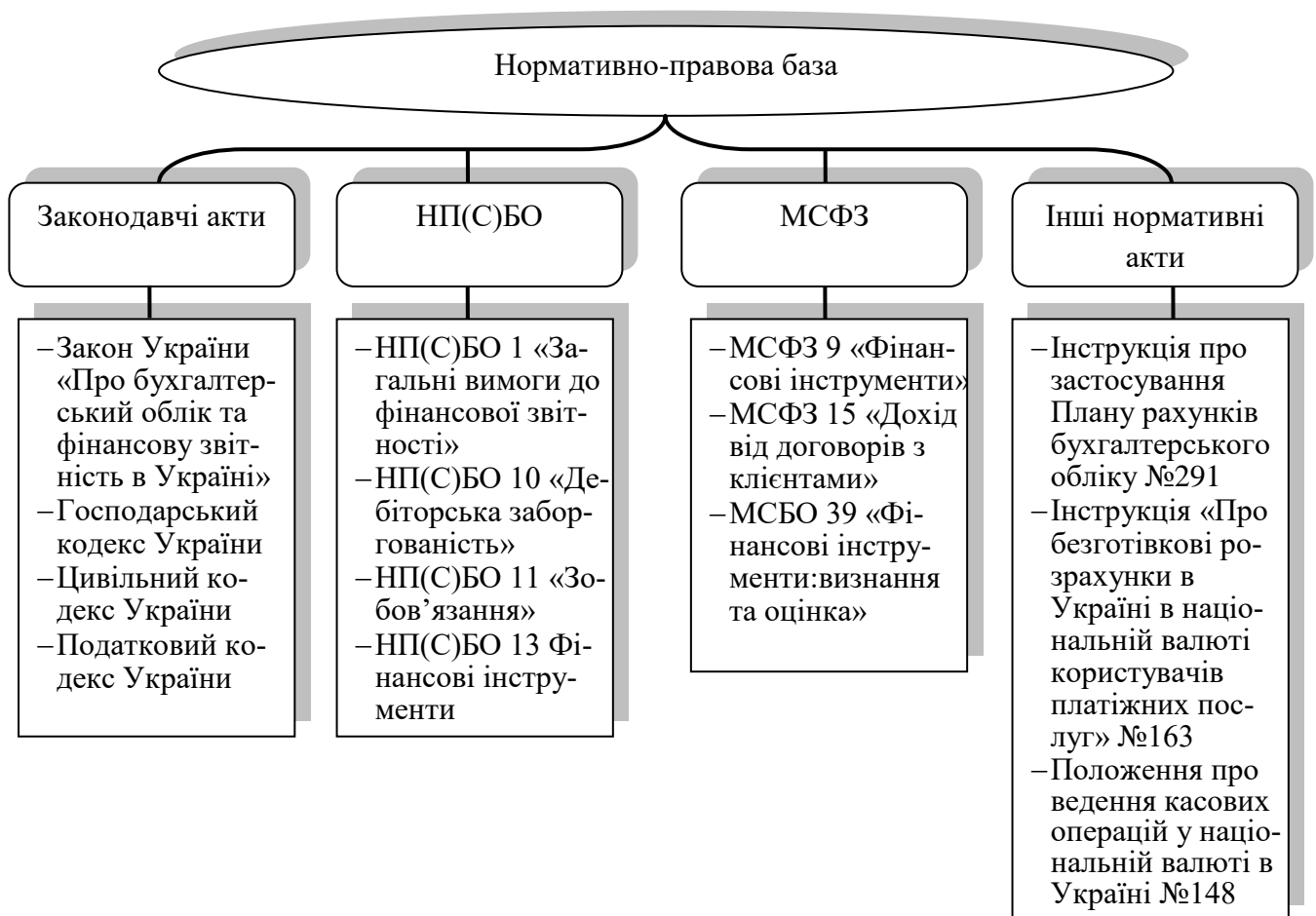

Рис. 1.1 – Нормативно-правова база регулювання дебіторської заборгованості*

* сформовано з використанням джерел [1-14]

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає загальні принципи ведення бухгалтерського обліку, включаючи облік дебіторської заборгованості, згідно із законом, дебіторська заборгованість повинна відображатися достовірно та відповідати принципу обачності. Цивільний кодекс України регулює правові відносини між підприємствами, зокрема умови укладання договорів, порядок розрахунків і строки позовної давності. Податковий кодекс України регулює визначення термінів, платників податку, об'єктів оподаткування та порядку відображення податкових різниці, які пов'язані з наявністю резерву сумнівних боргів, а також впливає на порядок списання безнадійної заборгованості [1].

Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку: НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» визначає порядок визнання, оцінки, класифікації та відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності. Основними вимогами до визнання дебіторської заборгованості є поділ її на поточну та довгострокову та оцінка заборгованості на дату балансу за чистою реалізаційною вартістю [12]. Порядок відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності визначається НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [11]. НП(С)БО 11 «Зобов'язання» визначає принципи формування резерву сумнівних боргів як зобов'язання підприємства щодо покриття можливих витрат [13]. У НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» описується правила визнання та оцінки фінансових активів, включаючи дебіторську заборгованість, яка виникає в результаті реалізації продукції, товарів, робіт або послуг [14].

Міжнародні стандарти фінансової звітності: МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» передбачає використання моделі очікуваних кредитних збитків для оцінки дебіторської заборгованості, а також забезпечує більш точне прогнозування сумнівних боргів. Дебіторська заборгованість визнається як наслідок надання товарів чи послуг клієнтам у МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» [6]. МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» визначає дебіторську заборгованість як похідні фінансові активи з фіксованим платежем, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку [7].

Щоб відобразити порядок операцій за розрахунками з дебіторами на рахунках бухгалтерського обліку використовується «Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку». Ще одним важливим нормативно-правовим документом є Інструкція «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті». Цією інструкцією передбачені форми розрахунків з дебіторами, можливість вільного вибору форми розрахунку та порядок їх оформлення. Для здійснення розрахунків з дебіторами в готівковій формі обов'язковим є дотримання вимог «Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні».

Облік дебіторської заборгованості повинен відповідати основним завданням бухгалтерського обліку (рис. 1.2).

Рис. 1.2 – Основні завдання бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості*

*сформовано з використанням джерел [21]

Облік та контроль розрахунків з дебіторами повинен забезпечуватись точним відображенням всіх операцій, пов'язаних із виникненням і погашенням дебіторсь-

кої заборгованості. Класифікація заборгованості необхідна для розподілу дебіторської заборгованості на поточну та довгострокову, сумнівну та безнадійну для подальшого правильного відображення у фінансовій звітності. Необхідно проводити оцінку дебіторської заборгованості, тобто, проводити її інвентаризацію для формування резерву сумнівних боргів, щоб можна було покрити можливі витрати. Обов'язково повинно відбуватися забезпечення достовірності звітності – дебіторська заборгованість повинна відображатися у фінансовій звітності відповідно до чинних стандартів обліку. Аналіз та оцінку ліквідності дебіторської заборгованості необхідно проводити для перевірки платоспроможності дебіторів для визначання неповернення заборгованості. Важливим є контроль за строками оплати. Необхідно проводити моніторинг простроченої заборгованості та вживати необхідні засоби щодо її стягнення. Підготовка до списання безнадійної заборгованості полягає у формуванні документів для правомірного списання дебіторської заборгованості згідно з нормативними вимогами. Всі ці завдання необхідні для формування управлінських рішень керівником щодо кредитної політики підприємства.

Тобто, завдання бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості спрямовані на забезпечення прозорості розрахунків, ефективного управління фінансовими ресурсами та мінімізації ризиків втрат, а використання нормативно-правової бази гарантує відповідність обліку чинному законодавству та стандартам. У свою чергу, для організації обліку та здійснення контролю над дебіторською заборгованістю необхідно враховувати значну кількість нормативно-правових документів, застосування яких є обов'язковим і вимагає уважності від обліковців та менеджерів підприємства.

1.2. Економічна сутність дебіторської заборгованості, її класифікація

Ефективне ведення господарської діяльності підприємства відбувається завдяки створенню нормальних умов взаємодії між виконавцем та замовником. Ефективність такої діяльності характеризується ліквідністю активів, платоспроможністю та достатнім обсягом оборотних активів. Важливим критерієм прибуткового ве-

дення господарської діяльності є грамотна взаємодія між покупцями та замовниками (іншими дебіторами). Але, сучасні умови ведення господарської діяльності настільки мінливі, що може спостерігатися дефіцит грошей. Однак, враховуючи умови конкуренції, виникає необхідність погоджуватись на відстрочку платежів, і це призводить до виникнення дебіторської заборгованості, яку необхідно контролювати та вміло управляти на підставі її аналізу.

Питання теоретичного обґрунтування обліку дебіторської заборгованості розглядали багато вчених. Вагомий внесок зробили такі науковці як Ф. Ф. Бутинець, Г. В. Власюк, С. Ф. Голов, З. В. Задорожний, Я. Д. Крупка, М. В. Кужельний, Л. Г. Ловінська, Г. Нашкерська, М. С. Пушкар, К. С. Сурніна, Н. М. Ткаченко та ін. Таким чином, аналіз наукових літературних джерел свідчить про існування великого різноманіття поглядів науковців щодо визначенні поняття «дебіторська заборгованість» та її економічної сутності. Підходи до визначення сутності дебіторської заборгованості в економічній літературі та нормативних актах наведені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1– Підходи до визначення сутності дебіторської заборгованості в економічній літературі та нормативних актах*

Автор (нормативний акт)	Визначення дебіторської заборгованості
НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	«Дебіторська заборгованість – це суми заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми коштів, їх еквівалентів або інших активів».
Голов С. Ф.	«Дебіторська заборгованість – фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони».
Стоун Д., Хітчинг К.	«Дебіторська заборгованість – це сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними, а сама дебіторська заборгованість має назву «рахунки до отримання».
Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б.	«Дебіторська заборгованість (з англ. Accounts receivable) – сума боргів, які належать підприємству, фірмі, компанії зі сторони інших підприємств, фірм, а також громадян, які являються їх боржниками та дебіторами».
Лищенко О. Г.	«Дебіторська заборгованість – це фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства».
Момот Т. В.	«Дебіторська заборгованість – безвідсоткова позика контрагентам».
Крайник О. П., Клепікова З. В.	«Дебіторська заборгованість – форма відстрочки платежу – відкритий кредит (неформальна або формальна угода, яка передбачає виконання послуг замовником або реалізації продукції покупцю з відстрочкою оплати за них. Такий кредит вважається безкоштовним та без чіткого визначення строку».

Автор (нормативний акт)	Визначення дебіторської заборгованості
Белозерцев В.	«Дебіторська заборгованість – грошове вираження результату вимушеної або заздалегідь запланованої господарсько-економічної операції кредитного характеру з контрагентами (юридичними або фізичними особами), що мала місце у минулому та борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений з контрагентом та сплачений підприємству у майбутньому, а в поточний момент відображений у балансі підприємства як актив».
Кірейцев Г. Г.	«Дебіторська заборгованість – це складова оборотного капіталу, яка є комплексом вимог до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг».
Бланк І. О.	«Визнають дебіторську заборгованість як борги (слово «дебітор» походить від слова «дебет»(борг))».
Бернар І., Коллі Ж.-К.	«Розуміють дебіторську заборгованість як вимоги щодо оплати, тобто боргові вимоги є еквівалентом боргу тієї особи, на яку покладається виконання обов'язку».
Кужельний М. В., Лінник В. Г.	«Під дебіторською заборгованість мають на увазі права на повернення боргу».

*складено з використанням джерел [12, 17, 18, 22, 24, 26, 28, 32, 36, 37, 45, 53]

Заборгованість виникає за рахунок того, що обидві сторони домовленості не виконують свої зобов'язання одночасно відносно договору. Спочатку одна сторона виконує свої зобов'язання щодо постачання товарів, продукції, виконання робіт або надання послуг та має право на погашення заборгованості, яка виникла в наслідок цього. У бухгалтерському обліку у цієї сторони у складі господарських операцій виникає заборгованість дебітора, яка називається дебіторською, а в іншій сторони виникає зобов'язання погасити цю заборгованість, яка називається кредиторською (рис. 1.3).

Отже, дебіторська заборгованість виникає внаслідок господарських операцій, пов'язаних із реалізацією товарів, виконанням робіт або наданням послуг, коли оплата за них здійснюється не в момент передачі, а в майбутньому.

Основними умовами її виникнення є [21]:

- наявність укладених договорів, які передбачають відстрочку платежу за отримані товари, роботи чи послуги, узгоджені строки оплати між сторонами;
- порушення строків оплати з боку контрагента, що створює прострочену заборгованість, наявність спірних питань у розрахунках між покупцем та постачальником;

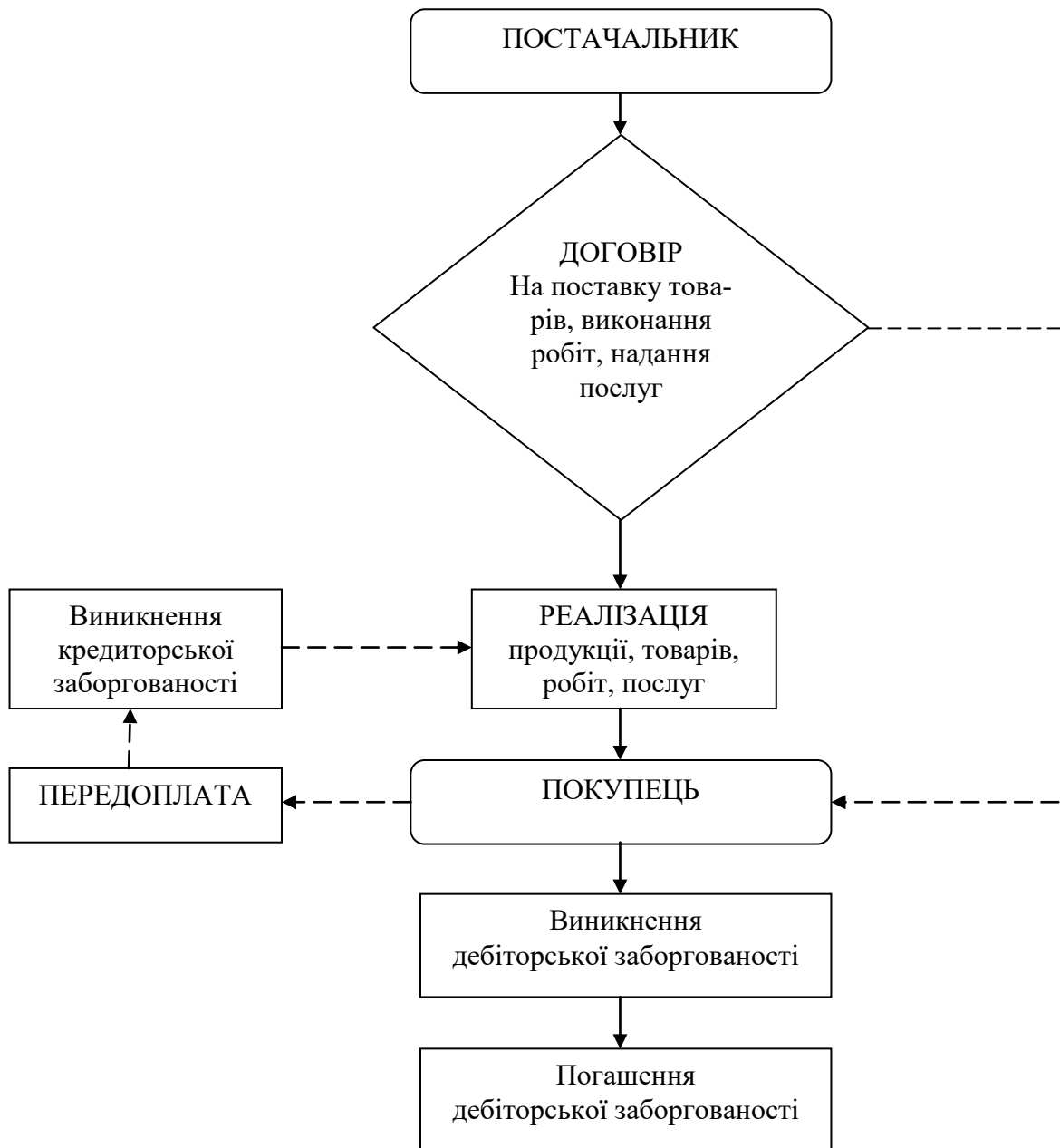

Рис. 1.3 – Виникнення дебіторської заборгованості*

* сформовано з використанням джерел [19, 21, 29]

- відображення дебіторської заборгованості на момент реалізації товарів, робіт, послуг відповідно до принципу нарахування, ведення аналітичного обліку заборгованості за кожним дебітором;
- галузеві особливості, які передбачають тривалий виробничий процес або велику партію збуту товару;
- співпраця на умовах попередніх домовленостей про довгострокову оплату;
- законодавчо визначена можливість комерційного кредитування.

Дебіторська заборгованість виникає в наслідок кредитної політики підприємства та особливостей відносин із контрагентом. Для запобігання ризикам її накопичення необхідно впроваджувати ефективну систему управління дебіторською заборгованістю, яка аналізує строки, умови та платіжну дисципліну покупців.

Щоб управляти дебіторською заборгованістю, треба вміти правильно її класифікувати (табл.1.2).

Таблиця 1.2 – Підходи до класифікації дебіторської заборгованості в економічній літературі*

Підходи	Види дебіторської заборгованості
За рівнем ліквідності	– короткострокова – довгострокова
За ймовірністю погашення	– реальна – сумнівна – безнадійна
За видами господарських операцій	– товарна – нетоварна
За джерелами виникнення	– заборгованість з покупцями і замовниками – заборгованість за розрахунками з різними дебіторами
За законодавчим статусом	– юридично підтверджена – юридично спірна
За характером виникнення	– планова – непередбачена
За видами оцінки в обліку	– номінальна – чиста реалізаційна
За контрагентами	– фізичні особи – юридичні особи

*складено з використанням джерел [19, 21, 23, 24, 31, 32, 38, 41, 44, 46, 59]

М.Д. Білик запропонувала класифікувати дебіторську заборгованість за рівнем ліквідності: залежно від терміну погашення на довгострокову та короткострокову. Така класифікацію відповідає статтям дебіторської заборгованості в балансі [44].

Завгородній А.Г. та Вознюк Г.Л. [24] дебіторську заборгованість класифікують в залежності від ймовірності погашення за такими напрямками:

- реальна – це заборгованість, повернення якої очікується в повному обсязі;
- сумнівна – дебіторська заборгованість погашення якою викликає сумніви;
- безнадійна – заборгованість, строк погашення якої вже минув і на підприємстві впевнені, що її не повернуть через причини, передбачені законодав-

ством (банкрутство дебітора, закінчення строку позовної давності тощо).

Грабова Н.М. [21] у своїй роботі дебіторську заборгованість класифікує на:

- товарна – заборгованість виникає внаслідок продажу товарів, робіт або послуг;
- нетоварна – заборгованість, не пов'язана з реалізацією продукції (позики співробітникам, податкові переплати).

Ткаченко Н.М.[41] класифікує дебіторську заборгованість за джерелами виникнення:

- заборгованість за розрахунками з покупцями і замовниками, її основна частина виникає в процесі реалізації продукції або послуг;
- заборгованість за розрахунками з різними дебіторами, яка включає заборгованість з підзвітними особами, переплатами за податки тощо.

За законодавчим статусом пропонує класифікувати Мних Є.В.:

- юридично підтверджена – має документальне підтвердження (договори, акти);
- юридично спірна – предмет судового розгляду, наприклад, в разі порушення умов договору.

Швець В. Г. [44] пропонує класифікувати дебіторську заборгованість за характером виникнення:

- планова – заборгованість, яка передбачена умовами угоди;
- непередбачена – заборгованість, яка виникає внаслідок форс-мажорних обставин або порушення умов договору.

Савлук М.І. [38] в свою чергу пропонує класифікувати дебіторську заборгованість за видами оцінки в обліку:

- номінальна – за первісною вартістю заборгованості;
- чиста реалізаційна – сума, яку підприємство реально очікує отримати після врахування резерву сумнівних боргів.

Класифікувати дебіторську заборгованість за контрагентами пропонує у своїх працях Бутинець Ф.Ф. [19]:

- фізичними особами – заборгованість, що виникає у розрахунках із працівниками або іншими фізичними особами;
- юридичними особами – заборгованість, яка виникає у розрахунках із поставачальниками, клієнтами тощо.

Згідно з НП(с)БО 10 «Дебіторська заборгованість» вона може поділятися на поточну, сумнівну та довгострокову (рис. 1.4) [12].

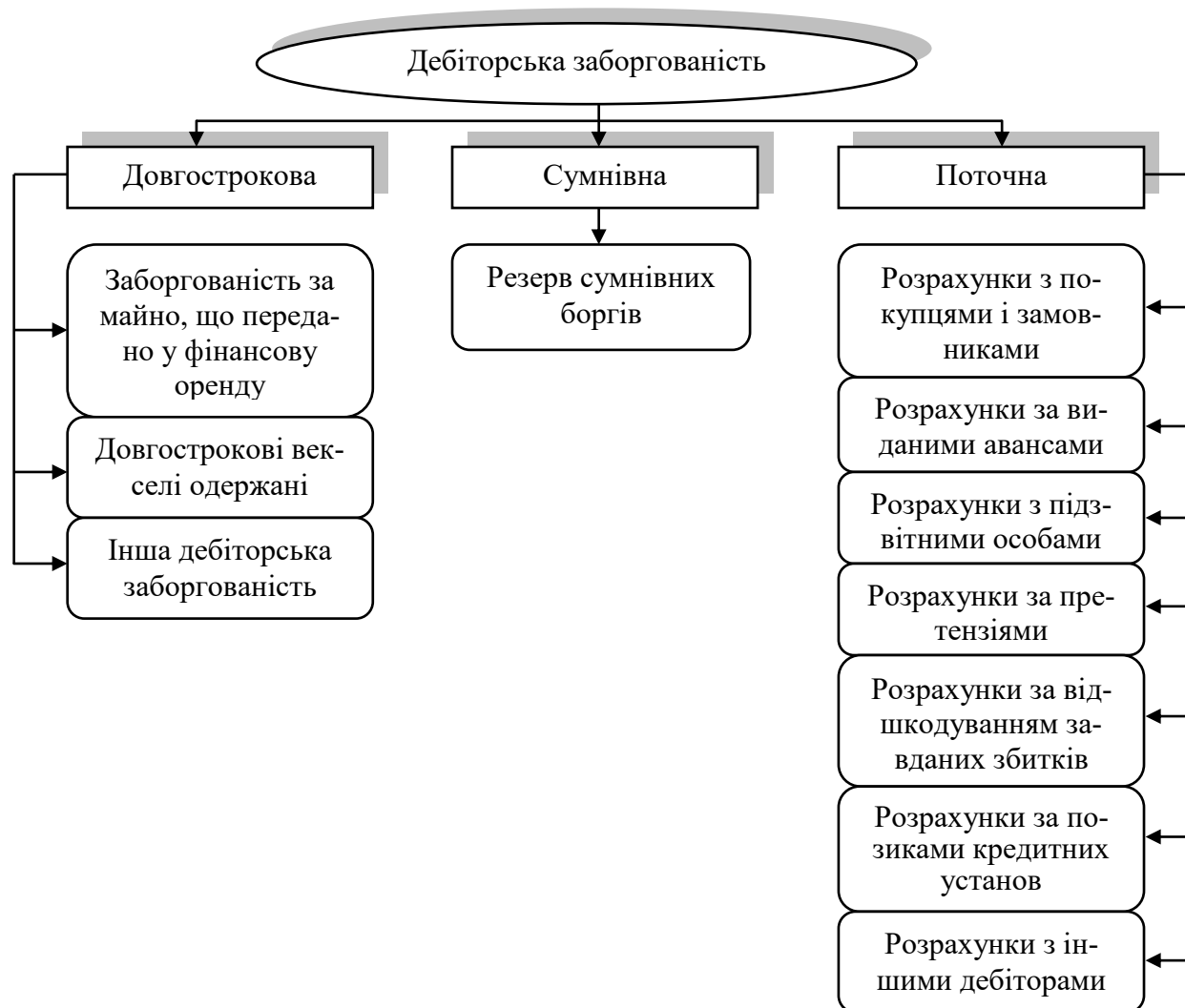

Рис. 1.4 – Класифікація дебіторської заборгованості згідно з НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»*
* сформовано з використанням джерел [12]

Операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для провадження діяльності і отриманням грошей та їх еквівалентів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг (НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», п.3).

Довгострокова дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгова-

ності фізичних і юридичних осіб, яка буде погашена після одного року з дати балансу і не виникає в ході нормального операційного циклу [12].

Щоб віднести дебіторську заборгованість до довгострокової необхідно, щоб були виконані наступні критерії:

- дебіторська заборгованість не виникає в ході нормального операційного циклу;
- строк погашення дебіторської заборгованості перевищує 12 місяців.

Якщо ж строк погашення дебіторської заборгованості менше 12 місяців, то її відносять до поточної.

Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу, або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу [12].

Сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.

Дебіторську заборгованість можна класифікувати за об'єктами [8]:

- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги – це заборгованість покупця (або замовника) на поставку продукції, товарів або послуг;
- дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами; розрахунки з підзвітними особами; по нарахованих дивідендів, процентам та іншим, що підлягають надходженню; з іншими дебіторами.

Дебіторська заборгованість за формою розрахунків:

- монетарна дебіторська заборгованість, яка повинна бути погашена грошовими коштами чи їх еквівалентами;
- немонетарна дебіторська заборгованість, яка повинна бути погашена у формі отримання товарно-матеріальних цінностей, робіт, послуг тощо.

Також можна класифікувати дебіторську заборгованість за видом контрагента [19, 21]:

- дебіторська заборгованість покупців (споживачів);
- дебіторська заборгованість постачальників;

- дебіторська заборгованість працівників;
- дебіторська заборгованість бюджету;
- дебіторська заборгованість фондів соціального страхування;
- дебіторська заборгованість власників (акціонерів).

Окремо можна виділити дебіторську заборгованість [60]:

- за національною ознакою дебіторів: вітчизняними дебіторами та іноземними дебіторами;
- за валютою розрахунків: у національній валюті; у іноземній валюті.

Важливо класифікувати дебіторську заборгованість за охопленням плану [19, 21, 60]:

- запланована – дебіторська заборгованість очікувана та врахована до планових розрахунків (бюджету) підприємства;
- незапланована – дебіторська заборгованість не очікувана та не врахована до планових розрахунків (бюджету) підприємства.

Дебіторську заборгованість відносять до активу тому, що право на її отримання є майновим правом, а майно та права – це актив. Тому як актив, дебіторська заборгованість повинна відповідати наступним критеріям: має приносити дохід у майбутньому, бути у розпорядженні суб'єкта господарювання та бути слідством виконання договірних зобов'язань.

На думку А.О. Бірюкова для зменшення ймовірності виникнення дебіторської заборгованості необхідно виконати наступні кроки:

- провести комплексну перевірку контрагента на початковому етапі співпраці;
- постійний супровід юридичного відділу;
- фінансування дебіторської заборгованості;
- проводити облік, контроль, оцінку дебіторської заборгованості;
- використовувати всі необхідні заходи для стягнення простроченого боргу;
- висувати претензії простроченим дебіторам [47].

1.3. Методологія бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості за національними стандартами

При стабільній роботі підприємства відбувається постійне відвантаження товару або виконання робіт, або надання послуг у зв'язку з чим виникає заборгованість за товари, роботи або послуги. Така заборгованість може бути оформлена у звичайний спосіб (наданий рахунок на оплату) або за допомогою векселів.

Облік векселів. Вексель – це цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю). Розрізняють такі види векселів: за платником, за формою нарахування, за строком обігу (рис.1.5) [41, 42].

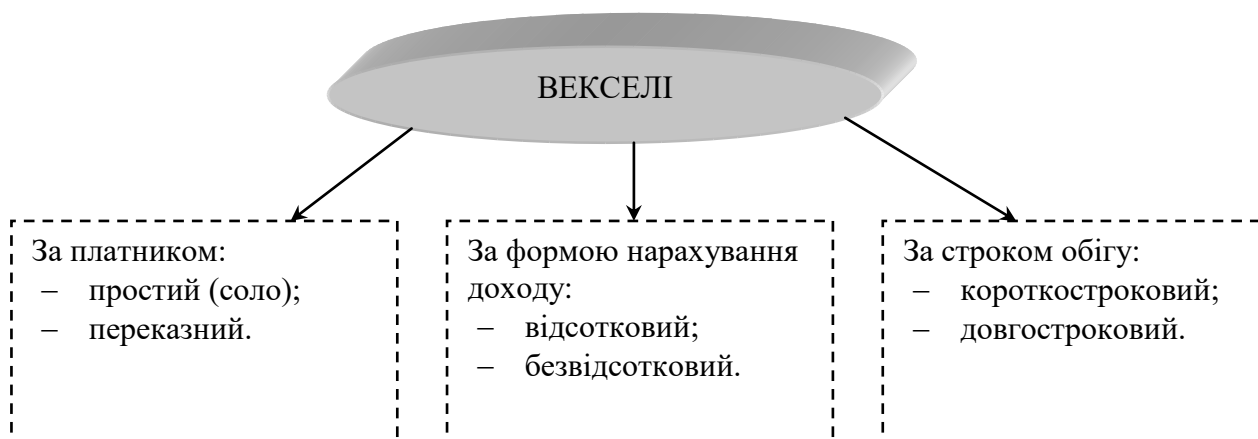

Рис. 1.5 – Види векселів*

*сформовано з використанням джерел [41, 42]

За платником:

- простий (соло) – вексель, який містить зобов'язання векселедавця сплатити у зазначений строк визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателя);
- переказний – вексель, який містить письмовий наказ однієї особи іншій особі сплатити у зазначений строк визначену суму грошей третій особі.

За формою нарахування доходу:

- відсотковий – вексель із визначеною ставкою відсотка;
- безвідсотковий (дисконтний) – вексель, відсоток за яким відсутній або

входить до його номінальної вартості.

За строком обігу:

- короткостроковий – вексель зі строком обігу до одного року;
- довгостроковий – вексель зі строком обігу більше одного року.

Поточна дебіторська заборгованість за товари, виконані роботи, надані послуги, відвантажену продукцію, яка забезпечена вексями, відображається на рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані». Рахунок 34 «Короткострокові векселі одержані» має такі субрахунки:

- 341 «Короткострокові векселі, одержані в національній валюті»;
- 342 «Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті».

За дебетом рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» відображається отримання векселя за продані товари, надані послуги, виконані роботи та інші операції. За кредитом – отримання коштів в погашення векселів, продаж векселів. Аналітичний облік векселів ведеться по кожному окремо. Кореспонденція рахунків з обліку векселів зазначена в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Кореспонденція рахунків з обліку векселів*

№	Господарська операція	Дебет	Кредит
1	Одержано вексель за виконані роботи з відстроченням оплати	34	36, 37
2	Надійшли кошти в оплату векселя	31, 30	34

*складено з використанням джерел [8]

До статті «Векселі одержані» включається заборгованість за вексями, строк погашення за якими не настав. Для обліку розрахунків вексями використовується при журнальній формі - журнал № 3 і відомість № 3.4, за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах.

Облік дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги виникає після того, як відвантажені товари або готова продукція, виконані роботи або надані послуги передані замовнику, а оплата за них ще не надійшла. Така взаємодія відбувається у сфері розрахунків між покупцями і замовниками. Умови та порядок розрахунків між покупцями та замовниками визначаються укладеним договором. Основні умови укладання,

виконання та припинення договірних зобов'язань регулюються Цивільним кодексом України [4] та Господарським кодексом України [2].

Для документообігу між покупцями та замовником використовують відповідні первинні документи (табл.1.4).

Таблиця 1.4 – Первинні документи для розрахунків з покупцями і замовниками*

Розрахунки з вітчизняними покупцями	Розрахунки з іноземними покупцями
Виникнення дебіторської заборгованості	
<ul style="list-style-type: none"> – Рахунок – Рахунок-фактура – Накладна – Акт здачі-приймання виконаних робіт (наданих послуг) – Товарно-транспортна накладна – Податкова накладна (якщо підприємство є платником ПДВ) 	<ul style="list-style-type: none"> – Рахунок-фактура (Invoice) – Транспортні накладні – Валютно-митна декларація – Платіжні документи про перерахування сум податкових та митних платежів – Довідки та рахунки бухгалтерії про наявність курсових різниць
Погашення дебіторської заборгованості	
<ul style="list-style-type: none"> – Виписка банку – Прибутковий касовий ордер – Векселі 	<ul style="list-style-type: none"> – Виписка банку – Інкасо – Векселі

*складено з використанням джерел [41]

Облік розрахунків з покупцями та замовниками згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції по його застосуванню №291 ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Цей рахунок має наступні субрахунки, які представлені в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Субрахунки рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»*

Субрахунок	Назва субрахунку	Характеристика
361	Розрахунки з вітчизняними покупцями	Призначений для обліку розрахунків з вітчизняними покупцями за реалізовану продукцію, товари, виконані роботи, надані послуги (у тому числі на виконання бартерних контрактів).
362	Розрахунки з іноземними покупцями	Призначений для обліку розрахунків з іноземними покупцями за реалізовану продукцію, товари, виконані роботи, надані послуги (у тому числі на виконання бартерних контрактів).
363	Розрахунки з учасниками ПФГ	Призначений для обліку розрахунків з учасниками промислово-фінансової групи за реалізовану продукцію, товари, виконані роботи, надані послуги (у тому числі на виконання бартерних контрактів).
364	Розрахунки за гарантійним забезпеченням	Призначений для відображення розрахунків за гарантійним забезпеченням, пов'язаним зі здійсненням операцій з деривативами.

*складено з використанням джерел [8]

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» є активним рахунком. За дебетом цього рахунку відображається продажна вартість товарів, виконаних робіт, наданих послуг та реалізованої продукції. Така вартість може включати податок на додану вартість, акцизний податок та інші податки або збори, які підлягають перерахуванню до бюджету. За кредитом відображаються усі види платежів (готівкові, безготівкові та інші види розрахунків) за товари, реалізовану продукцію, надані послуги або виконані роботи. Якщо сальдо по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» дебетове, то це свідчить про заборгованість покупців або замовників за товари, реалізовану продукцію, надані послуги або виконані роботи.

Аналітичний облік на субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» зазвичай ведуть у гривнях та іноземній валюті, яка вказана в договорі.

Типові бухгалтерські проводки по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» наведені в табл. 1.6.

Таблиця 1.6 – Типова кореспонденція рахунків з обліку дебіторської заборгованості за продукцію, (товари, роботи, послуги)*

№	Господарська операція	Дебет	Кредит
1	Надані послуги вітчизняним замовникам	361	703
2	Надані послуги іноземним замовникам	362	703
3	Надано в операційну оренду	361	713
4	Відображено нарахування податкових зобов'язань	703 361	641 643
5	Оплачено заборгованість покупцем на поточний рахунок банку	311	361
6	Отримано готівку від покупців та замовників за надані послуги	301	361
7	Списання дебіторської заборгованості покупців, що визначена безнадійною	381	361
8	Нарахування від'ємного значення курсових різниць по дебіторській заборгованості	945	362
9	Відображення додатного значення курсових різниць по дебіторській заборгованості	362	714
10	Відображено дохід від реалізації виробничих запасів, МШП	361	712
11	Відвантаження готової продукції	361	701
12	Продаж товарів	361	702
13	Взаємо зарахування заборгованості у випадку попередньої оплати	681	361
14	Попернення покупцеві отриманих коштів	361	30, 31

*складено з використанням джерел [8]

Аналітичний облік розрахунків з покупцями і замовниками ведеться за кожним покупцем за кожним виставленим рахунком за допомогою автоматизованої машинограми. Узагальнення інформації щодо обліку розрахунків з покупцями і замовниками за журнально-ордерною формою ведеться – в відомості №3.1 (за дебетом рахунку 36), та у журналі №3 (за кредитом рахунку 36), за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах або в електронному реєстрі.

Облік дебіторської заборгованості за розрахунками. Облік дебіторської заборгованості за розрахунками включає:

- облік за виданими авансами;
- облік розрахунків з бюджетом;
- у тому числі облік з податку на прибуток;
- дебіторську заборгованість за розрахунку з нарахованих доходів;
- дебіторську заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків.

Для обліку дебіторської заборгованості за виданими авансами використовується субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами» рахунка 37 «Розрахунки з різними дебіторами». Він відображає суму авансів, наданих іншим підприємствам в рахунок майбутніх поставок продукції, робіт, послуг. Цей субрахунок є активним за дебетом відображається нарахований аванс, а за кредитом – його погашення. Авансовий платіж – це вид платежу, який відбувається перед його звичним терміном сплати. Такий платіж частіше вимагають як гарантію виплати або для покриття послуг з доставки. Авансові платежі відображаються як активи на балансі підприємства. Вони можуть виплачуватись до грошової суми, наданої до договірною терміну, або вони можуть виплачуватись до отримання товарів або послуг. Облік авансових платежів ведеться в електронних машинограмах, у звітності відображаються у звіту про прибутки та збитки за період, в якому вони були понесені. Первинні документи при розрахунку за виданими авансами: виписка з банку, товаро-транспортна накладна, бухгалтерська довідка або платіжна інструкція, податкова накладна. Типова кореспонденція рахунків з обліку розрахунків за виданими авансами розглянута в табл. 1.7.

Таблиця 1.7 – Типова кореспонденція з обліку розрахунків за виданими авансами*

№	Господарська операція	Дебет	Кредит
1	Перераховано аванс за товари, роботи, послуги	371	311
2	Відображена сума податкового кредиту з ПДВ	641	644
3	Залік заборгованостей з постачальниками	631	371

* складено з використанням джерел [8]

Узагальнення інформації щодо обліку розрахунків за авансами за журнально-ордерною формою ведеться – в відомості №3.2 (за дебетом рахунку 371), та у 1 розділі Журналу №3 (за кредитом рахунку 371), за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах або в електронному реєстрі.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом згідно НП(С)БО 10 включає заборгованість фінансових і податкових установ, а також авансові платежі, переплату за податками і обов'язковими зборами, іншими платежами до бюджету та відображається в балансі із виділенням заборгованості з податку на прибуток. Первинними документами, що можуть засвідчувати такі види нарахування є виписки з банку, податкова звітність з податку на прибуток, звітність з податку на додану вартість та об'єднана звітність. Відображається саме переплата за вказаними податками. До таких розрахунків відносять дебетове сальдо субрахунку 641 «Розрахунки за податками» – податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний податок, податок на прибуток, єдиний податок та субрахунку 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами» – це військовий збір.

Дебіторська заборгованість за нарахованими доходами відображається на субрахунку 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами». Дебіторська заборгованість за нарахованими доходами є сумою нарахованих дивідендів, відсотків, роялті тощо, що підлягають надходженню. По дебету цього рахунку відображаються нараховані дивіденди, роялті або відсотки, а по кредиту – надходження грошових коштів на поточний рахунок за дивіденди, роялті, відсотки.

Дивіденди – це частина чистого прибутку, який розподілений між учасниками, відповідно до своєї частки власного капіталу [3]. Таким чином, на субрахунку 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» відображається дебіторська заборго-

ваність, що виникла в результаті фінансової діяльності підприємства і придбання ним акцій, інших боргових зобов'язань, а також часток у статутному капіталі інших підприємств.

Роялті – це платежі за використання нематеріальних активів підприємства (торгівельні марки, патенти і т.д.) [3].

Проценти – плата за використання грошових коштів, що належать суб'єкту господарювання [3].

Нарахована дебіторська заборгованість – це дебіторська заборгованість за яку суб'єкт господарювання отримало дохід, але для якого він ще не видав рахунку на оплату клієнту. Такі умови нарахування визначаються в договорі, тобто компанія вже має право певну заздалегідь визначену суму, але умови договору ще не дозволяють йому виставити рахунок на оплату.

Первинним документом для нарахування доходів, виникнення дебіторської заборгованості за розрахунками за нарахованими доходами є бухгалтерська довідка, витяг з протоколу загальних зборів засновників, договір оренди тощо.

Типова кореспонденція рахунків з обліку розрахунків за нарахованими доходами наведена в таблиці 1.8.

Таблиці 1.8 – Типова кореспонденція рахунків з обліку розрахунків за нарахованими доходами*

№	Господарська операція	Дебет	Кредит
1	Нараховані дивіденди, що підлягають отриманню	373	14
2	Нараховані відсотки, роялті	373	731, 732
3	Отримана оплата у вигляді дивідендів, відсотків, роялті	311	373

* складено з використанням джерел [8]

Узагальнення інформації щодо обліку розрахунків за авансами за журнально-ордерною формою ведеться – в відомості №3.2 (за дебетом рахунку 373), та у 1 розділі Журналу №3 (за кредитом рахунку 373), за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах або в електронному реєстрі.

Для відображення операцій із внутрішніх розрахунків використовуються наступні субрахунки:

- 682 «Внутрішні розрахунки»;
- 683 «Внутрішньогосподарські розрахунки».

Субрахунок 682 «Внутрішні розрахунки» використовується для ведення обліку всіх видів поточних розрахунків з дочірніми і асоційованими підприємствами.

Субрахунок 683 «Внутрішньогосподарські розрахунки» використовується для обліку внутрішньогосподарських розрахунків з виробничими одиницями і господарствами, виділеними на окремий баланс, за взаємним відпуском матеріальних цінностей; реалізацією продукції, робіт, послуг, передачею витрат загальноуправлінської діяльності; виплатою заробітної плати працівникам цих господарств; за іншими видами розрахунків. Передача активів (основних засобів, готової продукції, товарів тощо) від одного підрозділу (філії) іншому, виділеному на окремий баланс, відображається за кредитом рахунків обліку відповідних активів і дебетом субрахунку 683 "Внутрішньогосподарські розрахунки", а їх одержання - зворотною кореспонденцією цих рахунків. Типова кореспонденція рахунків з обліку внутрішніх розрахунків (табл.1.9).

Таблиця 1.9 – Типова кореспонденція рахунків з обліку внутрішніх Розрахунків*

№	Господарська операція	Дебет	Кредит
1	Відвантажено продукцію філії для її подальшої реалізації та відображено заборгованість філії у сумі балансової вартості готової продукції.	683	26
2	Відображено заборгованість філії на суму очікуваного прибутку від операції з реалізації продукції філією.	683	69
3	Відображено заборгованість філії в сумі податкових зобов'язань з ПДВ.	683	643
4	Філії передано об'єкт основних засобів.	683	10
5	На поточний рахунок надійшли грошові кошти за раніше відвантаженою і реалізованою філією продукцію.	311	683

* складено з використанням джерел [8]

Узагальнення інформації щодо обліку розрахунків з покупцями і замовниками за журнально-ордерною формою ведеться – в відомості №3.2 (за дебетом субрахунку 683), та у журналі №3 (за кредитом субрахунку 683), за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах або в електронному реєстрі.

Облік іншої поточної дебіторської заборгованості. До іншої поточної дебіторської заборгованості відносять заборгованість дебіторів підприємства, яка відображається в складі активів підприємства і яка не була включена до інших статей дебіторської заборгованості. Облік іншої поточної дебіторської заборгованості фо-

рмується в бухгалтерському обліку на підставі даних про величину сальдо по дебету наступних рахунків та субрахунків, наведених в табл. 1.10.

Таблиця 1.10 –Перелік та характеристики рахунків та субрахунків, що використовуються для обліку іншої поточної дебіторської заборгованості*

№ рахунку або субрахунку	Назва рахунку або субрахунку	Характеристика
372	Розрахунки з підзвітними особами	Ведеться облік розрахунків з підзвітними особами.
374	Розрахунки за претензіями	Ведеться облік розрахунків за претензіями, які пред'явлені постачальникам, підрядникам, транспортним та іншим організаціям, а також за пред'явленими їм та визнаними штрафами, пенею, неустойками.
375	Розрахунки з відшкодування заподіяних збитків	Ведеться облік розрахунків за відшкодуванням підприємству завданих збитків у результаті нестачі і втрат від псування цінностей, нестачі та розкрадання грошових коштів, якщо винуватця виявлено.
376	Розрахунки за позиками членам кредитних спілок	Ведеться облік розрахунків за позиками членам кредитних спілок у кредитних спілках.
377	Розрахунки з іншими дебіторами	Ведеться облік розрахунків за іншими операціями, облік яких не відображається на інших субрахунках.
378	Розрахунки з державними цільовими фондами	Ведеться облік розрахунків з державними цільовими фондами, зокрема розрахунків з тимчасової непрацездатності.
379	Розрахунки за операціями з деривативами	Ведеться облік розрахунків за операціями з деривативами.
65	Розрахунки зі страхування	Ведеться облік розрахунків за відрахуваннями на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, за індивідуальним страхуванням персоналу підприємства, страхуванням майна та за інших розрахунків зі страхування.
66	Розрахунки за виплатами працівникам	Ведеться узагальнення інформації про розрахунки з персоналом, що належать як до облікового, так і до необлікового складу підприємства, з оплати праці (за всіма видами заробітної плати, премій, допомог тощо), а також розрахунки за неодержану персоналом у встановлений строк суму з оплати праці (розрахунки з депонентами).
685	Розрахунки з іншими кредиторами	Ведеться облік операцій, не передбачених для обліку на інших субрахунках рахунку 68 "Розрахунки за іншими операціями", а саме: з різними організаціями за операціями некомерційного характеру (навчальними і науково-дослідними закладами тощо); за іншими операціями.

* складено з використанням джерел [8]

Розрахунки з підзвітними особами – це розрахунки з фізичними особами та підприємством призначені для виконання доручення підприємства. Підзвітні кошти можуть видаватися на відрядження або на господарські потреби. По дебету ра-

хунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами» відображаються видані аванси, а по кредиту – обліковуються витрачені кошти. Первинними документами є авансовий звіт, чеки, накладні, білети на проїзд, рахунок. Типова кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з підзвітними особами наведена в табл. 1.11. Узагальнення інформації щодо обліку розрахунків з покупцями і замовниками за журнально-ордерною формою ведеться – в відомості №3.1 (за дебетом субрахунку), та у журналі №3 (за кредитом субрахунку), за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах або в електронному реєстрі.

На субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями» ведеться облік операцій претензійного характеру. До нарахування приймаються ті претензії, які визнані судом або самим платником. За дебетом цього субрахунку відображаються такі претензії [8]:

- за претензіями, пред’явленими до постачальників, підрядників, транспортних та інших організацій унаслідок виявлення в пред’явлених і оплачених рахунках невідповідності цін і тарифів, передбачених договором, а також виявлення арифметичної помилки;
- за претензіями, що пред’являються до постачальників унаслідок невідповідності якості відвантажених ТМЦ, а також виявлення арифметичної помилки;
- за претензіями до якості відвантажених ТМЦ, наданих робіт і наданих послуг технічним та іншим умовам, обумовленим у договорі;
- за претензіями, пред’явленими до постачальників і транспортних організацій унаслідок виявлення нестачі вантажів понад норми природного убутку;
- за претензіями за брак, простій і збитки, понесені з вини постачальників;
- за штрафами, пенею, неустойками, що стягуються з постачальників, підрядників, покупців, замовників за недотримання договірних зобов’язань у розмірах, передбачених договором або призначених судом;
- за претензіями до установ банків унаслідок помилкового списання банком

грошових коштів з поточного рахунку підприємства.

За кредитом відображається погашення претензій. Первинними документами є комерційні акти, акти взаємозвірки, рішення суду, пред'явлена претензія, платіжна інструкція, виписка банку, розрахунковий чек, прибутковий касовий ордер. Типова кореспонденція рахунків з обліку розрахунків за претензіями розглянута в таблиці 1.11. Узагальнення інформації щодо обліку розрахунків з покупцями і замовниками за журнально-ордерною формою ведеться – в відомості №3.2 (за дебетом субрахунку 374), та у журналі №3 (за кредитом субрахунку 374), за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах або в електронному реєстрі. Частиною іншої поточної дебіторської заборгованості є заборгованість за розрахунками з винними особами, яким необхідно відшкодувати понесені підприємством збитки внаслідок нестачі, перевитрат, розкрадання грошових коштів або товарно-матеріальних цінностей, а також витрат від їх псування. Для виявлення цих випадків на підприємстві проводиться інвентаризація. Облік таких випадків ведеться на субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням заподіяних збитків». За дебетом відображається сума шкоди, заподіяної підприємству, а за кредитом – погашення збитків винною особою або списання дебіторської заборгованості у разі неплатоспроможності винної особи. Первинні документи: інвентаризаційний опис, виписка банку, бухгалтерська довідка, рішення суду, рішення керівництва підприємства, акт, відомість з результатами інвентаризації. Аналітичний облік ведеться за кожною винною особою окремо. Кореспонденція рахунків представлена в таблиці 1.11. Узагальнення інформації щодо обліку розрахунків з покупцями і замовниками за журнально-ордерною формою ведеться – в відомості №3.2 (за дебетом субрахунку 375), та у журналі №3 (за кредитом субрахунку 375), за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах або в електронному реєстрі.

Облік розрахунків за позиками членам кредитної спілки ведеться на субрахунку 376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок». Кредитні спілки створюються з метою надання кредиту членам кредитної спілки. Члени кредитної спілки з періодичністю, визначеною договором, вносять членські внески, а потім за рахунок цих внесків видається кредит одному або декільком членам кредитної

спілки. За дебетом цього субрахунку є договір між членами кредитних спілок, платіжні доручення, видаткові касові ордера. За кредитом – відносять спільні справи, накладні, прибуткові ордери тощо. Первинні документи: договір, видатковий касовий ордер, платіжна відомість. Аналітичний облік ведеться за кожною позицією окремо, і кожним членом спілки. Типові кореспонденція розглянута в таблиці 1.11. Узагальнення інформації щодо обліку розрахунків з покупцями і замовниками за журнально-ордерною формою ведеться – в відомості №3.2 (за дебетом субрахунку 376), та у журналі №3 (за кредитом субрахунку 376), за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах або в електронному реєстрі.

На субрахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» ведеться облік розрахунків за операціями, які не відображаються на інших субрахунках рахунка 37 «Розрахунки з різними дебіторами», а саме:

- розрахунки за операціями, пов'язаними зі здійсненням спільної діяльності без створення юридичної особи;
- розрахунки зі сторонніми організаціями за різного роду роботи, послуги, вартість яких зараховується до складу загальнопромислових, адміністративних витрат, витрат на збут тощо;
- усі види розрахунків з працівниками (крім розрахунків з оплати праці та з підзвітними особами). До таких розрахунків, зокрема, належать: розрахунки з видачі та погашення позичок; виплати на утримання дитячих дошкільних установ, що перебувають на балансі підприємства; оплата телефонних переговорів працівників; витрати на оплату їх навчання тощо;
- розрахунки з квартиронаймачами;
- інші види розрахунків.

Аналітичний облік за субрахунком 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, строками її виникнення та погашення. Первинними документами є виписка з банку, договір, накладна, бухгалтерська довідка, платіжні доручення, розрахунок нарахувань дивідендів, рішення суду тощо. Узагальнення інформації щодо обліку розрахунків з покупцями і замовниками за журнально-ордерною формою ведеться – в відомості

№3.2 (за дебетом субрахунку 377), та у журналі №3 (за кредитом субрахунку 377), за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах або в електронному реєстрі.

На субрахунку 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами» відображається облік розрахунків з державними цільовими фондами. У своїй більшості на цьому субрахунку ведуться розрахунки з Фондом соціального страхування. У таблиці 1.11 наведені типові проводки. Узагальнення інформації щодо обліку розрахунків з покупцями і замовниками за журнально-ордерною формою ведеться – в відомості №3.2 (за дебетом субрахунку 378), та у журналі №3 (за кредитом субрахунку 378), за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах або в електронному реєстрі.

Для обліку операцій з деривативами призначений субрахунок 379 «Розрахунки за операціями з деривативами». Дериватив – стандартний документ, що засвідчує зобов'язання та право купити чи продати у майбутньому цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, цінності та кошти на визначених ним умовах. КМУ встановлює стандартну форму деривативів і порядок їх випуску та обігу [14]. Деривативи відносяться до складу фінансових інструментів, політику та основні принципи обліку яких викладені в НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти». Первинними документами є бухгалтерська довідка. Узагальнення інформації щодо обліку розрахунків з покупцями і замовниками за журнально-ордерною формою ведеться – в відомості №3.2 (за дебетом субрахунку 379), та у журналі №3 (за кредитом субрахунку 379), за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах або в електронному реєстрі. Типова кореспонденція рахунків з обліку іншої поточної дебіторської заборгованості наведена в таблиці 1.11.

Таблиця 1.11 – Типова кореспонденція рахунків з обліку іншої поточної дебіторської заборгованості*

№	Господарська операція	Дебет	Кредит
Розрахунки з підзвітними особами			
1	Видані (перераховані) грошові кошти підзвітній особі.	372	301,311
2	Придбано на підзвітні кошти.	20, 22, 15	372
3	Відображено податковий кредит з ПДВ.	641	372
4	Повернено залишок грошових коштів.	301,311	372
5	Витрачені кошти на відрядження	91, 92	372

№	Господарська операція	Дебет	Кредит
Розрахунки за претензіями			
6	Пред'явлено претензію постачальнику.	374	631
7	Пред'явлена претензія постачальнику за нестачу і завищення вартості оприбуткованих матеріальних цінностей	374	20, 21, 22
8	Отримано грошові кошти в рахунок погашення претензії.	311	374
9	Пред'явлена претензія постачальникам за простої з їхньої провини	374	719
10	Пред'явлена претензія постачальникам за брак з їхньої провини	374	24
11	Пред'явлена претензія постачальникам на суму визначених штрафів, пені на користь підприємства	374	715
Розрахунки з відшкодування заподіяних збитків			
12	Відображено суми відшкодування винною особою грошовими коштами	30, 31	375
13	Відображено виникнення дебіторської заборгованості та доходу після встановлення винної особи на загальну суму відшкодування шкоди	375	716
14	Утримано суму завданого збитку із заробітної плати	66	375
Розрахунки за позиками членам кредитних спілок			
15	Одержання позики членами кредитної спілки	376	30, 31
16	Повернення виданих коштів учасником зі спілки	30, 31	376
Розрахунки з іншими дебіторами			
17	Надано позику працівникам підприємства	377	30, 31
18	Реалізовано продукцію підприємства в кредит	377	70, 71
19	Відображено розрахунки за товари	377	685
20	Відображено в орендодавця суми доходу від здачі майна	377	713
21	Нараховано орендний платіж за договором фінансового лізингу	377	181
22	Отримано грошові кошти	30, 31	377
Розрахунки з державними цільовими фондами			
23	Нараховані кошти за рахунок фонду соціального страхування за тимчасову втрату працездатності	378	663
24	Зараховані кошти для виплати матеріального забезпечення застрахованим особам підприємства	31	378
25	Виплачені грошові кошти застрахованим особам підприємства	663	311
Розрахунки за операціями з деривативами			
26	Нарахований дохід (позитивну варіаційну маржу) учасника (торговця) деривативом	364	379
27	Визнані витрати (негативну варіаційну маржу) учасника (торговця) деривативом	379	364
28	Здійснене закриття звітнього періоду та відображено дохід учасника (торговця) деривативом	379	719
29	Здійснене закриття звітнього періоду та відображено витрати учасника (торговця) деривативом	949	379
Розрахунки зі страхування			
30	Перераховані грошові кошти до фонду соціального страхування	651	311

№	Господарська операція	Дебет	Кредит
31	Нарахований єдиний соціальний внесок	91, 92, 93	651
Розрахунки за виплатами працівникам			
32	Видача заробітної плати	66	30, 31
33	Нарахування заробітної плати	91, 92, 93	66
Розрахунки з іншими кредиторами			
34	Видані грошові кошти іншим кредиторам	685	30, 31
35	Отримані кошти від інших кредиторів	30, 31	685

*складено з використанням джерел [8, 63]

Інформацію щодо дебіторської заборгованості відображають у фінансовій звітності підприємств, яка призначена для зовнішнього користування та складається відповідно до вимог Національного П(С)БО 1 «Загальні вимоги до складання фінансової звітності»:

– форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» з метою здійснення контролю над дебіторської заборгованістю.

– форма №5 розділ IX «Дебіторська заборгованість» відображається дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги та інша поточна дебіторська заборгованість за строками погашення.

У таблиці 1.12 представлені правила відображення дебіторської заборгованості в формах фінансової звітності.

Таблиця 1.12 – Відображення дебіторської заборгованості в формах фінансової звітності підприємств*

Рядок балансу або код рядка	Стаття дебіторської заборгованості	Рахунок синтетичного обліку	Яка дебіторська заборгованість включається до статті	Організація аналітичного обліку
форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» розділ II «Оборотні активи»				
1120	Векселі одержані	34	Заборгованість покупців або замовників, яка забезпечена векселями	За кожним векселем окремо
1125	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	36	Заборгованість покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги (крім заборгованості забезпечені векселями)	За кожним покупцем та замовником за кожним пред'явленим до сплати рахунком за поставлені товари (роботи, послуги)
1130	за виданими авансами	371	Сума авансів, наданих іншим підприємствам у рахунок наступних платежів	За кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення

Рядок балансу або код рядка	Стаття дебіторської заборгованості	Рахунок синтетичного обліку	Яка дебіторська заборгованість включається до статті	Організація аналітичного обліку
1135	за розрахунками з бюджетом	641, 642, 37	Заборгованість фінансових і податкових органів, а також переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету	За видами платежів
1140	за розрахунками з нарахованих доходів	373	Сума нарахованих дивідендів, процентів, роялті тощо, що підлягають надходженню	За кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення
1145	за внутрішніми розрахунками	682, 683	Заборгованість пов'язаних сторін та дебіторська заборгованість за внутрішньовідомчими розрахунками	Окремо за підприємствами, організаціями, установами та фізичними особами, з якими здійснюються розрахунки
1155	Інша поточна дебіторська заборгованість	37	Заборгованість дебіторів, яка не може бути включена до інших статей дебіторської заборгованості та яка відображається у складі оборотних активів	За кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення і погашення
Форма №5 розділ IX «Дебіторська заборгованість»				
940	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	36	Заборгованість покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги (крім заборгованості забезпечені вексями) за строками погашення: до 12 місяців; від 12 до 18 місяців; від 18 до 36 місяців	За кожним покупцем та замовником за кожним пред'явленим до сплати рахунком за поставлені товари (роботи, послуги)
950	Інша поточна заборгованість	37	Заборгованість дебіторів, яка не може бути включена до інших статей дебіторської заборгованості та яка відображається у складі оборотних активів за строками погашення: до 12 місяців; від 12 до 18 місяців; від 18 до 36 місяців	За кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення і погашення

*складено за даними [11]

1.4. Податковий облік дебіторської заборгованості підприємства

Податковий облік дебіторської заборгованості регулюється податковим законодавством країни та відрізняється від бухгалтерського обліку через свої специфічні цілі – розрахунок об'єкта оподаткування. Він охоплює правила визнання, оцінки та списання заборгованості, а також формування резервів.

Згідно до Податкового кодексу України визначають наступні види дебіторської заборгованості (рис. 1.6).

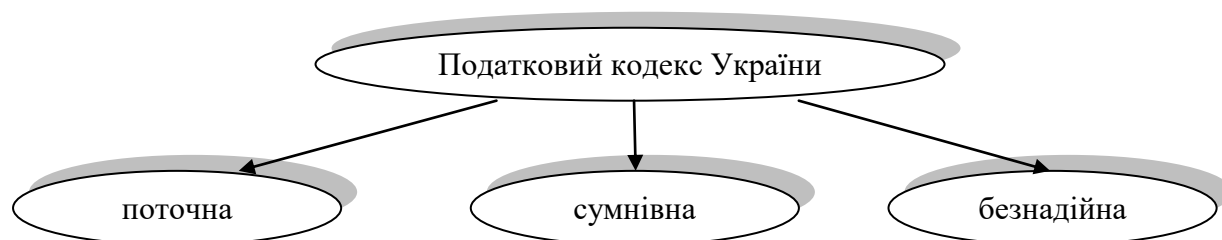

Рис.1.6 – Види дебіторської заборгованості за ПКУ*

* сформовано з використанням джерел [3]

Поточна дебіторська заборгованість виникає в процесі господарської діяльності і підлягає погашенню впродовж 12 місяців, у податковому обліку визначається як актив, який може впливати на податкові зобов'язання (наприклад податок на прибуток). *Сумнівна* дебіторська заборгованість – заборгованість, стосовно якої існують сумніви щодо її погашення у встановлені терміни. Завдяки формуванню резерву сумнівних боргів можливо впливати на об'єкт оподаткування. *Безнадійною* дебіторською заборгованістю вважається така заборгованість, яка не може бути стягнена через завершення строку позовної давності або банкрутства боржника. [3]

Податковий облік дебіторської заборгованості регулює наступні аспекти:

- податок на прибуток;
- формування резерву сумнівних боргів;
- списання безнадійної заборгованості.

При формування податку на прибуток необхідно визначити місце дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість може визначатися як дохід у

момент його виникнення, наприклад, при реалізації товарів на умовах відстрочки платежу дохід враховується в податковому обліку одразу, незалежно від факту оплати. А також дебіторська заборгованість може визначатися як витрати в момент списання безнадійної заборгованості за рахунок резерву сумнівних боргів або інших джерел та впливати на об'єкт оподаткування.

В момент здійснення операції відвантаження товарів або готової продукції, виконання робіт, наданні послуг окрім виникнення дебіторської заборгованості, також виникають податкові зобов'язання з податку на додану вартість. Згідно п.14.1.178 ПКУ податок на додану вартість – це непрямий податок, який нараховується та сплачується відповідно до норм розділу V ПКУ. У статті 180 ПКУ визначається поняття платника податку на додану вартість. У загальному випадку податку податкові зобов'язання з податку на додану вартість (ПДВ) виникають на дату першої події. Першою подією може бути (п. 187.1 ПКУ):

- дата отримання передоплати від покупця у будь-який спосіб (або готівкою в касу підприємства, або на розрахунковий рахунок в банку) за товари (готову продукцію), роботи або послуги;
- дата відвантаження товарів (готової продукції), виконаних робіт, наданих послуг, вказана у відповідних первинних документах.

Також для нарахування податкових зобов'язань може застосовуватись касовий метод. Згідно цього методу подія нарахування ПДВ відбувається тільки в момент надходження коштів (п. 14.1.266 ПКУ). Касовий метод застосовується при постачанні товарів (готової продукції), виконанню робіт, наданні послуг при оплаті за бюджетні кошти (п. 187.7 ПКУ).

Первинними документами для визначення податкових зобов'язань є акти виконаних робіт або наданих послуг, видавкові накладні, виписки банків. Типова кореспонденція рахунків при виникненні податкових зобов'язань зазначена в таблиці 1.13. За результатами звітного періоду (місяць) формується декларація з податку на додану вартість, де відображаються всі податкові зобов'язання підприємства разом з податковим кредитом, наданим постачальниками, та визначається обсяг податку на додану вартість необхідну сплатити до бюджету України.

Таблиця 1.13 – Типова кореспонденція рахунків відображення податкових зобов'язань*

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Перша подія – отримана оплата			
1	Отримано передоплату від покупця	31, 30	681
2	Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ	643	641/ПДВ
3	Реалізація товарів, виконання робіт, надання послуг (визначення доходу)	36	70, 71
4	Відображені розрахунки з ПДВ	70, 71	643
5	Здійснено залік заборгованостей	681	36, 30
Перша подія – постачання товарів/послуг			
6	Реалізація товарів, виконання робіт, надання послуг (визначення доходу)	36	70, 71
7	Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ	70, 71	641/ПДВ
8	Погашення заборгованості покупцем	31, 30	36
Касовий метод			
9	Відвантажено товари/надані послуги	36	70, 71
		70, 71	643
10	Оплачено за товари/послуги за рахунок бюджетних коштів	31	36
11	Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ (187.7 ПКУ)	643	641/ПДВ

* складено з використанням джерел [61]

Дебіторська заборгованість впливає на формування податку на прибуток підприємства. При здійсненні операцій відвантаження товарів, виконання робіт або надання послуг формується дохід підприємства. Але існують такі види заборгованості, щодо яких є сумніви у погашенні, однак вони ще не визнані безнадійними. Тоді, для цілей обліку податку на прибуток підприємства, які використовують коригування фінансового результату мають право створювати резерв сумнівних боргів. Витрати, за рахунок яких формується резерв сумнівних боргів враховується у складі фінансового результату до оподаткування. У свою чергу безнадійна заборгованість може бути включена до складу витрат, якщо вона підтверджена документами: рішенням суду про стягнення боргу; актом виконавчої служби про неможливість стягнення; закінчення строку позовної давності. Для списання безнадійної заборгованості фінансовий результат до оподаткування коригують на суму створеного резерву сумнівних боргів.

Порядок списання сумнівних боргів відбувається у наступному порядку:

- проведення інвентаризації дебіторської заборгованості;
- визнання заборгованості безнадійною відповідно до критеріїв ПКУ;

- списання безнадійної заборгованості за рахунок резерву сумнівних боргів або витрат підприємства (табл. 1.14).

Документи необхідні для списання безнадійної заборгованості – це акт інвентаризації, рішення суду або документ, що підтверджує неможливість стягнення боргу; внутрішній наказ про списання.

Таблиця 1.14 – Типові проводки списання безнадійної дебіторської заборгованості [64]

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання частини заборгованості за рахунок резерву сумнівних боргів			
1	Списано безнадійну дебіторську заборгованість у межах резерву сумнівних боргів після того, як минув строк позовної давності. Підстави – акт звіряння розрахунків, наказ керівника. Також оформлена бухгалтерська довідка з поясненням підстав списання.	38	361
2	Віднесено залишок безнадійної дебіторської заборгованості, на яку не вистачило резерву сумнівних боргів, до складу інших витрат операційної діяльності	944	361
3	Відображено суму списаної заборгованості на позабалансовому рахунку для подальшого відстеження	071	
4	Витрати віднесені на фінансовий результат від операційної діяльності	791	944
5	Сума заборгованості, яка була під спостереженням, списана у зв'язку з рішенням суду про припинення юридичної особи-боржника		071
Списання заборгованості із включенням до складу витрат			
6	Віднесено безнадійну дебіторську заборгованість до складу витрат після того, як минув строк позовної давності	944	361
7	Відображено суму списаної заборгованості на позабалансовому рахунку для подальшого відстеження	071	
8	Витрати віднесено на фінансовий результат від операційної діяльності	791	944
9	Сума заборгованості, яка була під спостереженням, списана у зв'язку з рішенням суду про припинення юридичної особи-боржника		071

У разі створення резерву сумнівних боргів підприємство враховує витрати на його формування у складі загальних витрат. У тому випадку, коли резерв сумнівних боргів не формувався, сума списаної безнадійної заборгованості включається до витрат підприємства у податковому періоді, коли її визнано безнадійною.

Висновки до першого розділу

В даному розділі були розглянуті питання організації і методики обліку дебіторської заборгованості на підприємстві: визначено економічну сутність та класи-

фікацію дебіторської заборгованості, розглянуто нормативно-правову базу, завдання обліку, та документальне оформлення дебіторської заборгованості; розглянуто перелік рахунків та субрахунків, їх характеристика та типова кореспонденція рахунків з обліку дебіторської заборгованості; наведено відображення інформації про дебіторську заборгованість в формах фінансової звітності, також розглянуто питання податкового обліку дебіторської заборгованості.

Проведення дослідження наукової літератури та опрацювання нормативних документів дало змогу визначити нормативно-правову базу та завдання обліку дебіторської заборгованості, які спрямовані на забезпечення прозорості розрахунків, ефективного управління фінансовими ресурсами та мінімізації ризиків втрат, а використання нормативно-правової бази гарантує відповідність обліку чинному законодавству та стандартам.

Визначення економічної суті поняття «дебіторська заборгованість» дало можливість узагальнити його значення, а саме: дебіторська заборгованість – це частина активів підприємства, яка відображає зобов'язання інших осіб (покупців, замовників, підзвітних осіб тощо) перед підприємством за товари, роботи, послуги аванси чи інші операції. Економічна суть дебіторської заборгованості полягає у її ролі як фінансового інструменту, який забезпечує подальше отримання грошових коштів. Її класифікація є основою для ефективного управління та аналізу, даючи можливість оцінювати фінансовий стан підприємства, мінімізувати ризики неплатежів і забезпечувати відповідність стандартам бухгалтерського обліку.

Податковий облік дебіторської заборгованості забезпечує відповідність облікових даних вимогам законодавства та правильне визначення податкових зобов'язань і витрат. Особлива увага приділяється безнадійній заборгованості, яка потребує підтвердження документами та відповідного коригування податкових зобов'язань.

Результати роботи знайшли відображення у працях [57].

2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ФІНАНСОВО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ТОВ ТРК «БРІЗ»

2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ ТРК «БРІЗ»

Товариство з обмеженою відповідальністю Телерадіокомпанія «БРІЗ» було створено в липні 1990 році. З серпня 1998р. підприємство набуває статусу платника податку на додану вартість. ТОВ ТРК «БРІЗ» створене з метою здійснення підприємницької діяльності для одержання прибутку в інтересах засновників Товариства та отримання дивідендів. Підприємство самостійно планує свою діяльність і визначає перспективи розвитку, реалізує свою продукцію (роботи, послуги, товари) за цінами та тарифами, що встановлюються самостійно або на договірній основі. Також, підприємство самостійно здійснює оперативний та бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, веде статистичну звітність, відповідно до порядку, визначеного законодавством і нормативними актами України.

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЯ «БРІЗ» має юридичну адресу: Одеська область, Лиманський район, с. Крижанівка, вул. Гагаріна, буд. 20-А. Основний вид фінансової діяльності за КВЕД – 61.10 «Діяльність у сфері проводового електрозв'язку». Також товариство має офіс, де знаходиться абонентський відділ, за адресою: м. Одеса, вул. Владислава Бувалкіна, буд. 2.

На початку своєї діяльності Телерадіокомпанія надавало послуги кабельного телебачення, з 2002р. почала надавати послуги модемного інтернету та почалось будівництво оптоволоконної мережі. У 2006р., окрім надання послуг населенню, підприємство починає надавати послуги юридичним особам. У 2008р. клієнтська база ТОВ ТРК «БРІЗ» склала 10000 абонентів. У 2011 році з'являється технологія підключення до мережі інтернет Ethernet, а в 2017 році – технологія GPON. У 2020 році з'являється додаток Мій BRIZ, завдяки якому абоненти можуть сплачувати за послуги та налаштовувати свій профіль не звертаючись до технічної підтримки. В 2022 році відбулась масштабна модернізація та переведення абонентів на технологію GPON, інтернет може надаватися навіть коли немає живлення.

Структура і штатна чисельність ТОВ ТРК «БРІЗ» наведена на рис.2.1.

СТРУКТУРА І ШТАТНА ЧИСЕЛЬНІСТЬ ТОВ ТРК «БРІЗ» на 02.09.2024

ЗАТВЕРДЖУЮ
Генеральний директор
Бугаленко С.О.
29.08.2024р.

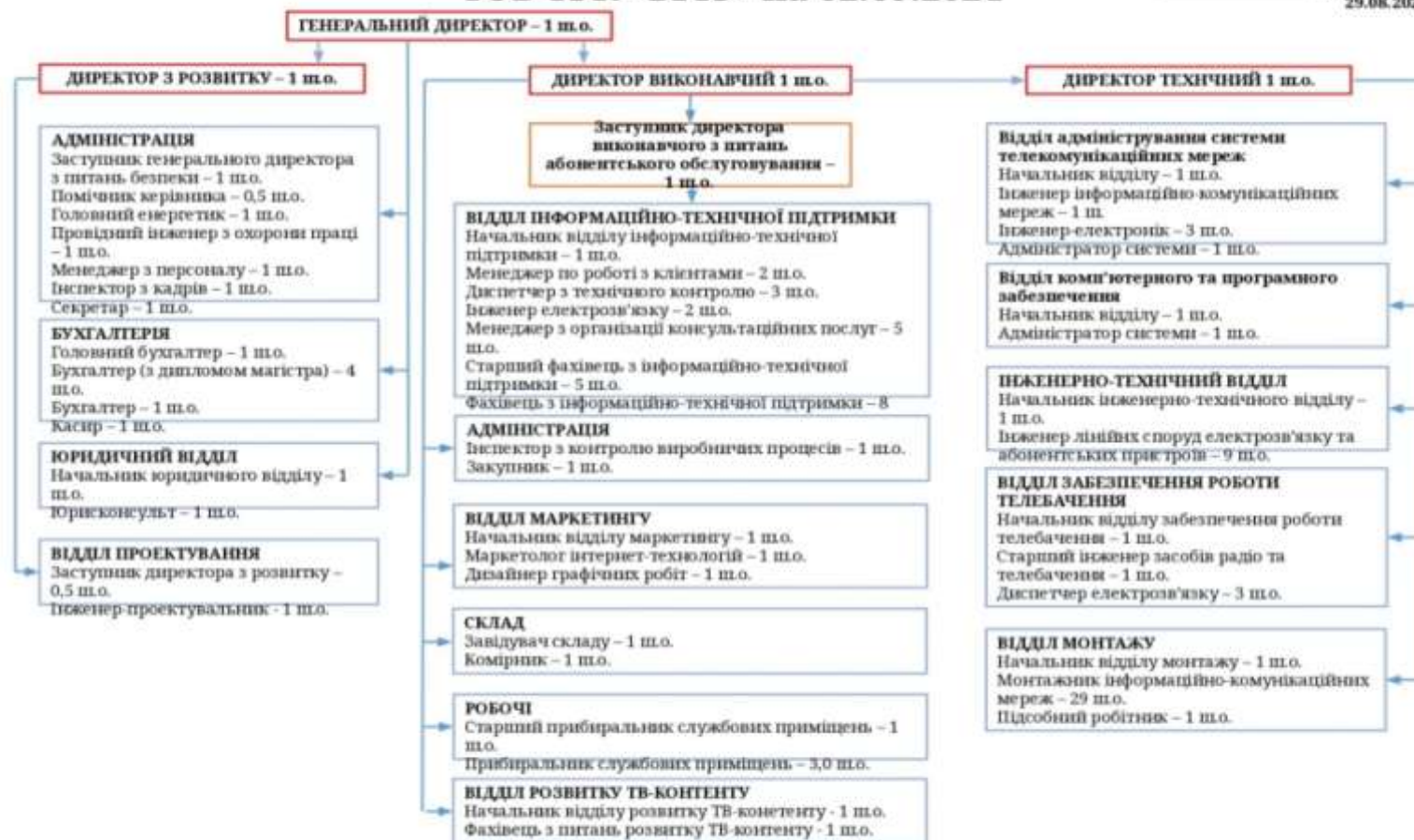

Рис.2.1 – Структура і штатна чисельність ТОВ ТРК «БРІЗ»*

* складено за даними з відділу кадрів ТОВ ТРК «БРІЗ»

Основними видами послуг є підключення до інтернету та кабельному телебаченню. На сьогоднішній день, компанія має приблизно 35000 абонентів, співпрацює з багатьма відомими юридичними особами: НОВА ПОШТА, магазини косметики «ЕВА», кав'ярня «Штрудель», Торговий дім «ОДЕСАКАБЕЛЬ», SAN CLEAN, магазин солодоців «ROSHEN», піцерія «OLIO» та DOMINAS PIZZA, Київський М'ясокомбінат та м'ясокомбінат «ГАРМАШ», ОКСФОРД МЕДІКАЛ та багато інших (десь близько 200 абонентів юридичних осіб). З 2012 року за результатами Національного бізнес-рейтингу обіймає позицію «Лідер галузі».

Основні придбання на підприємстві протягом останніх двох років пов'язані з оновленням та капітальним ремонтом основних засобів. Це дозволило суттєво зменшити залежність від знеструмлення та збільшити якість і конкурентоспроможність послуг, що надає дане підприємство.

Основними конкурентами ТОВ ТРК «БРІЗ» є ТОВ НВП «ТЕНЕТ», Приватне акціонерне товариство «ДАТАГРУП», ПрАТ «Фарлеп-Інвест» та ТОВ «САНА ПЛЮС».

Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ» за два роки наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ» за 2021-2022 роки

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	78149,20	85647,10	7497,90	9,59
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	7277,20	5986,05	-1291,15	-17,74
3. Адміністративні витрати, тис. грн.	-	-	-	-
4. Витрати на збут, тис. грн.	-	-	-	-
5. Валовий прибуток, тис. грн.	36336,5	48399,6	12063,1	33,20
6. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	7277,20	5986,05	-1291,15	-17,74
7. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	9,31	6,99	-2,32	-24,92
8. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн. в тому числі:	14974,50	20094,30	5119,80	34,19
- від основної операційної діяльності	36336,50	48399,60	12062,80	33,20
- від іншої операційної діяльності	-21362,00	-28002,20	-6640,20	31,08
- від фінансової діяльності	-	-	-	-
- від іншої діяльності	-	-303,10	-303,10	-
9. Податок на прибуток, тис. грн.	2779,80	869,20	-1910,60	-68,73

Продовження табл. 2.1

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%.
10. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	12194,70	19225,1	7030,40	57,65
11. Середня облікова кількість штатних працівників облікового складу, осіб.	115	120	5	4,35
12. Продуктивність праці одного штатного працівника облікового складу, грн.	679558,3	713725,8	34167,5	5,03
13. Фонд оплати праці штатних працівників облікового складу, тис. грн.	9463,15	9734,91	271,76	2,87
14. Середня річна заробітна плата одного штатного працівника облікового складу, грн.	82288,26	81124,25	-1164,01	-1,41
15. Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис. грн.	73124,2	83708,3	10584,1	14,47
16. Фондовіддача, грн.				
- по продукції	1,07	1,02	-0,05	-4,67
- по прибутку	0,50	0,58	0,08	16,0
17. Фондорентабельність, %	16,68	22,97	6,29	x
18. Середня річна вартість оборотних коштів, тис. грн.	7277,20	5986,05	-1291,15	-17,74
19. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	10,74	14,31	3,57	33,24
20. Рентабельність продукції, %	86,90	129,94	43,04	x
21. Рентабельність виробництва, %	18,62	22,4	3,78	x
22. Середня річна сума дебіторської заборгованості	2543,45	1616,5	-926,95	-36,44
23. Середня річна сума кредиторської заборгованості	13530,5	14522,1	991,6	7,33
24. Коефіцієнти ліквідності балансу				
- коефіцієнт поточної ліквідності	0,48	0,29	-0,19	-39,58
- коефіцієнт швидкої ліквідності	0,40	0,08	-0,32	-80,0
- коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,10	0,05	-0,05	-50,0

* Розраховано на підставі даних фінансової та статистичної звітності підприємства

З табл.2.1 видно, що чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в звітному році порівняно з попереднім роком, збільшився на 9,59 %; при цьому зменшилась собівартість реалізованої продукції на 10,92%, що призвело до зменшенню повної собівартості реалізованої продукції на 17,74%. Це, в свою чергу, викликало зменшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції на 2 грн. 32 коп. (або на 24,92%).

Фінансовий результат до оподаткування був прибутком, який збільшився в звітному році порівняно з попереднім роком на 34,19%. Це відбулось за рахунок збільшення прибутку від основної операційної діяльності на 33,2% та зменшенню збитку від іншої операційної діяльності в 31,08%, негативний вплив здійснило збільшення збитку від іншої діяльності на 303,1 тис. грн.

За досліджуваний період відбулось покращення ефективності використання ресурсів підприємства: трудових, про що свідчить збільшення продуктивності праці одного штатного працівника на 5,03%; основних засобів, про що свідчить збільшення фондівдачі на 16,0%; оборотних коштів, про що свідчить збільшення коефіцієнту оборотності на 33,24 обороти, однак є і негативний вплив: фондівдача по продукції зменшилась на 4,67%.

Рентабельність послуг збільшилась на 43,04%п., а рентабельність виробництва – на 3,78%п.

Відносні показники ліквідності підприємства впродовж 2-х років не відповідають нормативним значенням. Що негативно характеризує діяльність підприємства та свідчить про неспроможність підприємства сплатити свої короткострокові зобов'язання. Таким чином, на підставі аналізу основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ» за досліджуваний період можна зробити висновки, що хоча введення військового стану на території України і вплинуло на діяльність підприємства у 2022р., воно знаходиться у кризовому стані, проте простежується тенденція до покращення діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ» впродовж досліджуваного періоду.

2.2. Методика аналізу дебіторської заборгованості та аналіз дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ»

Дебіторська заборгованість складає значну частку поточних активів підприємства та має істотний вплив на його фінансовий стан. Факт виникнення дебіторської заборгованості є звичайною ситуацією при веденні господарської діяльності підприємства тому, що часто є проміжок між моментом реалізації продукції або надання послуг та моментом оплати. Якщо дебіторська заборгованість погашена протягом дванадцяти місяців, то це нормальна дебіторська заборгованість, а якщо строк погашення перевищив дванадцять місяці, то це вже прострочена дебіторська заборгованість. Наявність такої простроченої, а ще гірше безнадійної, заборгованості, а також тенденції зростання дебіторської заборгованості може негативно впливати на фінансовий стан підприємства та призвести до дефіциту фінансових ресурсів у господарській діяльності підприємства. Тому аналіз дебіторської забо-

ргованості має важливе значення для підтримки фінансової стійкості та управління підприємством. Регулярне його проведення дозволяє вирішити низку стратегічних і оперативних завдань, спрямованих на забезпечення стабільної діяльності та розвитку підприємства, а саме [31]:

- дає можливість оцінити ефективність управління фінансами підприємства – високий рівень заборгованості може сигналізувати про проблеми з оборотністю коштів;
- виявити систематичні порушення строків оплати з боку клієнтів дає змогу підприємству вжити відповідні заходи (перегляд умов договорів, нарахування пені тощо);
- дозволяє класифікувати заборгованість за строками виникнення та погашення: поточна (очікувана до сплати), прострочена (ризикована) та безнадійна (підлягає списанню), що сприятиме правильній оцінці реальної вартості активів підприємства;
- систематичне здійснення аналізу дозволяє знизити ризик втрат, пов'язаних із неплатоспроможністю контрагентів або несвоєчасними розрахунками.
- дозволяє виявити клієнтів із найбільшою заборгованістю, що дає змогу використовувати персоналізований підхід до їх обслуговування та вирішення проблем;
- за результатами аналізу підприємство може покращити ефективність управління заборгованістю: встановлювати оптимальні строки розрахунків, застосовувати більш жорсткі умови для ненадійних клієнтів, пропонувати бонуси за своєчасну оплату для надійних партнерів.
- допомагає прогнозувати надходження коштів, що є ключовим для забезпечення безперебійного фінансування операційної діяльності підприємства;
- ефективне управління дебіторською заборгованістю сприяє зниженню потреби в зовнішньому фінансуванні, що дозволяє скоротити витрати на обслуговування боргів та дозволяє уникнути касових розривів, що позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства;

- результати аналізу є базою для прийняття стратегічних рішень, таких як: перегляд співпраці з ризикованими клієнтами, удосконалення внутрішніх процедур контролю.

Проблемні питання аналізу дебіторської заборгованості висвітлювались в працях вітчизняних науковців за різними напрямками, зокрема:

- питанням управління дебіторською заборгованістю приділяють увагу такі економісти, як О.М. Кияшко, О.Г. Лищенко, Т. Мамонт, М.М. Нашкерська, В.П. Савчук та ін.;
- питання методики здійснення аналізу дебіторської заборгованості розглядалися у працях Є.П. Гнатенко, Т.С. Єдинак, П.Я. Попович, Г.В. Савицької;
- теоретичні та практичні аспекти аналізу заборгованості розглядали у своїх працях: Ф.Ф. Бутинець, О.М. Головащенко, М.Ю. Медведєв, М.С. Пушкар, Ю.Д. Чацкіс, В.О. Шевчук, Д. Стоун, Дж. Ван.Хорн, Боді Зві, Мертон, К. Роберт та інші. Проте, незважаючи на значну кількість праць щодо аналізу дебіторської заборгованості на підприємствах проблемні питання у цій сфері залишаються актуальними, особливо в сучасних умовах військового стану в країні, та потребують подальших досліджень.

Аналіз підходів до методики аналізу дебіторської заборгованості за науковим підходом наведено в табл 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз підходів до методики аналізу дебіторської заборгованості за науковим підходом*

Науковці	Підхід	Переваги
Н. Власова і Л. Носач	розглядають рух дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства в цілому, як один із чинників забезпечення виробництва обіговими коштами.	Запропонована ними система аналізу показників дає змогу комплексно оцінювати стан управління заборгованостями за визначеними критеріями й приймати обґрунтовані рішення.
О. Федорченко	вказала на переваги використання спеціалізованих програмних продуктів «BAS: Бухгалтерія» і CRM-системи, які реалізовані на базі інформаційної підсистеми оптимізації бізнес-процесів управління підприємством «BSIntegrator», що дає змогу накопичувати та використовувати інформацію про клієнтів і партнерів.	Вона наголошує на тому, що застосування якісного аналізу ABC- та XYZаналізів дає змогу поділити всю випущену продукцію на асортиментні групи товарів, за якими виникає дебіторська заборгованість.

Науковці	Підхід	Переваги
О. Сарапіна	досліджувала існуючі методики аналізу дебіторської заборгованості та процесу управління нею на підприємстві.	Вона наголошує на використанні методів управлінського обліку на практиці
Н. Акімова, О. Топоркова, Т. Євлаш й О. Говоруха	запропонували використовувати імітаційне моделювання в управлінні товарним кредитом та резервом сумнівних боргів	в його основі лежать елементи стохастичного моделювання, які за допомогою мови програмування VisualBasicforApplications у вигляді макросу до програмного пакету Microsoft Excel розраховують достовірні прогнози.

*складено з використанням джерел [16, 20, 56, 59]

Для аналізу дебіторської заборгованості використовуються різноманітні джерела інформації, які забезпечують повну та достовірну базу для оцінки стану і динаміки заборгованості. Основні джерела інформації включають [31]:

- форма № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан), форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), форма №5 «Примітки до фінансової звітності»;
- внутрішні документи підприємства, які пов'язані з дебіторською заборгованістю – аналітичні реєстри обліку (відомості про контрагентів, суми боргів, дати виникнення та строки оплати), оборотно-сальдова відомість (інформація про поточну заборгованість, рух за рахунками), журнал господарських операцій (дані про операції, пов'язані з виникненням та погашенням заборгованості), документи з обліку простроченої та безнадійної заборгованості (акти інвентаризації, списання боргів);
- первинна документація з обліку дебіторської заборгованості – договори з покупцями та замовниками (умови розрахунків, строки оплати, штрафні санкції), рахунки-фактури та накладні (документи, що підтверджують передачу товарів чи послуг), акти звірки з контрагентами (взаємне погодження стану розрахунків), платіжні документи (інформація про надходження або відсутність платежів від боржників);
- зовнішні джерела інформації, які надають додаткову інформацію щодо дебіторської заборгованості – кредитні рейтинги контрагентів (дані про фінан-

- сову стійкість партнерів, у разі їх доступності), відгуки та інформація з відкритих джерел (додаткові дані про платіжну дисципліну клієнтів);
- звіти управлінського обліку в частині дебіторської заборгованості – звіти про дебіторську заборгованість (інформація про структуру заборгованості за строками, клієнтами, регіонами тощо), план-фактний аналіз (порівняння фактичного стану заборгованості з плановими показниками);
 - результати інвентаризації – інвентаризаційні описи (відомості про реальний стан дебіторської заборгованості, включно із виявленням проблемних боргів), результати перевірок (дані аудиторів щодо обґрунтованості обліку заборгованості).

Аналіз дебіторської заборгованості спрямований на вирішення низки завдань, які дозволяють підприємству ефективно управляти своїми фінансами, мінімізувати ризики та забезпечувати стабільний розвиток (рис. 2.2).

Проведений аналіз економічної літератури дозволив виділити послідовність етапів проведення аналізу дебіторської заборгованості (рис.2.3).

На першому етапі проводиться визначення об'єкта, мети та завдання аналізу. Об'єктом дослідження є дебіторська заборгованість: за товари, роботи, послуги, поточна дебіторська заборгованість за розрахунками, інша поточна дебіторська заборгованість. Метою аналізу є визначення повноти, своєчасності та правильності управління дебіторською заборгованістю, якості дебіторської заборгованості по узагальнюючих і часткових показниках, виявлення факторів, які впливають на формування дебіторської заборгованості, а також виявлення шляхів покращення фінансового становища підприємства.

На другому етапі аналізу проводиться збір та опрацювання джерел інформації. Джерелами інформації для аналізу дебіторської заборгованості виступають: форма № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан); форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); аналітична інформація відділу продажів та інші джерела інформації, що були розглянуті вище. Для здійснення аналізу дебіторської заборгованості та прийнятті управлінських рішень важливе значення має повнота і об'єктивність інформації.

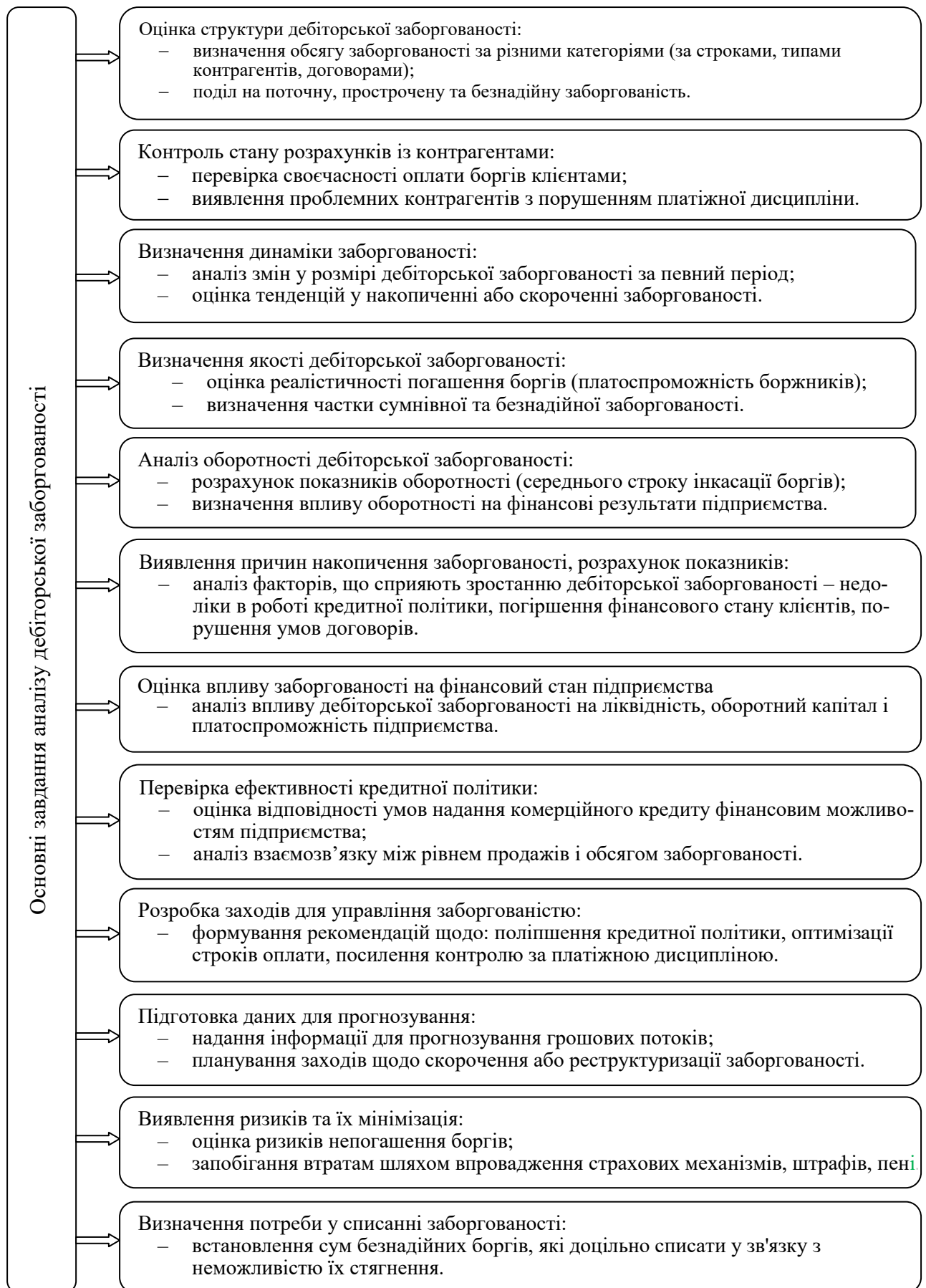

Рис. 2.2 – Основні завдання аналізу дебіторської заборгованості*

*складено з використанням джерел [56]

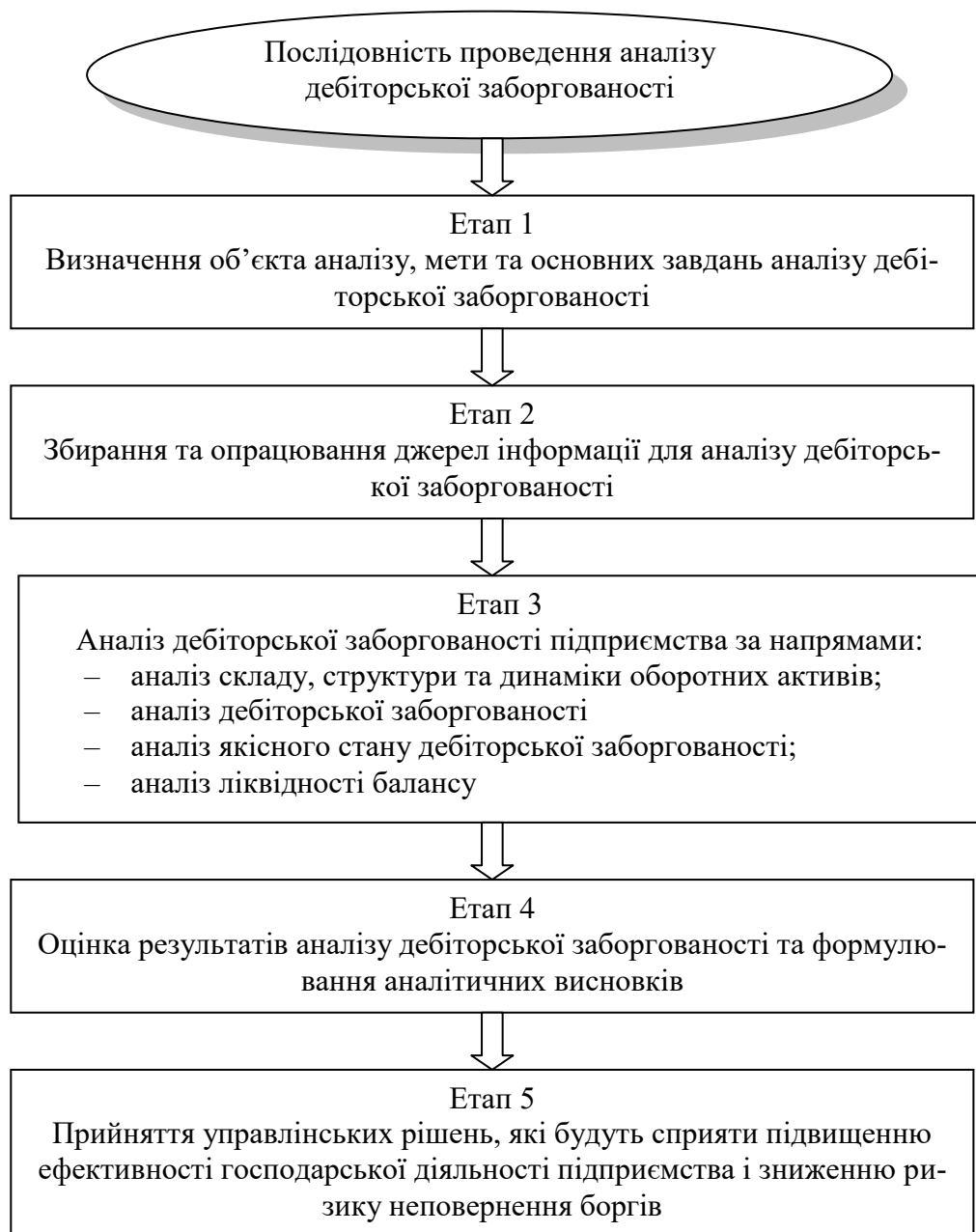

Рис. 2.3 – Етапи аналізу дебіторської заборгованості підприємства*
* складено з використанням джерел [52]

На третьому етапі проводиться безпосередньо аналіз дебіторської заборгованості за напрямками:

- аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів, до складу яких включається дебіторська заборгованість;
- аналіз дебіторської заборгованості;
- аналіз якісного стану дебіторської заборгованості;
- аналіз ліквідності балансу.

Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів, до складу яких включається дебіторська заборгованість здійснюється за допомогою прийомів вертикального та горизонтального аналізу. За даним напрямом необхідно проаналізувати склад, структури та динаміку оборотних активів, їх розміщення та ефективність використання.

Аналіз дебіторської заборгованості здійснюється шляхом визначення складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості, проведення аналізу за строками її погашення та порівняльного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості.

Необхідно розділяти дебіторську заборгованість на нормальну та прострочену. Наявність саме простроченої дебіторської заборгованості може призвести до фінансових труднощів на підприємстві. Підприємству не буде вистачати фінансових ресурсів для ведення господарської діяльності (придбання виробничих запасів, проведення модернізації обладнання, видачі заробітної плати, тощо). А також зростання дебіторської заборгованості призводить до уповільнення оборотності капіталу. Це все збільшує ризик непогашення боргів, що може вплинути на зниження прибутку підприємства. Тому на підприємстві повинні слідкувати за термінами погашення платежів, та не працювати над їх скороченням.

При інвентаризації дебіторської заборгованості важливе значення має строк утворення дебіторської заборгованості. Необхідно перевірити, чи є в її складі заборгованість, за якою минає строк позовної давності. Якщо така заборгованість була виявлена, то треба прийняти необхідні заходи по її стягненню (висування претензії, звернення в суд, тощо).

На виникнення дебіторської заборгованості підприємства впливає ретельно складений договір. Недотримання договірних та розрахункових зобов'язань за договором, несвоєчасне пред'явлення претензій за борги призводять до зростання простроченої дебіторської заборгованості. Це може спричинити фінансові труднощі та як слідство нестачу ресурсів для ведення господарської діяльності підприємства. Саме тому і доцільно проводити аналіз дебіторської заборгованості за

строками виникнення, бо довготривалі непогашення дебіторської заборгованості відволікають засоби з господарського обороту.

Аналіз якісного стану дебіторської заборгованості здійснюється за допомогою розрахунку узагальнюючих показників, які характеризують стан дебіторської заборгованості. Алгоритм розрахунку таких показників повинен базуватися на урахуванні норм Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» за даними фінансової звітності підприємства: форма № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан); форма № 2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід) (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Показники для аналізу якісного стану дебіторської заборгованості підприємства*

Показники	Алгоритм розрахунку	Джерело інформації фінансової звітності	Напрямок показника змін
Коефіцієнт обороту оборотних коштів	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Ф. №2, р.2000	Збільшення
	Середні оборотні кошти	Ф. №1, р.1195	
Коефіцієнт обороту дебіторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації	Ф. №2, р.2000	Збільшення
	Середня дебіторська заборгованість	Ф. №1 (р.1125+р.1130+р.1135+р.1155)/2	
Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі поточних активів	Дебіторська заборгованість	Ф. №1 р.1125+р.1130+р.1135+р.1155	Зменшення
	Поточні активи	Ф. №1 р.1300	
Коефіцієнт покриття дебіторської заборгованості	Середня дебіторська заборгованість	Ф. №1 (р.1125+р.1130+р.1135+р.1155)/2	Зменшення
	Чистий дохід від реалізації	Ф. №2, р.2000	
Період погашення дебіторської заборгованості	360/ Коефіцієнт обороту дебіторської заборгованості		Зменшення

*складено з використанням джерел [35]

Аналіз дебіторської заборгованості, проведений на підставі розглянутих в табл.2.3 коефіцієнтів, відображає стан дебіторської заборгованості за досліджуванний період, а також дає можливість визначити основні завдання політики управління дебіторською заборгованістю. Але головною причиною виникнення дебіторської заборгованості є недоотримання коштів за товари, роботи, послуги. Щоб цього уникнути, підприємство повинно стежити за розрахунками з контрагентами, здійснювати своєчасний облік та проводити ефективний аналіз дебіторської заборгованості для прийняття управлінських рішень. В тяжких умовах ведення бізнесу під час «воєнного стану» важливо відстежувати заборгованість та своєча-

сно висувати претензії стосовно боргів, щоб уникнути появи безнадійної заборгованості. Показники дебіторської заборгованості мають тенденцію до змін, та зростання її не завжди має негативний вплив, а зниження позитивний.

Аналіз ліквідності балансу здійснюється за абсолютними та частковими показниками.

Аналіз ліквідності балансу за абсолютними показниками відбувається шляхом порівняння показників активу (згрупованих за ступенем ліквідності) та показників пасиву (згрупованих за терміновістю погашення зобов'язань). Абсолютно ліквідні активи – A_1 (грошові кошти та їх еквіваленти) порівнюють з найбільш строковими зобов'язаннями Π_1 (кредиторська заборгованість та кредити банкам, строк повернення яких настав). Абсолютно ліквідні активи повинні бути більшими за найбільш строкові зобов'язання. Активи, що швидко реалізуються A_2 (готова продукція, відвантажені товари, дебіторська заборгованість) порівнюють з середньостроковими зобов'язаннями – Π_2 (короткострокові кредити банку) і перший показник повинен бути більший за другий. Активи, що повільно реалізуються A_3 (виробничі запаси, незавершене виробництво та необоротні активи та групи вибуття) зіставляють з довгостроковими зобов'язаннями Π_3 (довгострокові кредити банку та позики). Активи повинні перевищувати довгострокові зобов'язання. Наприкінці порівнюють активи, що важко реалізувати A_4 (основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові вкладання, незавершене будівництво) та постійні пасиви Π_4 (власний капітал), а тут вже пасиви повинні бути більшими за активи. Якщо всі ці чотири умови виконуються, то баланс вважається абсолютно ліквідним (формула 2.1). [26]

$$A_1 > \Pi_1; A_2 > \Pi_2; A_3 > \Pi_3; A_4 < \Pi_4 \quad (2.1)$$

Аналіз ліквідності балансу за відносними показниками здійснюється поетапним зіставлення окремих груп активів з короткостроковими пасивами на основі даних балансу. Узагальнюючим показником ліквідності є коефіцієнт поточної ліквідності, який дозволяє виявити в якій мірі поточні активи покривають поточні зобов'язання підприємства. Цей показник повинен бути на рівні 2. Наступним розраховується коефіцієнт швидкої ліквідності: з оборотних активів вилучають ви-

робничі запаси та спів ставляють з поточними зобов'язаннями. Рівень цього показника повинен не бути меншим 1. Третій відносний показник ліквідності балансу є коефіцієнт абсолютної ліквідності, який визначається відношенням найбільш ліквідних активів (грошових коштів) до поточних зобов'язань. Він показує яка частка короткострокової заборгованості в разі потреби може бути погашена негайно за рахунок наявних грошових коштів. Достатнім вважається, якщо цей коефіцієнт вищий як 0,25-0,35 (табл.2.4).

Таблиця 2.4 – Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками

Коефіцієнт ліквідності	Алгоритм розрахунку	Норма
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	Ф№1 ряд.1195+1200	=2
	Ф№1 ряд.1695	
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	Ф№1 (ряд.1195+ряд.1200)- (ряд.1100+ряд.1110)	>1
	Ф№1 ряд.1695	
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Ф№1 ряд.1160+ряд.1165	>2 [0.25...0.35]
	Ф№1 ряд.1695	

На четвертому етапі аналізу оцінюються проведені розрахунки та формулюються висновки стосовно визначених показників стану дебіторської заборгованості.

На п'ятому завершальному етапі на основі визначених показників та зроблених висновках формулюються управлінські рішення для покращення ефективності діяльності підприємства і зниженню ризику неповернення боргів.

Проведемо аналіз дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ» за розглянутими вище етапами за даними форми №1-м «Баланс» та та 2-м «Звіт про фінансові результати».

Основними завданнями аналізу дебіторської заборгованості є:

- здійснення аналізу оборотних активів, частиною яких є дебіторська заборгованість,
- оцінка динаміки дебіторської заборгованості в цілому та по її видах;
- аналіз якісного стану дебіторської заборгованості;
- аналіз простроченої та безнадійної дебіторської заборгованості;

- прийняття управлінських рішень щодо поліпшення стану дебіторської заборгованості.

Перший етап. Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів здійснюється на підставі даних форми №1-м «Баланс» за допомогою табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни оборотних активів
Оборотні активи всього, тис. грн., в тому числі:	1195	9050,6	2921,5	100	100	-6129,1	x	-67,72	100
– запаси	1100, 1110	1395,8	2156,1	15,42	73,80	760,3	58,38	54,47	-12,41
– дебіторська заборгованість	1120 ÷ 1155	2970,5	262,5	32,82	8,99	-2708,0	-23,83	-91,16	44,18
– грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	1160, 1165	1974,6	464,0	21,82	15,88	-1510,6	-5,94	-76,5	24,65
– інші оборотні активи	1170, 1190	2709,7	38,9	29,94	1,33	-2670,8	-28,61	-98,56	43,58

З таблиці 2.5 видно, що на кінець звітного року порівняно з початком оборотні активи підприємства зменшились на 6129,1 тис. грн. або на 67,72% - це відбулось за рахунок зменшення дебіторської заборгованості на 2708,0 тис. грн. (91,16%), інших оборотних активів на 2670,8 тис. грн. (98,56%), грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 1510,6 тис. грн. (76,5%) та збільшення запасів на 760,3 тис. грн. (54,57%). В структурі оборотних активів на початок звітного року найбільшу питому вагу займала дебіторська заборгованість 32,82%, інші оборотні активи склали 29,94%, грошові кошти та поточні фінансові інвестиції – 21,82% та запаси – 15,42%. На кінець звітного року відбулись наступні зміни в структурі оборотних активів: збільшилась питома вага запасів до 73,80% (на 58,38%п), зменшилась питома вага грошових коштів та поточних фінансових ін-

вестицій до 15,88% (на 5,94%п), дебіторської заборгованості – до 8,99% (на 23,83%п) та інших оборотних активів – до 1,33% (на 28,61%п).

Аналіз структури розміщення оборотних активів підприємства здійснюється на підставі даних форм №1-м «Баланс» за допомогою табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз структури розміщення оборотних активів підприємства

Показники	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	абс.	%	за стру- ктурую
1. Сфера виробництва в тому числі:	1464,8	16,18	2195,0	75,13	730,2	49,85	58,95
– виробничі запаси	1395,8	15,42	2156,1	73,8	760,3	54,47	58,38
– незавершене виробництво	-	-	-	-	-	-	-
– поточні біологічні активи	-	-	-	-	-	-	-
– витрати майбутніх періодів	69,0	0,76	38,9	1,33	-30,1	-43,62	0,57
2. Сфера обігу в тому числі:	7585,8	83,82	726,5	24,87	-6859,3	-90,42	-58,95
– готова продукція	-	-	-	-	-	-	-
– грошові кошти	1974,6	21,82	464,0	15,88	-1510,6	-76,50	-5,94
– дебіторська заборгованість	2970,5	32,82	262,5	8,99	-2708,0	-91,16	-23,83
– товари	-	-	-	-	-	-	-
– інші	2640,7	29,18	-	-	-2640,7	-100	-29,18
Всього оборотний капітал	9050,6	100	2921,5	100	-6129,1	-67,72	-

За даними табл. 2.6 видно, що оборотний капітал підприємства в звітному році порівняно з попереднім зменшилась на 6129,1 тис. грн. або на 67,72%. Це відбулось за рахунок зменшення капіталу розміщеного у сфері обігу на 6859,3 тис. грн. або на 90,42% та збільшенню капіталу розміщеного у сфері виробництва на 730,2 тис. грн. або на 49,85%. В структурі оборотного капіталу попереднього року найбільшу питому вагу займав капітал розміщений в сфері обігу 83,82%, частка капіталу розміщеного у сфері виробництва складала 16,18%. У звітному році відбулись наступні зміни в структурі капіталу: збільшилась питома вага капіталу розміщеного у сфері виробництва і відповідно зменшилась питома вага капіталу розміщеного в сфері обігу на 58,95%п.

Аналіз використання оборотних активів підприємства та його окремих елементів здійснюється на підставі даних форм №1-м «Баланс» та №2-м «Звіт про фінансові результати» за допомогою табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз використання оборотних активів

Показники	Код рядка (алгоритм розрахунку)	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	Ф № 2 р. 2000	78149,2	85647,1	7497,9	9,59
2. Середньорічні залишки оборотних активів, * тис. грн., в т.ч.	Ф № 1 р. 1195	7277,20	5986,05	-1291,15	-17,74
2.1. Запаси*	Ф № 1 р.1100,1110	1300,10	1775,95	475,85	36,60
2.2. Кошти в розрахунках*	Ф № 1 р.1125÷1155	2543,45	1616,5	-926,95	-36,44
2.3. Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції*	Ф № 1 р.1160, 1165	1657,30	1219,3	-438	-26,43
2.4. Інші оборотні активи*	Ф № 1 р.1170, 1190	1776,35	1374,3	-402,05	-22,63
3. Кількість днів в періоді	x	360	360		
4. Одноденна виручка, тис. грн..	р. 1 : р. 3	217,08	237,91	20,83	9,60
5. Потреба в оборотних коштах одного дня, тис. грн.	р. 2 : р. 3	20,21	16,63	-3,58	-17,71
6. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Ф № 1 р.1615	2067,30	1049,70	-1017,60	-49,22
7. Коефіцієнт оборотності	р.1 : р.2	10,74	14,31	3,57	33,24
8. Коефіцієнт завантаженості	р.2 : р. 1	0,09	0,07	-0,02	-22,22
9. Тривалість 1 обороту, днів, в т.ч.	р.3 : р.7 або р.2 : р.4	34	25	-9	-26,47
9.1. В запасах	р.2.1 : р.4	6	7	1	16,67
9.2. В коштах в розрахунках	р.2.2 : р.4	12	7	-5	-41,67
9.3. В грошових коштах	р.2.3 : р.4	8	5	-3	-37,50
9.4. В інших оборотних активах	р.2.4 : р.4	8	6	-2	-25,00
10. Економія (надлишок) оборотних активів, тис. грн.	абс. відхилення по р.9 · р.5 за звітний рік	x	-149,67	x	x
11. Кредиторська заборгованість, враховуючи економію (надлишок) оборотних коштів при умові роботи заводу на рівні попереднього року, тис. грн.	р.6 - р.10 за звітний рік	x	1199,37	x	x

* Розраховується за допомогою середньої арифметичної за період, що аналізується

За даними табл. 2.7 видно, що ефективність використання оборотних коштів покращилась, що свідчить збільшення коефіцієнта оборотності на 3,57, зменшення коефіцієнту завантаженості на 0,02 та скорочення тривалості обороту на 9 днів. Це відбулось за рахунок скорочення часу перебування грошових коштів у розрахунках на 5 днів, в грошових коштах – на 3 дні, в інших оборотних коштах – на 2

дні, але збільшився час перебування грошових коштів у запасах на 1 день. Це дозволило вивільнити з обігу оборотні кошти на суму 149,67 тис. грн. Якщо б оборотні кошти використовувались на рівні попереднього року, то величина кредиторської заборгованості склала би 1199,37 тис. грн.

Другий етап. На цьому етапі аналізу проводиться підготування джерел інформації. Аналіз дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ» проводиться за даними форми 1-м, 2-м «Фінансова звітність малого підприємства», а також даними документів з обліку дебіторської заборгованості.

Третій етап. Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства здійснюється на підставі даних форми №1-м «Баланс» за допомогою табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни дебіторської заборгованості
Дебіторська заборгованість всього, в тому числі:	1125÷1155	2970,5	262,5	100	100	-2708	x	-91,16	100
1.1. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1120, 1125	1184,1	38,6	39,86	14,70	-1145,5	-25,16	-96,74	42,30
1.2. Дебіторська заборгованість за розрахунками **: <ul style="list-style-type: none"> – за виданими авансами – з бюджетом, – в тому числі з податку на прибуток – з нарахованих доходів – із внутрішніх розрахунків 	1130÷1145	183,2	223,9	6,17	85,30	40,7	79,13	22,22	-1,50
	1130	-	-	-	-	-	-	-	-
	1135	183,2	223,9	6,17	85,30	40,7	79,13	22,22	-1,50
	1136	-	11,2	-	4,27	11,2	4,27	-	-0,41
	1140	-	-	-	-	-	-	-	-
	1145	-	-	-	-	-	-	-	-

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни дебіторської заборгованості
1.3. Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1603,2	-	53,97	-	-1603,2	-53,97	-100	59,20

За даними табл. 2.8 що в звітному році порівняно з попереднім дебіторська заборгованість зменшилась на 2708 тис. грн. або на 91,16%. Це відбулось за рахунком зменшення таких показників як дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги на 1145,5 тис. грн. (96,74%) та іншої поточної дебіторської заборгованості на 1603,2 тис. грн. (100%), а також збільшення дебіторської заборгованості за розрахунками на 40,7 тис. грн. (22,22%). В структурі дебіторської заборгованості на початок звітного року найбільшу питому вагу займала інша поточна дебіторська заборгованість 53,97 %, частка заборгованість за товари, роботи, послуги складала 39,86%, а дебіторської заборгованості за розрахунками – 6,17%. На кінець звітного року відбулись наступні зміни в структурі дебіторської заборгованості: збільшилась питома вага заборгованості за розрахунками до 85,30%, зменшилась питома вага заборгованості за товари, роботи, послуги до 14,70%, та зовсім зникла інша поточна заборгованість.

Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення здійснюється за допомогою табл. 2.9.

За даними табл. 2.9 видно, що в попередньому році 100% дебіторської заборгованості як за товари, роботи послуга, так і іншої поточної погашається у найкоротший термін до 12 місяців, а звітному році 100% дебіторської заборгованості за товари роботи послуги також погашається в найкоротший термін. Що позитивно характеризує діяльність підприємства.

Таблиця 2.9 – Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення

Показники		Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги		Інша поточна дебіторська заборгованість		Відхилення заборгованості	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	за товари, роботи, послуги	іншої поточної
Попередній рік	Всього, в тому числі:	1184,1	100	1603,2	100	x	x
	– до 12 місяців	1184,1	100	1603,2	100	x	x
	– від 12 до 18 місяців	-	-	-	-	x	x
	– від 18 до 36 місяців	-	-	-	-	x	x
Звітний рік	Всього, в тому числі:	38,6	100	-	-	-1145,5	-1603,2
	– до 12 місяців	38,6	100	-	-	-1145,5	-1603,2
	– від 12 до 18 місяців	-	-	-	-	-	-
	– від 18 до 36 місяців	-	-	-	-	-	-

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства виконується на підставі даних форм №1-м «Баланс» та представлений в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства

Показники	Дебіторська заборгованість, тис. грн.	Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
1. Заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	38,6	1049,7	-	1011,1
2. За розрахунками*:	223,9	212,9	11,0	-
– з бюджетом,	223,9	212,8	11,1	-
– у т.ч. з податку на прибуток	11,2	-	11,2	-
– за виданими авансами	-	-	-	-
– зі страхування	-	-	-	-
– з оплати праці	-	0,1	-	0,1
– за одержаними (отриманими) авансами	-	-	-	-
– за розрахунками з учасниками	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-
3. Інші види заборгованості	-	8800,3	-	8800,3
Всього	262,5	10062,9	11,0	9800,4

За даними табл. 2.10 видно, що на кінець звітного року відбулось перевищення кредиторської заборгованості відносно над дебіторською на 9800,4 тис. грн. Це відбулось за рахунок перевищення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 1011,1 тис. грн., та інших видів заборгованості на 8800,3 тис. грн.

Розрахунок показників для аналізу якісного стану дебіторської заборгованості підприємства виконується на підставі даних форм №1-м «Баланс» та 2-м «Звіт про фінансові результати», представлений в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Показники для аналізу якісного стану дебіторської заборгованості підприємства

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення	Напрямок показника змін (+/-)
1. Коефіцієнт обороту оборотних коштів	10,74	14,31	3,57	+
2. Коефіцієнт обороту дебіторської заборгованості	30,7	53,0	22,3	+
3. Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі поточних активів, %	4,65	0,46	-4,19	+
4. Коефіцієнт покриття дебіторської заборгованості	0,033	0,019	-0,014	+
5. Період погашення дебіторської заборгованості	11,7	6,8	-4,9	+

За даними таблиці 2.11, що показники якісного стану дебіторської заборгованості мають позитивну динаміку: коефіцієнти обороту оборотних коштів та обороту дебіторської заборгованості збільшились відповідно на 3,57 та 22,3, що свідчить про прискорення оборотності як оборотних коштів так і дебіторської заборгованості; частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів зменшилась на 4,19, що свідчить про зменшення величини дебіторської заборгованості; коефіцієнт покриття дебіторської заборгованості зменшився на 0,014, що свідчить про зменшення покриття дебіторської заборгованості; період погашення дебіторської заборгованості зменшився на 4,9, що свідчить про скорочення терміну погашення дебіторської заборгованості. Такі зміни позитивно впливають на діяльність підприємства.

Аналіз ліквідності балансу здійснюється за даними форми № 1-м «Баланс» допомогою табл. 2.12

Таблиця 2.12 – Розрахунок абсолютних показників для аналізу ліквідності балансу звітнього року

Показники активу балансу	Сума, тис.грн.		Показники пасиву балансу	Сума, тис.грн.		Платіжний результат, тис.грн.	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
A_1 – Найбільш ліквідні активи (1160+1165)	1974,6	464,0	P_1 – Найбільш Термінові зобов'язання (1605+1615÷1660+1690+1700)	18981,3	10062,9	-17006,7	-9598,9
A_2 –Активи, які можна реалізувати швидко (1120÷1155+1190)	5611,2	262,5	P_2 – Коротко-строкові пасиви (1600+1610)	-	-	5611,2	262,5
A_3 – Активи, які можна реалізувати повільно (1100+1110+1170+1200)	1464,8	2195,0	P_3 – Довгострокові пасиви (1500÷1520)	-	-	1464,8	2195,0
A_4 – Активи, реалізація яких пов'язана з труднощами (1095)	54892,5	54704,4	P_4 - Постійні пасиви (1495+1665+1525+1526)	44961,8	47563,0	9930,7	7141,4
<i>Баланс</i>	63943,1	57625,9	<i>Баланс</i>	63943,1	57625,9	0	0

На початок $A_1 < P_1$ на кінець $A_1 < P_1$ норма $A_1 > P_1$

$A_2 > P_2$ $A_2 > P_2$ $A_2 > P_2$

$A_3 > P_3$ $A_3 > P_3$ $A_3 > P_3$

$A_4 > P_4$ $A_4 > P_4$ $A_4 < P_4$

За даними табл. 2.12 як на початок так и на кінець року баланс не є ліквідним тому що не виконуються перша та четверта нерівність. Абсолютно ліквідні активи підприємства не можуть задовольнити потреб в погашенні строкових зобов'язань та активи, які важко реалізуються перевищують значення власного капіталу.

Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками здійснюється за даними форми № 1-м «Баланс» (або табл.2.12) за допомогою табл. 2.13.

За даними табл. 2.13 видно, що всі коефіцієнти ліквідності підприємства впродовж 2-х років не відповідають нормативним значенням. Що негативно хара-

ктеризує діяльність підприємства та свідчить про неспроможність підприємства сплатити свої короткострокові зобов'язання.

Таблиця 2.13 – Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками

Коефіцієнти ліквідності підприємства	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Норма	Розрахункові значення			Відхилення
			На початок попереднього року	На кінець попереднього року	На кінець звітного року	
а	б	в	1	2	3	3-2
1. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1195+1200	= 2,0	0,68	0,48	0,29	-0,19
	1695					
2. Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	1195+1200-1100-1110	1,0	0,53	0,40	0,08	-0,32
	1695					
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1160+1165	> 0,2 [0,25... 0,35]	0,17	0,10	0,05	-0,05
	1695					

Четвертий етап. Аналітичні висновки були сформульовані за результатами розрахунків після кожної таблиці з аналізу дебіторської заборгованості. За результатами аналізу дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ» можна побачити зменшення її величини у звітному році порівняно з попереднім на 2708,0 тис. грн. Дебіторська заборгованість сформувалась за рахунок заборгованості за надані послуги та заборгованості за розрахунками. Аналіз дебіторської заборгованості за строками непогашення свідчить, що вся величина дебіторської заборгованості погашається в найкоротший термін, що позитивно характеризує діяльність підприємства. Порівняльний аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості показав перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською на 9800,4 тис. грн на кінець звітного року. Аналіз якісного стану дебіторської заборгованості свідчить про позитивну динаміку всіх показників. Аналіз ліквідності свідчить про те, що баланс підприємства не є абсолютно ліквідним, а коефіцієнти ліквідності не відповідають нормативним значенням.

П'ятий етап. На підставі здійсненого аналізу, розрахунків, та висновків з аналізу дебіторської заборгованості можна рекомендувати наступне:

- необхідно вжити заходи щодо підвищення показників ліквідності підприємства та ліквідності балансу підприємства, а саме показників другої нерівності, виконання якої залежить від величини дебіторської заборгованості;
- вжити заходи щодо управління дебіторської заборгованості, одним з яких є створення реєстру дебіторів, відстеження виконання договірних зобов'язань, застосування пені, штрафів за несвоєчасне погашення боргів;
- залучити відділ маркетингу для просування компанії ТОВ ТРК «БРІЗ» серед інших компаній–конкуренців, які надають послуги інтернету та телебачення, покращити якість надання послуг, проводити різноманітні акції для нових абонентів та для утримання вже існуючих, проводити опитування для покращення послуг, модернізувати обладнання.

2.3. Фінансовий аналіз діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ»

Аналіз фінансових результатів діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ». Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства здійснено за даними форм № 2-м «Звіт про фінансові результати» ТОВ ТРК «БРІЗ» та [26].

Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства проводиться на підставі даних форми № 2-м «Звіт про фінансові результати» за допомогою табл. 2.14.

Таблиця 2.14– Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Фінансовий результат від реалізації продукції	2000-2050-2130-2150	36336,5	242,7	48399,6	240,86	12063,1	33,20
2. . Фінансовий результат від іншої операційної діяльності	2120-2180	-21362	-142,7	-28002,2	-139,35	-6640,2	31,08
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	2190 (2195)	14974,5	x	20397,4	x	5422,9	36,21

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
4. Фінансовий результат від інвестиційної та фінансової діяльності	2200 + 2220 – –2250 – 2255	-	-	-	-	-	-
5. Фінансовий результат іншої діяльності	2240 – 2270	-	-	-303,1	-1,51	-303,1	-
6. Фінансовий результат до оподаткування	2290 (2295)	14974,5	100,0	20094,3	100,0	5119,8	34,19

За даними табл. 2.14 видно, що фінансовий результат до оподаткування збільшився на 5119,8 тис. грн. (34,19%). Це відбулось за рахунок збільшення прибутку від реалізації продукції на 12063,1 тис. грн. (33,20%), негативний вплив здійснило збільшення збитку від іншої операційної діяльності на 6640,2 тис. грн. (31,08%) та іншої діяльності на 303,1 тис. грн. В попередньому році фінансовий результат до оподаткування складався з прибутку від реалізації продукції та збитку від іншої операційної діяльності. А в звітному році до складових фінансового результату до оподаткування ще додався збиток від іншої діяльності.

Аналіз формування та динаміки фінансового результату від основної операційної діяльності (реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)) проводиться на підставі даних форми № 2-м «Звіт про фінансові результати» за допомогою табл. 2.15.

Таблиця 2.15 – Аналіз формування та динаміки фінансових результатів підприємства від основної операційної діяльності.

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік, тис. грн.	Звітний рік, тис. грн.	Відхилення	
				абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	78149,2	85647,1	7497,9	9,59
2. Собівартість реалізованої продукції	2050	41812,7	37247,5	-4565,2	-12,92
2. Валовий прибуток	2000-2050= =2090	36336,5	48399,6	12062,8	33,20
4. Адміністративні витрати	2130	-	-	-	-

Продовження табл. 2.15

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік, тис. грн.	Звітний рік, тис. грн.	Відхилення	
				абс.	%
5. Витрати на збут	2150	-	-	-	-
6. Фінансовий результат від основної операційної діяльності	2000-2050-2130-2150	36336,5	48399,6	12062,8	33,20

За даними табл. 2.15 видно, що фінансовий результат від основної операційної діяльності був прибутковим та збільшився в звітному році на 12062,8 тис. грн. або на 33,20%. Це відбулось за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації продукції на 7497,9 тис. грн. або 9,59% та зменшення собівартості реалізованої продукції на 4565,2 тис. грн. або 12,92%.

Аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої операційної діяльності проводиться за допомогою табл. 2.16.

Таблиця 2.16 – Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої операційної діяльності

Показники	Попередній рік				Звітний рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
1. Операційна оренда активів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Операційна курсова різниця	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Реалізація інших необоротних активів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Штрафи, пені, неустойки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Утримання об'єктів житлово-комунального і соціально-культурного призначення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Інші операційні доходи і витрати, в т.ч.:	106,2	21468,2	-21362,0	100	227,1	28229,3	-28002,2	100	-6640,2	31,08
– відрахування до резерву сумнівних боргів	x	-	-	-	x	-	-	-	-	-
– непродуктивні витрати і втрати	x	-	-	-	x	-	-	-	-	-

Продовження табл. 2.16

Показники	Попередній рік				Звітний рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
Всього фінансовий результат від іншої операційної діяльності	106,2	21468,2	-21362,0	100	227,1	28229,3	-28002,2	100	-6640,2	31,08

За даними табл. 2.16 видно, що фінансовий результат від іншої операційної діяльності в попередньому звітному році був збитковий. У звітному році цей збиток збільшився на 6640,2 тис. грн. або 31,08%. Це відбулось за рахунок збільшення інших операційних витрат і не достатнього збільшення інших операційних доходів. Це негативно характеризує діяльність підприємства. Як в попередньому, так й в звітному році фінансовий результат від іншої операційної діяльності складався з інших операційних доходів і витрат.

Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від інвестиційної, фінансової та іншої діяльності проводиться за допомогою табл. 2.17. В зв'язку з тим, що підприємство за досліджуваний період не здійснювало інвестиційну та фінансову діяльність, то їх аналіз не проводиться.

За даними таблиці 2.17 видно, що підприємство мало фінансовий результат від іншої діяльності лише в звітному році, він є збитковим та формувався за рахунок інших витрат обсягом 303,1 тис. грн.

Таблиця 2.17 – Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої діяльності

Показники	Попередній рік				Звітний рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
1. Реалізація фінансових інвестицій	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Реалізація необоротних активів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Реалізація майнових комплексів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Не операційна курсова різниця	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Безоплатно одержані активи	-	х	-	-	-	х	-	-	-	-
6. Списання необоротних активів	х	-	-	-	х	-	-	-	-	-
7. Інші доходи і витрати	-	-	-	-	-	303,1	-303,1	100,0	-303,1	-
Всього фінансовий результат від іншої діяльності	-	-	-	100,0	-	303,1	-303,1	100,0	-303,1	-

Аналіз формування чистого прибутку підприємства проводиться на підставі даних форми № 2-м «Звіт про фінансові результати» за допомогою табл. 2.18.

Таблиця 2.18 – Аналіз формування чистого прибутку

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	2290 (2295)	14974,5	20094,3	5119,8	34,19
2. Витрати (дохід) з податку на прибуток, тис. грн.	2300	2779,8	869,2	-1910,6	-68,73
3. Чистий прибуток, тис. грн.	2290 (2295)– –2300	12194,7	19225,1	7030,4	57,65

За даними табл. 2.18 видно, що в звітному році чистий прибуток підприємства збільшився на 7030,4 тис. грн. або на 57,65%. Це відбулось за рахунок збільшення фінансового результату (прибутку) до оподаткування на 5119,8 тис. грн. або 34,19%, та зменшення витрат з податку на прибуток на 1910,6 тис. грн. або 68,73%.

Аналіз рентабельності виробництва здійснюють за даними форм №1-м «Баланс» та № 2-м «Звіт про фінансові результати» за допомогою табл. 2.19.

Таблиця 2.19 – Аналіз рентабельності виробництва

Показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Абс. відхил.
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	форма№2 р.2290 (2295)	14974,5	20094,3	5119,8
2. Середня річна вартість основних засобів, тис. грн.	форма№1 р.1011*	73124,2	83708,3	10584,1
3. Середня річна вартість оборотних активів, тис. грн.	форма№1 р.1195*	7277,2	5986,05	-1291,15
4. Загальна величина виробничих фондів підприємства, тис. грн.	р. 2 + р. 3	80401,4	89694,35	9292,95
5. Рентабельність виробництва, %	р.1: р.4·100%	18,62	22,4	3,78

* Розраховується за допомогою середньої арифметичної за період, що аналізується.

За даними табл. 2.19 видно, що в звітному році порівняно з попереднім рентабельність виробництва збільшилась на 3,78 %п. Це відбулось переважно за рахунок збільшення фінансового результату (прибутку) до оподаткування на 5119,8 тис. грн. На цю зміну також вплинули наступні фактори:

- зміна прибутку до оподаткування

$$(20094,3/(73124,2+7277,2)*100)-(14974,5/(73124,2+7277,2)*100)=$$
$$=24,99-18,62=6,37 \text{ \%п}$$

Збільшення прибутку до оподаткування на 5119,8 тис. грн. здійснило позитивний вплив, та здійснило збільшення рентабельності на 6,37 %п;

- зміна середньої річної вартості основних засобів

$$(20094,3/(83708,3+7277,2)*100)-(20094,3/(73124,2+7277,2)*100)=$$
$$=22,09-24,99=-2,9 \text{ \%п}$$

Збільшення середньорічної вартості основних засобів на 10584,1 тис. грн. здійснило негативний вплив, та зменшило рентабельність виробництва на 2,9%п;

- зміна середньої річної вартості оборотних активів

$$(20094,3/(83708,3+5986,05)*100)-(20094,3/(83708,3+7277,2)*100)=$$
$$=22,4-22,09=0,31 \text{ \%п}$$

Зменшення середньорічної вартості оборотних активів на 1291,15 тис. грн. здійснило позитивний вплив та збільшило рентабельність на 0,31 %п.

ПЕРЕВІРКА (загальний вплив факторів) $6,37-2,9+0,31=3,78$

Загальний аналіз фінансового стану підприємства. Загальний аналіз фінансового стану підприємства здійснено за даними форми №1-м «Баланс» та та 2-м «Звіт про фінансові результати» ТОВ ТРК «БРІЗ» та [26].

Аналіз динаміки валюти балансу підприємства здійснюється на підставі даних форми №1-м «Баланс» за допомогою табл. 2.20.

Таблиця 2.20 – Аналіз динаміки валюти балансу

Показники	На початок року	На кінець року	% зміни
Валюта балансу, тис.грн.:	47118,1	63943,1	35,71
- попереднього року			
- звітнього року	63943,1	57625,9	-9,88

За даними табл. 2.20 видно, що на кінець попереднього 2021 року порівняно з початком валюта балансу збільшилась на 35,71%, що свідчить про стабільну роботу підприємства та його розвиток. А на кінець 2022 року порівняно з початком валюта балансу зменшилась на 9,88%, що свідчить про скорочення діяльності пі-

дприємства та вплив війни на його розвиток. Але для оцінки зміни валюти балансу необхідно провести її поглиблений аналіз.

Для більш глибокого виявлення якості динаміки валюти балансу необхідно провести поглиблений аналіз динаміки валюти балансу на підставі даних форм №1-м «Баланс» та №2-м «Звіт про фінансові результати» за допомогою табл. 2.21.

Таблиця 2.21 – Поглиблений аналіз динаміки валюти балансу

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Коефіцієнт зміни
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	78149,2	85647,1	1,1
2. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	14974,5	20094,3	1,34
3. Валюта балансу, тис. грн.:			
- на початок року	47118,1	63943,1	1,36
- на кінець року	63943,1	57625,9	0,9
4. Середнє річне значення валюти балансу*, тис. грн.	55530,6	60784,5	1,09

* Розраховується за допомогою середньої арифметичної за період, що аналізується

З таблиці 2.21 видно, що збільшення середньорічного значення валюти балансу в звітному році порівняно з попереднім в 1,09 разів супроводжувалось збільшенням таких показників, як чистий дохід підприємства від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в 1,1 рази та фінансовий результат до оподаткування в 1,34 рази, що свідчить про позитивні зміни в валюті балансу.

Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства здійснюють за даними форми № 1-м «Баланс» за допомогою аналітичної табл. 2.22.

З таблиці 2.22 видно, що активи підприємства в звітному році порівняно з попереднім зменшились на 6317,2 тис. грн. або на 9,88%. Це відбулось за рахунок зменшення оборотних активів на 6129,1 тис. грн. або на 67,72% та необоротних активів на 188,1 тис. грн. або 0,34%. В структурі активів попереднього року найбільш питому вагу займали необоротні активи 85,85%, оборотні активи складали 14,15%. В звітному році відбулись наступні зміни: збільшилась питома вага необоротних активів на 9,08%п та зменшилась питома вага оборотних активів на 9,08%п.

Таблиця 2.22 – Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
Всього активів, тис. грн.	1300	63943,1	57625,9	-6317,2	-9,88
1. Необоротні активи, тис. грн.	1095	54892,5	54704,4	-188,1	-0,34
– в % до активів		85,85	94,93	9,08	x
2. Оборотні активи, тис. грн.	1195	9050,6	2921,5	-6129,1	-67,72
– в % до активів		14,15	5,07	-9,08	x
2.1. Запаси, тис. грн.	1100, 1110	1395,8	2156,1	760,3	54,47
– в % до активів		2,18	3,74	1,56	x
2.2. Кошти в розрахунках, тис. грн.	1120÷1155	2970,5	262,5	-2708	-91,16
– в % до активів		4,65	0,46	-4,19	x
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.	1160, 1165	1974,6	464,0	-1510,6	-76,5
– в % до активів		3,09	0,81	-2,28	x
2.4. Інші оборотні активи, тис. грн.	1170, 1190	2709,7	38,9	-2670,8	-98,56
– в % до активів		4,24	0,07	-4,17	x
– у тому числі витрати майбутніх періодів, тис. грн.	1170	69	38,9	-30,1	-43,62
– в % до активів		0,11	0,07	-0,04	x
3. Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття, тис.грн.	1200	-	-	-	-
– в % до активів		-	-	-	x

Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства здійснюють за даними форми № 1-м «Баланс» за допомогою аналітичної табл. 2.23.

Таблиця 2.23 – Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
Всього джерел формування активів, тис. грн.	1900	63943,1	57625,9	-6317,2	-9,88
1. Власний капітал, тис. грн.	1495	44961,8	47563,0	2601,2	5,79
– в % до усіх джерел		70,32	82,54	12,22	x
1.1. Наявність власних оборотних коштів, тис. грн.	1495 – 1095 або 1195– 1695	-9930,7	-7141,4	2789,3	-28,09
– в % до усіх джерел		-	-	-	x
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	1595	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	x

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
2.1. Довгострокові зобов'язання, тис. грн. – в % до усіх джерел	1500÷1515	-	-	-	-
2.2. Довгострокові забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1520, 1525	-	-	-	-
3. Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1695	18981,3	10062,9	-8918,4	-46,99
3.1. Короткострокові зобов'язання, тис. грн. – в % до усіх джерел	1600, 1610	-	-	-	-
–в тому числі короткострокові кредити банків, тис. грн. – в % до усіх джерел	1600	-	-	-	-
3.2. Кредиторська заборгованість, тис. грн. – в % до усіх джерел	1605, 1615÷1645	3643,8	1262,6	-2381,2	-65,35
		5,69	2,19	-3,51	x

За даними табл. 2.23 видно, що в звітному році порівняно з попереднім джерела формування активів зменшились на 6317,2 тис. грн. або на 9,88%. Це відбулось за рахунок зменшення поточних зобов'язань і забезпечень на 8918,4 тис. грн. або на 46,99%, але збільшився власний капітал на 2601,2 тис. грн. або на 5,79%. Джерела формування активів попереднього року формувались за рахунок поточних зобов'язань та забезпечень 29,68% та власного капіталу 70,32%. А в звітному році власний капітал складає 82,54%, а поточні зобов'язання і забезпечення – 17,46%.

Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства здійснюється за даними форми № 1-м «Баланс» за допомогою табл. 2.24.

Таблиця 2.24 – Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
Власний капітал всього, тис. грн., в тому числі:	1495	44961,80	47563,00	2601,20	5,79
1. Зареєстрований (пайовий) капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1400	2100,00	2100,00	-	-
		4,67	4,42	-	x

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	абс.
2. Капітал у дооцінках, тис. грн. – в % до власного капіталу	1405	-	-	-	-
		-	-	-	х
3. Додатковий капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1410	-	-	-	-
		-	-	-	х
4. Резервний капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1415	-	-	-	-
		-	-	-	х
6. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн. – в % до власного капіталу	1420	42861,80	45463,00	2601,20	6,07
		95,33	95,58	0,25	х
7. Неоплачений капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1425	-	-	-	-
		-	-	-	х
8. Вилучений капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1430	-	-	-	-
		-	-	-	х

За даними табл. 2.24 видно, що в звітному році порівняно з попереднім відбулось збільшення власного капіталу на 2601,20 тис. грн. або 5,79%. Це відбулось за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку на 2601,20 тис. грн., або на 6,07%. Такі зміни позитивно характеризують діяльність підприємства. Як в попередньому так і в звітному роках власний капітал формується за рахунок зареєстрованого (пайового) капіталу та нерозподіленого прибутку.

Аналіз динаміки рентабельності капіталу підприємства здійснюється за даними форм № 1-м «Баланс», форм № 2-м «Звіт про фінансові результати» за два роки за допомогою табл. 2.25.

З таблиці 2.25 видно, що показники рентабельності мають позитивне значення, що вказує на те що підприємство впродовж двох років отримує прибуток. Позитивним є зменшення оборотного капіталу при збільшенні прибутку у звітному році, що вплинуло на збільшення показників рентабельності капіталу: рентабельність всього капіталу збільшилась на 9,67% пункти, рентабельність основного капіталу на 9,81% пункти, та рентабельність оборотного капіталу на 153,6% пункти.

Таблиця 2.25 – Аналіз рентабельності капіталу підприємства

Показники	Код рядка / Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
1. Чистий прибуток (збиток) підприємства, тис. грн.	Ф. № 2, р. 2350 (2355)	12194,7	19225,1	7030,4

Показники	Код рядка / Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
2. Середня річна сума капіталу підприємства, тис. грн.*, в тому числі:	Ф. № 1, р. 1300	55530,6	60784,5	5253,9
2.1. Основного капіталу*	Ф. № 1, р. 1095	48253,4	54798,45	6545,05
2.2. Оборотного капіталу*	Ф. № 1, р.1195	7277,2	5986,05	-1290,7
а) в тому числі – власного оборотного капіталу*	Ф. № 1, р.1495 – р.1095	-6253,3	-8536,05	-2282,75
3. Рентабельність капіталу, %	1 / 2*100%	21,96	31,63	9,67
4. Рентабельність основного капіталу, %	1 / 2.1 *100%	25,27	35,08	9,81
5. Рентабельність оборотного капіталу, %	1 / 2.2 *100%	167,57	321,17	153,6
6. Рентабельність власного оборотного капіталу**, %	1 / 2.2а) *100%	-	-	-

* Розраховується за допомогою середньої арифметичної за період, що аналізується

** Якщо підприємство не має власного оборотного капіталу (за результатами розрахунку отримано від'ємний результат), його рентабельність не розраховується

Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості підприємства здійснюється за даними форми № 1-м «Баланс» за допомогою табл. 2.26.

Таблиця 2.26 – Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни кредиторської заборгованості
Кредиторська заборгованість всього, в тому числі:	1605÷1645, 1690	18981,3	10062,9	100	100	-8918,4	x	-46,99	100
1.1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1605, 1615	2067,3	1049,7	10,89	10,43	-1017,6	-0,46	-49,22	11,41
1.2. Кредиторська заборгованість за розрахунками:	1610, 1620÷1645	1576,5	212,9	8,31	2,12	-1363,6	-6,19	-86,50	15,29
– за довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-	-	-	-	-	-	-
– з бюджетом,	1620	1561,9	212,8	8,23	2,11	-1349,1	-6,12	-86,38	15,13
– у т.ч. з податку на прибуток	1621	190,6	-	1,00	-	-190,6	-1,00	-1,00	2,14

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни кредиторської заборгованості
– зі страхування	1625	6,3	-	0,03	-	-6,3	-0,03	-1,00	0,07
– з оплати праці	1630	8,3	0,1	0,05	0,01	-8,2	-0,04	-98,80	0,09
– за одержаними авансами	1635	-	-	-	-	-	-	-	-
– за розрахунками з учасниками	1640	-	-	-	-	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	1645	-	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Інші поточні зобов'язання	1690	15337,5	8800,3	80,80	87,45	-6537,2	6,65	-42,62	73,30

Аналіз фінансової стійкості підприємства. Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства здійснено за даними форми №1-м «Баланс» ТОВ ТРК «БРІЗ» та [26].

Відповідно до забезпеченості запасів, згаданими варіантами фінансування, розрізняють чотири типи фінансової стійкості:

1. *Абсолютна стійкість* – цей тип фінансової ситуації зустрічається рідко та вказує, що для забезпечення запасів достатньо власного оборотного капіталу, платоспроможність підприємства гарантовано:

$$\text{Запаси} < \text{Власний оборотний капітал}$$

2. *Нормальна стійкість* – для забезпечення запасів залучають власний (постійний) капітал та короткострокові кредити та позики, платоспроможність гарантована:

$$\text{Запаси} \leq (\text{Власний оборотний капітал} + \text{Короткострокові кредити банків})$$

3. *Нестійкий, передкризовий (критичний) фінансовий стан* – для забезпечення запасів крім власного оборотного капіталу та короткострокових кредитів і позик залучають джерела, які послабляють фінансову напругу (наприклад, креди-

торську заборгованість), платоспроможність порушено, але є можливість її відновити за рахунок скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів:

$$\text{Запаси} \leq (\text{Власний оборотний капітал} + \text{Короткострокові кредити банків}) + \text{Джерела, які послаблюють фінансову напругу: кредиторська заборгованість}$$

4. Кризовий фінансовий стан – для забезпечення запасів, не вистачає зазначених джерел їх фінансування, підприємству загрожує банкрутство, поновлення запасів відбувається за рахунок коштів, які сформувалися за рахунок уповільнення оборотності кредиторської заборгованості.

$$\text{Запаси} > (\text{Власний оборотний капітал} + \text{Короткострокові кредити банків}) + \text{Джерела, які послаблюють фінансову напругу: кредиторська заборгованість}$$

Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками здійснюється за даними форми № 1-м «Баланс» за допомогою табл. 2.27.

Таблиця 2.27 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками

Показники	Сума, тис.грн.		
	на початок попереднього року	на кінець попереднього року	на кінець звітнього року
1. Власний капітал (1495)	39038,4	44961,8	47563,0
2. Необоротні активи (1095)	41614,3	54892,5	54704,4
3. Наявність власних оборотних коштів (1495-1095)	-2575,9	-9930,7	-7141,4
4. Короткострокові кредити банків (1600)	-	-	-
5. Загальна величина джерел формування запасів (ряд. 3 + ряд. 4)	-2575,9	-9930,7	-7141,4
6. Запаси (1100)	1204,4	1395,8	2156,1
7. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів (ряд. 3 – ряд. 6))	-3780,3	-11326,5	-9297,5
8. Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів (ряд. 5 – ряд. 6)	-3780,3	-11326,5	-9297,5
9. Джерела, що послаблюють фінансову напругу (р. 1615)	1858,2	2067,3	1049,7
10. Тип фінансової ситуації на підприємстві	кризова	кризова	кризова

З таблиці 2.27 видно, видно, що підприємству не вистачало власних оборотних коштів для придбання запасів впродовж досліджуваного періоду. З урахуванням короткострокових кредитів банку та джерел, що послаблюють фінансову напругу, підприємству не вистачало коштів на придбання запасів впродовж двох років, тому фінансова ситуація є кризовою. Це негативно характеризують діяльність підприємства.

Аналіз фінансовій стійкості підприємства за частковими показниками здійснюється за даними форми № 1-м «Баланс» за допомогою табл. 2.28.

Таблиця 2.28 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за частковими показниками

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	На початок попереднього року	На кінець попереднього року	На кінець звітнього року	Нормативне значення
1. Коефіцієнт автономії (К _{авт})	1495	0,83	0,70	0,83	більше 0,5
	1900				
2. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів (К _ф)	1595+1695+ +1700	0,21	0,42	0,21	менше 1,0
	1495				
3. Наявність власних оборотних коштів (ОК _{вл})	1495 – 1095 або 1095 + 1695 – 1095 або 1195-1695	-2575,9	-9930,7	-7141,4	збільшення
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу (К _{ман})	1495 – 1095	-0,07	-0,22	-0,15	0,4...0,6
	1495				
5. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами (К _з)	1495 – 1095	-0,47	-1,1	-2,44	0,1
	1195+1200				

За даними табл. 2.28 видно, що коефіцієнт автономії весь досліджуваний період відповідає нормі, це свідчить про те, що підприємство має власний капітал і не залежить від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів також відповідає нормативному значенню і це свідчить про те, що підприємство використовує власні кошти для здійснення своєї діяльності - на 1 грн. власних коштів на початок звітнього року приходилось 42 коп. залучених, а на кінець звітнього року даний показник зменшився до 21 коп., що по-

зитивно характеризує його діяльність. Підприємство не має власних оборотних коштів впродовж досліджуваного періоду, ця нестача збільшується на кінець попереднього року, але хоч вона і зменшується на кінець звітнього року, все одно значення залишається від'ємним. Коефіцієнт маневреності власного капіталу та коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами не відповідають нормативним значенням це викликало відсутністю власного оборотного капіталу. Таким чином аналіз фінансової стійкості підприємства дозволяє зробити висновок про нестійкість підприємства на ринку та потребує негайних заходів щодо стабілізації ситуації.

Аналіз ймовірності банкрутства підприємства. Аналіз ймовірності банкрутства підприємства здійснено за даними форм №1-м «Баланс» та № 2-м «Звіт про фінансові результати» ТОВ ТРК «БРІЗ» та [27].

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за двох факторною моделлю Альтмана здійснюється за допомогою формули 2.2 [27].

$$Z = -0.3877 - 1.0736 \cdot K_{\text{пл}} + 0,579 \cdot \frac{\text{ПК}}{\text{П}} \quad (2.2)$$

де Z – показник ймовірності банкрутства

$K_{\text{пл}}$ – коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)

ПК – позиковий капітал (ф. №1, 1595+1695+1700)

П – сума пасивів (ф. №1, р. 1900)

Якщо $Z > 0$, констатується високий рівень банкрутства, при $Z < 0$ – низький.

Таблиця 2.29 – Розрахунок показника ймовірності банкрутства за двох факторною моделлю Альтмана

Показник	На початок попереднього року	На кінець попереднього року	На кінець звітнього року
$K_{\text{пл}}$	0,68	0,48	0,29
ПК	8079,7	18981,3	10062,9
П	47118,1	63943,1	57625,9
Z	-1,0184	-0,7311	-0,5979

$$Z_{\text{на поч. поп. року}} = -0,3877 - 1,0736 \cdot 0,68 + 0,579 \cdot (8079,7 / 47118,1) = -0,3877 - 0,73 + 0,0993 = -1,0184$$

$$Z_{\text{на кін. поп. року}} = -0,3877 - 1,0736 \cdot 0,48 + 0,579 \cdot (18981,3 / 63943,1) = -0,3877 -$$

$$-0,5153+0,1719=-0,7311$$

$$Z_{\text{на кін. звіт. року}} = -0,3877 - 1,0736 * 0,29 + 0,579 * (10062,9 / 57625,9) = -0,3877 - 0,3113 + 0,1011 = -0,5979$$

З таблиці 2.29 видно, що як і звітному так і в попередньому роках значення показника $Z < 0$, що свідчить про низький рівень банкрутства. В звітному році хоча показник і збільшується, але все одно лишається бути менше за нуль. Це продовжує означати низьку ймовірність банкрутства підприємства.

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спрінгейта здійснюється за допомогою формули 2.3 [27].

$$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D, \quad (2.3)$$

де

Цільові показники	Порядок розрахунку	Алгоритм розрахунку
A	$\frac{\text{Робочий капітал}}{\text{Загальна вартість активів}}$;	$\frac{\text{р. 1195} + 1200 \text{ ф.№1}}{\text{р. 1300 ф.№1}}$
B	$\frac{\text{Прибуток до сплати податків та відсотків}}{\text{Загальна вартість активів}}$;	$\frac{\text{р. 2290 (2295) ф.№2}}{\text{р. 1300 ф.№1}}$
C	$\frac{\text{Прибуток до сплати податків}}{\text{Короткострокова заборгованість}}$;	$\frac{\text{р. 2290 (2295) ф.№2}}{\text{р. 1695 ф.№1}}$
D	$\frac{\text{Обсяг продажу}}{\text{Загальна вартість активів}}$;	$\frac{\text{р. 2000 ф.№2}}{\text{р. 1300 ф.№1}}$

$$Z_{\text{попередній рік}} = 1,03 * 0,1415 + 3,07 * 0,2342 + 0,66 * 0,7889 + 0,4 * 1,2222 = 1,8743$$

$$Z_{\text{звітний рік}} = 1,03 * 0,0505 + 3,07 * 0,3487 + 0,66 * 1,9969 + 0,4 * 1,4863 = 3,0352$$

Таблиця 2.30 – Аналіз ймовірності банкрутства за моделлю Спрінгейта

Цільові показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік
A	р. 1195 ф.№1	9050,6/63943,1=0,1415	2921,5/57625,9=0,0507
	р. 1300 ф.№1		
B	р. 2290 (2295) ф.№2	14974,5/63943,1=0,2342	20094,3/57625,9=0,3487
	р. 1300 ф.№1		
C	р. 2290 (2295) ф.№2	14974,5/18981,3=0,7889	20094,3/10062,9=1,9969
	р. 1695 ф.№1		
D	р. 2000 ф.№2	78149,2/63943,1=1,2222	85647,1/57625,9=1,4863
	р. 1300 ф.№1		
Z	—	1,8743	3,0352

З розрахунків видно, що Z-показник як в попередньому так і в звітному періоді перевищує значення єдиної критичної точки 0,862. Це означає, що ймовір-

ність банкрутства низька. В звітному році Z-показник збільшився, що означає ще більш низьку ймовірність банкрутства.

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за системою показників Бівера здійснюється за даними форм №1-м «Баланс» та № 2-м «Звіт про фінансові результати» за допомогою табл. 2.31 [27].

Таблиця 2.31 – Система показників Бівера

Показники	Алгоритм розрахунку	В попередньому році	В звітному році	Рекомендовані значення показників		
				Група I – стійкий фінансовий стан	Група II – за 5 років до банкрутства	Група III – за рік до банкрутства
1. Коефіцієнт Бівера	$\frac{p.(2350+2515) \text{ ф. №2}}{p. (1595+1695+1700) \text{ ф. №1}}$	0,64	1,91	0,4 – 0,45	0,17	-0,15
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	см. табл. 2.23	0,48	0,29	$\leq 3,2$	$\leq 2,0$	$\leq 1,0$
3. Рентабельність капіталу за чистим прибутком	см. табл. 2.17	21,96	31,63	6-8	4	-22
4. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{p. (1595+1695+1700) \text{ ф. №1}}{p. 1900 \text{ ф. №1}}$	0,3	0,17	$\leq 0,37$	$\leq 0,50$	$\leq 0,80$
5. Коефіцієнт покриття активів власними оборотними коштами	$\frac{p.(1495 - 1095) \text{ ф. №1}}{p. 1300 \text{ ф. №1}}$	-0,16	-0,12	0,4	$\leq 0,30$	=0,06

За даними табл. 2.31 видно, що за системою показників Бівера ТОВ ТРК «БРІЗ» належить до першої групи по ймовірності банкрутства, що свідчить про стійкий фінансовий стан підприємства.

Висновки до другого розділу

В даному розділі було здійснено фінансовий аналіз та аналіз дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ» за 2021-2022 роки діяльності. Наведено техніко-економічну характеристику підприємства та здійснено аналіз основних фінансово-економічних показників ТОВ ТРК «БРІЗ».

Також у розділі розглянуто методику аналізу дебіторської заборгованості: наведено підходи до аналізу дебіторської заборгованості в економічній літературі,

розглянуті мета, задачі, джерела інформації та етапи аналізу дебіторської заборгованості. За розглянутими етапами, здійснено аналіз дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ». За результатами аналізу дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ» можна побачити зменшення її величини у звітному році порівняно з попереднім, вся її величина погашається в найкоротший термін, що позитивно характеризує діяльність підприємства, порівняльний аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості показав перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською на кінець звітного року, аналіз якісного стану дебіторської заборгованості свідчить про позитивну динаміку всіх показників.

За результатами проведеного фінансового аналізу з'ясовано, що ТОВ ТРК «БРІЗ» за досліджуваний період знаходилось у кризовому стані, баланс підприємства не є абсолютно ліквідним, а коефіцієнти ліквідності не відповідають нормативним значенням, проте відбулось збільшення чистого доходу від реалізації послуг на 9,59 %, повна собівартість реалізованих послуг зменшилась на 17,74%, фінансовий результат до оподаткування був прибутком, який збільшився в звітному році порівняно з попереднім роком на 34,19%, а ймовірність банкрутства підприємства досить низька. Таким чином зроблено висновок, що введення військового стану на території України вплинуло на діяльність підприємства у 2022р. та воно знаходиться у кризовому стані, проте простежується тенденція до покращення діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ» впродовж досліджуваного періоду.

3. ПРАКТИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТОВ ТРК «БРІЗ»

3.1. Загальна характеристика організації бухгалтерського обліку на підприємстві

У ТОВ ТРК «БРІЗ» бухгалтерській облік ведеться згідно Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та Наказу про облікову політику підприємства.

Облік у ТОВ ТРК «БРІЗ» здійснюється за допомогою трьох взаємопов'язаних видів обліку: оперативного, статистичного та бухгалтерського.

Оперативний облік використовується для збору, реєстрації та контролю даних про господарські операції, яка здійснюється безпосередньо на місцях їх виникнення в режимі реального часу або з мінімальною затримкою. Так, за допомогою оперативного обліку у ТОВ ТРК «БРІЗ» здійснюється контроль за виконанням договорів поставки товарно-матеріальних цінностей, використанням робочого часу, обладнання і техніки, випуском та реалізацією продукції та ін. Оперативний облік не має певної системи первинної документації. В ньому використовують в основному дані документів бухгалтерського обліку, і тільки в окремих випадках підприємства створюють свої форми документів.

Головною відмінністю оперативного обліку є оперативність отримання інформації. Дані фіксуються максимально швидко після здійснення господарських операцій, а інформація ця використовується для короткострокового планування та коригування діяльності. Оперативний облік ведеться локально на окремих ділянках підприємства (у відділах, цехах, підрозділах). Дані оперативного обліку можуть бути адаптовані під потреби конкретного підприємства, галузі або окремого підрозділу. Отримана інформація використовується керівниками для контролю виконання планів, виявлення відхилень і прийняття управлінських рішень.

Особливо зростає значення обліку в ринкових умовах господарювання, коли потрібне гнучке маневрування ресурсами, повсякденний контроль за їх викорис-

танням, виробництво саме тієї продукції (послуг), яка користується попитом у споживачів.

У ТОВ ТРК «БРІЗ» оперативний облік виражається в управлінні постійними витратами (комунальні витрати, витрати на закупівлю телевізійного контенту, витрати на IP-адреси, витрати на доступ до мережі інтернет, витрати на відшкодування експлуатаційних витрат ОСББ, витрати на заробітну плату працівникам), змінних витрат (витрати на спецодяг працівникам, витрати на матеріали, необхідні для здійсненні виробничого процесу, адміністративні витрати).

Статистичний облік призначений для збору, обробки, аналізу та контролю даних про масові суспільно-економічні, соціальні та окремі типові явища і процеси. Основними характеристиками статистичного обліку є його масовість – статистичний облік зосереджений на вивченні масових явищ, а не окремих подій чи одиничних фактів; кількісний та якісний аналіз – він поєднує кількісні дані з якісними характеристиками; систематичність та періодичність – дані збираються на регулярній основі (щомісяця, щокварталу, щороку) для забезпечення можливості аналізу змін у часі; рівень узагальнення – статистичний облік узагальнює інформацію, отриману з різних джерел, з метою створення загальної картини певного явища або процесу.

Статистичний облік у ТОВ ТРК «БРІЗ» використовується для обліку робочого часу працівників для нарахування заробітної плати, для визначення обсягу наданих послуг користувачам, для визначення обсягу придбаних основних засобів та нематеріальних активів підприємства. Кінцевим результатом статистичного обліку ТОВ ТРК «БРІЗ» є подання наступних форм статистичної звітності, що складаються щоквартально: форма №1-послуги «Звіт про обсяги реалізованих послуг» та форма №2-інвестиції «Звіт про капітальні інвестиції», які подаються на пізніше 25 числа наступного місяця після закінчення кварталу; форма №1-ПВ «Звіт із праці», яка подається не пізніше 7 числа наступного місяця після закінчення кварталу; форма №2К-СП «Обстеження ділової активності підприємства сфери послуг» подається до 10 числа першого місяця у кварталі за який подається.

Бухгалтерський облік є системою реєстрації, обробки, узагальнення та зберігання інформації про господарські операції підприємства у вартісному, кількісному та якісному вимірах. Його мета — забезпечити користувачів (внутрішніх та зовнішніх) достовірною інформацією для прийняття управлінських, фінансових і стратегічних рішень. Основними функціями бухгалтерського обліку є забезпечення керівників, акціонерів, кредиторів і державних органів точною інформацією про фінансовий стан підприємства; контроль за раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; аналіз господарської діяльності підприємства, визначення ефективності управлінських рішень; підготовка даних для формування бюджетів і прогнозів; використання бухгалтерських даних для доказової бази у спірних питаннях.

Обов'язковою умовою відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку є системність – облік охоплює всі аспекти діяльності підприємства: активи, зобов'язання, власний капітал, доходи та витрати; вартісний вимір – основним вимірником у бухгалтерському обліку є грошова одиниця, що дозволяє узагальнювати й аналізувати інформацію; хронологічність та документальність – дані обліку реєструються у хронологічному порядку, ґрунтуючись на первинних документах (накладних, рахунках, актах тощо); контроль та аналіз – облік забезпечує контроль за використанням ресурсів підприємства та аналіз ефективності господарської діяльності; принцип безперервності – ведення обліку здійснюється постійно, з моменту створення підприємства до його ліквідації.

Бухгалтерський облік у ТОВ ТРК «БРІЗ» ведеться безперервно з дня його реєстрації та до моменту його ліквідації згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та національних П(С)БО та наказу про облікову політику підприємства №294 від 31.12.2021р.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться автоматизовано із застосуванням комп'ютерної бухгалтерської програми BAS.

Методологічні засади формування бухгалтерського обліку товариства побудовані на використанні повного плану бухгалтерських рахунків та одночасно – реєстрів бухгалтерського обліку у відповідності до методичних рекомендацій

№422, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 25.06.2003р. (зі змінами).

При відображенні в бухгалтерському обліку у ТОВ ТРК «БРІЗ» господарських операцій і подій застосовуються норми відповідних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, затверджених Міністерством фінансів України на день здійснення таких господарських операцій. За відсутності необхідних норм у вітчизняних П(С)БО застосовувати аналогічні норми системи міжнародних стандартів фінансової звітності МСБО–МСФЗ (IAS–IFRS) на підставі того, що національні стандарти не можуть суперечити міжнародним.

Тривалість операційного циклу становить один рік.

На забезпечення виконання пункту 4 статті 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» у ТОВ ТРК «БРІЗ» встановлено з 01 січня 2022 року таку систему організації бухгалтерського обліку:

- створення організаційної основи бухгалтерського обліку відноситься до компетенції власників товариства та передбачає встановлення відповідних обов'язків до керівників та посадових осіб;

- відповідно до п.4 статті 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» ведення бухгалтерського обліку на підприємстві покласти на бухгалтерську службу підприємства на чолі з головним бухгалтером;

- головний бухгалтер несе особисту відповідальність перед керівником підприємства з питань ведення бухгалтерського, податкового та статистичного обліку та звітності. При відсутності головного бухгалтера вищевказані обов'язки і відповідальність покладаються на генерального директора підприємства;

- кількісний та якісний склад бухгалтерської служби визначити штатним розкладом;

- права та обов'язки головного бухгалтера та всіх посадових осіб бухгалтерської служби визначаються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», цим наказом та затвердженими посадовими інструкціями.

- підприємство застосовує рахунки класу 9 відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій

підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291 зі змінами та доповненнями;

– з метою забезпечення необхідної деталізації обліково-економічної інформації дозволити головному бухгалтеру своїм розпорядженням вводити додаткову систему субрахунків.

Структура бухгалтерії ТОВ ТРК «БРІЗ» наведена на рис. 2.1, зміст службових обов'язків бухгалтерів ТОВ ТРК «БРІЗ» – в табл.2.1.

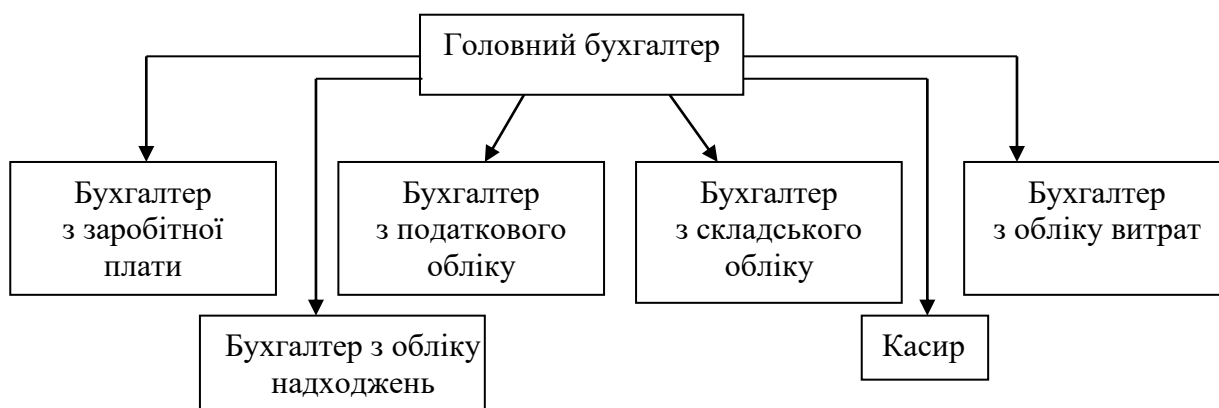

Рис 3.1 – Структура бухгалтерії ТОВ ТРК «БРІЗ»*

*складено за даними наказу про облікову політику ТОВ ТРК «БРІЗ»

Таблиця 3.1 – Склад бухгалтерії та зміст службових обов'язків бухгалтерів ТОВ ТРК «БРІЗ»*

Посада	Обов'язки
Головний бухгалтер	Організовує роботу бухгалтерії підприємства, забезпечує виконання завдань, покладених на бухгалтерію, розподіляє завдання та обов'язки між працівниками бухгалтерії, керує їх роботою. Забезпечує формування і своєчасне представлення повної і достовірної бухгалтерської інформації про діяльність підприємства, його фінансовий стан, доходи і витрати, результати діяльності, а також розробку і здійснення заходів, спрямованих на зміцнення фінансової дисципліни. Здійснює контроль за дотриманням порядку оформлення первинних і бухгалтерських документів, розрахунків і платіжних зобов'язань, витрат фонду заробітної плати, перевірок організації бухгалтерського обліку і звітності. Складає Баланс підприємства щоквартально, Декларацію з податку на прибуток щоквартально, Звіт до НКРЗі щомісячно та щоквартально;
Бухгалтер з обліку заробітної плати	Здійснює нарахування заробітної плати, оформлення лікарняних листів, складання статистичної звітності форми 1-ПВ «Звіт з праці» (щоквартально), податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску щоквартально;
Бухгалтер з податкового обліку	Здійснює ведення податкового обліку, складання податкових накладних та розрахунків коригувань, перевірка податкового кредиту, складання декларації з податку на додану вартість щомісяця.

Посада	Обов'язки
Бухгалтер з складського обліку	Здійснює облік основних засобів, ведення ТМЦ, МШП та НМА, складання статистичної звітності форми 2-інвестиції «Звіт про капітальні інвестиції» щоквартально);
Бухгалтер з обліку витрат (постачальники)	Здійснює облік витрат підприємства та розрахунки з постачальниками та підрядниками, складання статистичної звітності форми 2К-СП «Обстеження ділової активності підприємства сфери послуг».
Бухгалтер з обліку надходжень (покупці)	Здійснює облік витрат підприємства та розрахунки з постачальниками та підрядниками, складання статистичної звітності 1-послуги «Звіт про обсяги реалізованих послуг»
Касир	Здійснює облік касових операцій.

*складено за даними наказу про облікову політику ТОВ ТРК «БРІЗ»

Податковий облік - це підсистема бухгалтерського обліку, яка за встановленими державою правилами формує інформацію про нарахування та сплату податків і зборів відповідним державним органам, основним завданням якого є контроль за правильністю, своєчасністю і повнотою нарахування та сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Регулюється Податковим кодексом України. Складаються звіти, які подаються в Головне управління ДПС в Одеській області, Доброславська державна податкова інспекція: податкова декларація з податку на додану вартість, яка складається щомісяця та подається до 20 числа місяця наступного за звітним; декларація з податку на прибуток, яка складається щоквартально та подається протягом 40 днів після закінчення кварталу, дана декларація є накопичуваною, тому складається за 1 квартал, 1 півріччя, 9 місяців та за рік.

3.2. Організація бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості у ТОВ ТРК «БРІЗ»

В процесі здійснення діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ» виникає дебіторська заборгованість. Дебіторська заборгованість ТОВ ТРК «БРІЗ» за 2022р. представлена дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги, за розрахунками з бюджетом та іншою поточною дебіторською заборгованістю.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги. До дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ» за товари, роботи, послуги належить заборгованість за надані послуги з підключення до мережі інтернет фізичних та юридичних осіб,

суми оплати доступу до мережі інтернет (помісячних тарифних пакетів користувачів мережі інтернет). Основними дебіторами ТОВ ТРК «БРІЗ» є фізичні особи (населення) та юридичні особи (інші підприємства або ФОПи).

Облік дебіторської заборгованості за надані послуги на ТОВ ТРК «БРІЗ» ведеться на підставі договору. Згідно договору юридичним особам (контрагентам) виставляються рахунки на сплату послуг, а після виконання робіт або надання послуги контрагент отримує акт виконаних робіт (наданих послуг).

У бухгалтерії ТОВ ТРК «БРІЗ» дебіторська заборгованість за надані послуги відображається на рахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями». По дебету рахунку відображається факт надання послуги (на підставі акту виконаних робіт (наданих послуг)), по кредиту – оплата за надані послуги (виконані роботи). Рахунок містить дані про оплату від юридичних осіб за послуги інтернет, оренду за розміщення в каналах кабельної каналізації, які побудувала компанія, за ретрансляцію програми телерадіоорганізації, за електронні комунікаційні послуги, за обладнання, необхідне для підключення абонентів мережі інтернет, а також оплати від фізичних осіб (населення) за доступ до мережі інтернет. Розрахунки з юридичними особами ведуться на підставі договору та у розрізі виставлених рахунків, розрахунки з фізичними особами виконуються на підставі договору самостійно фізичними особами без надання рахунків.

Робочим планом рахунків у ТОВ ТРК «БРІЗ» передбачено використання двох аналітичних рахунків до рахунку 361: 3611 «Розрахунки з вітчизняними покупцями ФОП» та 3612 «Розрахунки з вітчизняними покупцями (підключення)».

Рахунок 3611 «Розрахунки з вітчизняними покупцями ФОП» призначений для ведення обліку розрахунків з юридичними особами, які купують скретч-картки для подальшого продажу фізичним особам (населенню). Рахунок 3612 «Розрахунки з вітчизняними покупцями (підключення)» призначений для обліку розрахунків за підключення до мережі інтернет юридичних осіб, для полегшення їх відображення у звітності.

Розрахунки з дебіторами у ТОВ ТРК «БРІЗ» ведуться за попередньою та подальшою оплатою.

Частіше розрахунки ведуться за передоплатою. Згідно договору виставляються рахунки на оплату робіт/послуг, за умовами договору оплата повинна здійснюватися до початку виконання робіт (надання послуг). Юридична особа згідно рахунку сплачує на відповідний рахунок передоплату, після отримання якої та згідно договору виконуються роботи (надаються послуги). Після закінчення строку виконання робіт (надання послуг) надається акт виконаних робіт (наданих послуг). ТОВ «ПЕНТАЛЬФА» заключило договір з ТОВ ТРК «БРІЗ» про надання доступу до мережі інтернет три пакети зі швидкістю 50 Мб/с вартістю 300 грн за один пакет та відповідно надання трьох статичних IP-адрес за ціною 50 грн за одну IP-адресу. Загальна вартість послуг на місяць склала 1050,00 грн, в т.ч. ПДВ 175,00 грн. Підприємство ТОВ «ПЕНТАЛЬФА» зробило передоплату. Кореспонденція рахунків з обліку даної операції наведена в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Кореспонденція рахунків з обліку дебіторської заборгованості за надані послуги ТОВ ТРК «БРІЗ» при передоплаті*

Зміст господарської операції	Сума, грн.	Дебет	Кредит
1. Надходження коштів Здійснено передоплату на розрахунковий рахунок ТОВ ТРК «БРІЗ» від юридичної особи ТОВ «ПЕНТАЛЬФА»	1050,00	311	361
2. Відображені непідтверджені податкові зобов'язання	175,00	6431	6432
3. Відображені підтверджені податкові зобов'язання (виписана податкова накладна)	175,00	6432	6412
4. Наданий Акт наданих послуг, визначення прибутку ТОВ ТРК «БРІЗ»	1050,00	361	703
5. Відокремлення суми ПДВ з прибутку ТОВ ТРК «БРІЗ»	175,00	703	6431
6. Списана собівартість наданих послуг	1050,00	903	231

*складено за даними первинних документів ТОВ ТРК «БРІЗ»

Також ТОВ ТРК «БРІЗ» працює з контрагентами, які не мають можливості робити передоплату за послуги, тоді виникає дебіторська заборгованість з подальшою оплатою. Згідно договору контрагентові надається рахунок на оплату. Контрагент може виконати оплату тільки після закінчення терміну наданих послуг. Тому після надання послуги контрагент отримує Акт здачі-приймання робіт (наданих послуг), а потім вже сплачує на відповідний рахунок за ці послуги. ТОВ ТРК «БРІЗ» уклало договір з ТОВ «ТРК «НАТАЛІ» про надання послуги з ретрансляції програми Телерадіоорганізації. Ця послуга надається щомісячно до моменту розірвання договору. ТОВ «ТРК «НАТАЛІ» за серпень місяць сплачує у вересні. За сер-

пень був наданий Акт здачі-приймання робіт (наданих послуг). Кореспонденція рахунків з обліку даної операції наведена в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Кореспонденція рахунків з обліку дебіторської заборгованості за надані послуги ТОВ ТРК «БРІЗ» при подальшій оплаті*

Зміст господарської операції	Сума, грн.	Дебет	Кредит
1. Наданий акт здачі-приймання виконаних робіт (наданих послуг)	2500,00	361	703
2. Визначення податкових зобов'язань	416,67	703	6432
3. Списання собівартості наданих послуг	2500,00	903	231
4. Формування податкових зобов'язань (виписана податкова накладна)	416,67	6432	6412
5. Зарахування грошей на розрахунковий рахунок підприємства від юридичної особи ТОВ «ТРК «НАТАЛІ»	2500,00	311	361

*складено за даними первинних документів ТОВ ТРК «БРІЗ»

Узагальнення інформації по дебету та кредиту аналітичних рахунків 3611 «Розрахунки з вітчизняними покупцями ФОП» та 3612 «Розрахунки з вітчизняними покупцями (підключення)» здійснюється у відповідних машинограмах, а їх обороти відображені в оборотно-сальдовій відомості.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом. У складі дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом у ТОВ ТРК «БРІЗ» відображається переплата за податками: податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток, військовий збір та збір на єдине соціальне страхування.

Для відображення заборгованості по розрахункам з бюджетом у бухгалтерії ТОВ ТРК «БРІЗ» використовують рахунок 64 «Розрахунки по податкам та платежам» та 65 «Розрахунки за страхування». Щоб деталізувати розрахунки з бюджетом використовують субрахунки. По рахунку 64 «Розрахунки по податкам та платежам» - субрахунки 641 «Розрахунки по податкам», для якого відкриті аналітичні рахунки: 6411 «Розрахунки по податку на доходи фізичних осіб», 6413 «Розрахунки по податку на прибуток», 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами» використовується для обліку військового збору.

Для рахунку 65 «Розрахунки за страхування» - субрахунок 651 «Розрахунки за загальнообов'язкове соціальне страхування». За дебетом цих рахунків відображається виплата цих податків, а за кредитом їх нарахування. Дебіторська заборгованість виникає при переplatі цих податків до бюджету. Кореспонденція рахунків

з обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом наведена в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Кореспонденція рахунків з обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом ТОВ ТРК «БРІЗ»*

Зміст господарської операції	Сума, грн	Дебет	Кредит
1. Нарахування єдиного соціального внеску	2186893,60	92, 91, 231	651
2. Сплата єдиного соціального страхування	2209096,44	651	311
3. Нарахування податку на доходи фізичних осіб	2189916,68	661, 663, 671, 631	6411
4. Сплата податку на доходи фізичних осіб	2212780,68	6411	311
5. Нарахування військового збору	272503,42	661, 663, 671, 631	642
6. Сплата військового збору	274425,44	642	311
7. Нарахування податку на прибуток	2779814,00	981	6413
8. Сплата податку на прибуток	3003850,00	6413	311

*складено за даними первинних документів ТОВ ТРК «БРІЗ»

Із таблиці 3.4 видно, що сплата податків у 2021р. була більша ніж нарахування, що призвело до виникнення дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом. Узагальнення інформації по дебету та кредиту аналітичних рахунків 6411 «Розрахунки по податку на доходи фізичних осіб», 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами», 651 «Розрахунки за загальнообов'язкове соціальне страхування» здійснюється у відповідних машинограмах, а їх обороти відображені в оборотно-сальдовій відомості.

Інша поточна дебіторська заборгованість. Інша поточна дебіторська заборгованість у ТОВ ТРК «БРІЗ» виникла на початку 2022р. До неї належить заборгованість із невиконаних штрафних санкцій, сума забезпечувального депозиту та дебіторська заборгованість по розрахункам з постачальниками.

До складу іншої поточної дебіторської заборгованості увійшла інформація з наступних субрахунків: 374 «Розрахунки за претензіями», 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» та 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками».

У бухгалтерії ТОВ ТРК «БРІЗ» інша поточна дебіторська заборгованість відображається на рахунках 374 «Розрахунки за претензіями» та 377 «Розрахунки з іншими дебіторами». Субрахунок 374 «Розрахунки за претензіями» використовується для ведення обліку розрахунків за претензіями, які пред'явлені постачальникам, підрядникам та іншим організаціям, а також за пред'явленими їм та визнани-

ми штрафами, пенею та неустойками. Субрахунок 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» використовується для обліку розрахунків за іншими операціями, облік яких не відображається на інших субрахунках рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами».

Дебіторська заборгованість по рахунку 374 «Розрахунки за претензіями» виникла тому, що було надано судове рішення за яким підприємство ТОВ "ІНФОРМАЦІЙНЕ АГЕНСТВО "ПРАВДАТУТ" повинно було сплатити на користь ТОВ ТРК «БРІЗ» штрафні санкції за невиконання договірних зобов'язань.

Дебіторська заборгованість по рахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» виникла тому, що був сплачена сума забезпечувального депозиту за умовами договору з Красносільською сільською радою про надання в оренду приміщення.

Дебіторська заборгованість по рахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» виникла за рахунок сплати передплат підприємствам, за якими товари (послуги) були надані в наступному періоді.

Кореспонденція рахунків з обліку іншої поточної дебіторської заборгованості наведена в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Кореспонденція рахунків з обліку іншої поточної дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ»*

Зміст господарської операції	Сума, грн	Дебет	Кредит
1. Нарахування згідно судового рішення	5209,11	374	715
2. Сплата забезпечувального депозиту згідно договору	12664,94	377	311
3. Оплата постачальникам та підрядникам	1585326,97	63	311

*складено за даними первинних документів ТОВ ТРК «БРІЗ»

Узагальнення інформації по дебету та кредиту рахунків 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 374 «Розрахунки за претензіями» та 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» здійснюється у відповідних машинограмах, а їх обороти відображені в оборотно-сальдовій відомості.

Інформація про дебіторську заборгованість ТОВ ТРК «БРІЗ» відображається у формі 1-м «Баланс» фінансової звітності малого підприємства у II розділі активу «Оборотні активи» за рядками:

- 1125 «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги»,
- 1135 «Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом»,

- 1136 «у тому числі з податку на прибуток»,
- 1155 «Інша поточна дебіторська заборгованість».

Податковий облік дебіторської заборгованості. Податковий кодекс України розглядає податковий облік як систему обов'язкових форм і методів відображення платниками податків результатів господарської діяльності або інших об'єктів, які пов'язані з визначенням податкових зобов'язань з відповідних податків та зборів (обов'язкових платежів). Облік податку на додану вартість на ТОВ ТРК «БРІЗ» ведеться згідно Податкового кодексу України за першою подією (стаття 187 п.1 ПКУ) та ставкою 20% (стаття 193 п.1 ПКУ). Але є і винятки, при взаємодії з покупцями, які представлені держустановами використовується касовий метод нарахування податку на додану вартість (стаття 187 п.7 ПКУ).

Для відображення розрахунків з обліку ПДВ у бухгалтерії ТОВ ТРК «БРІЗ» використовують рахунок 64 «Розрахунки по податкам та платежам». Щоб деталізувати розрахунки з бюджетом по ПДВ використовують субрахунки 641 «Розрахунки по податкам», для якого відкритий аналітичний рахунок: 6412 «Розрахунки з ПДВ», та субрахунок 643 «Податкові зобов'язання», для якого відкриті аналітичні рахунки: 6431 «Податкові зобов'язання підтверджені», 6432 «Податкові зобов'язання непідтверджені». Рахунки пасивні, за кредитом відображаються нараховані платежі до бюджету, а за дебетом – податки належні до відшкодування з бюджету, їх сплата, списання тощо.

Кореспонденція рахунків з нарахування ПДВ розглянемо на прикладі підприємства ТОВ «ПЕНТАЛЬФА», перша подія оплата (кореспонденція рахунків з обліку якої була розглянута у табл. 3.2) та підприємства ТОВ «ТРК «НАТАЛІ», перша подія надання послуг (кореспонденція рахунків з обліку якої була розглянута у табл. 3.3), а також підприємства з фінансуванням з держбюджету Красносільська сільська Рада Одеського району Одеської області. Красносільська сільська Рада Одеського району Одеської області є установою, яка сплачує за послуги інтернету за рахунок бюджетних коштів. Згідно п.7 статті 187 ПКУ податкові зобов'язання у ТОВ ТРК «БРІЗ» з'являються в момент перерахування коштів на рахунок з бюджетного рахунку покупця, момент надання послуг не відіграє ніякої

ролі. Кореспонденція рахунків з обліку податку на додану вартість за переліченими вище підприємствами наведена в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Кореспонденція рахунків з обліку податку на додану вартість ТОВ ТРК «БРІЗ» (база ПДВ = договірній вартості)

Зміст господарської операції	Сума, грн	Дебет	Кредит
1. Надання оподаткованих ПДВ послуг			
<i>Перша подія – отримання оплати</i>			
1.1 Отримано передоплату від покупця	1050,00	311	361
1.2 Відображені непідтверджені податкові зобов'язання	175,00	6431	6432
1.3 Відображені підтверджені податкові зобов'язання (виписана податкова накладна)	175,00	6432	6412
1.4 Надані послуги – виписано акт наданих послуг	1050,00	361	703
1.5 Відображені розрахунки з ПДВ	175,00	703	6431
<i>Перша подія – надання послуг</i>			
1.6 Відображено дохід від надання послуг – виписано акт наданих послуг	2500,00	361	703
1.7 Нараховані податкові зобов'язання (непідтверджені)	416,67	703	6432
1.8 Формування податкових зобов'язань (виписана податкова накладна)	416,67	6432	6412
2. Надання послуг оподаткованих ПДВ з оплатою за рахунок бюджетних коштів. Перша подія – надання послуг			
Серпень 2022р.			
2.1 Надані послуги – виписано акт наданих послуг	1000,00	361	703
	166,67	703	6431
Вересень 2022р.			
2.2 Оплачено за надані послуги	1000,00	311	361
2.3 Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ	166,67	6431	6412

*складено за даними первинних документів ТОВ ТРК «БРІЗ»

Узагальнення інформації по дебету та кредиту аналітичних рахунків 6412 «Розрахунки з ПДВ», 6431 «Податкові зобов'язання підтверджені», 6432 «Податкові зобов'язання непідтверджені» здійснюється у відповідних машинограмах, а їх обороти відображені в оборотно-сальдовій відомості.

Також ТОВ ТРК «БРІЗ» надає акції абонентам, за умовами акції абонент отримує знижку 10%, якщо сплачує за рік наперед, та 5%, якщо за півроку, також абоненту при оплаті за послуги інтернету або телебачення нараховуються бонуси: 1 бонус за кожні 10 грн. поповнення. Такі акції призводять до зменшення оплати від встановлених тарифів, база оподаткування перевищує фактичну оплату, у зв'язку з цим ТОВ ТРК «БРІЗ» повинно донараховувати собі зобов'язання і скласти податкову накладну (в т.ч. зведену) з позначкою «15» (Порядок заповнення податкової накладної затверджено наказом Мінфіну від 31.12.2015 № 1307) – скла-

дена на суму перевищення бази оподаткування, визначеної відповідно до ст. 188 і ст. 189 ПКУ, над фактичною ціною постачання. Кореспонденція рахунків з нарахування ПДВ представлена в таблиці 3.7

Таблиця 3.7 – Кореспонденція рахунків з обліку податку на додану вартість ТОВ ТРК «БРІЗ» (база ПДВ перевищує договірну вартість)*

Зміст господарської операції	Сума ПДВ, грн.	Дебет	Кредит
Донарахування до мін бази податкових зобов'язань у зведеній податковій накладній з кодом причина «15»			
За послуги на різницю: ціни придбання – договір-на ціна	6473,42	949	6412

*складено за даними первинних документів ТОВ ТРК «БРІЗ»

У загальному випадку абоненту надається рахунок на сплату послуг. У загальному випадку послуга надається після моменту оплати. Момент оплати стає першою подією і виникають податкові зобов'язання, у зв'язку з цим на ім'я абонента виписується податкова накладна. При нарахуванні податкових зобов'язань ТОВ ТРК «БРІЗ» використовує субрахунок 643 «Податкові зобов'язання» рахунку 64 «Розрахунки за податками і платежами». ТОВ ТРК «БРІЗ» до субрахунку 643 «Податкові зобов'язання» використовує аналітичні рахунки 6432 «Податкові зобов'язання непідтверджені» та 6431 «Податкові зобов'язання підтверджені».

Дані по нарахуванню податкових зобов'язань узагальнюються в декларації з податку на додану вартість і подаються до податкової щомісячно не пізніше 20-го числа наступного місяця за попередній.

Висновки до третього розділу

В даному розділі були розглянуті питання практики бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості у ТОВ ТРК «БРІЗ». Наведена загальна характеристика бухгалтерського обліку на підприємстві: оперативний, статистичний та бухгалтерський облік, які є трьома взаємопов'язаними складовими. У ТОВ ТРК «БРІЗ» оперативний облік виражається в управлінні постійними витратами (комунальні витрати, витрати на закупівлю телевізійного контенту, витрати на ІР-адреси, витрати на доступ до мережі інтернет, витрати на відшкодування експлуатаційних витрат ОСББ, витрати на заробітну плату працівникам), змінних витрат (витрати на спец-

одяг працівникам, витрати на матеріали, необхідні для здійсненні виробничого процесу, адміністративні витрати). Кінцевим результатом статистичного обліку ТОВ ТРК «БРІЗ» є подання форм статистичної звітності, які складаються щоквартально. Бухгалтерський облік у ТОВ ТРК «БРІЗ» ведеться безперервно з дня його реєстрації та до моменту його ліквідації згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та національних П(С)БО та наказу про облікову політику підприємства №294 від 31.12.2021р з використанням автоматизованої форми.

Також була розглянута організація бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості у ТОВ ТРК «БРІЗ». Дебіторська заборгованість ТОВ ТРК «БРІЗ» за 2022р. представлена дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги, за розрахунками з бюджетом та іншою поточною дебіторською заборгованістю. Облік дебіторської заборгованості ведеться на договірній основі в первинних документах типової форми. Розрахунки з дебіторами здійснюються як по передоплаті, так і післясплаті. Облік ведеться на рахунках, рекомендованих планом рахунків з використанням аналітичних рахунків. Узагальнюється інформація у відповідних машинограмах. Інформація про дебіторську заборгованість ТОВ ТРК «БРІЗ» відображається у формі 1-м «Баланс» фінансової звітності малого підприємства у II розділі активу «Оборотні активи». ТОВ ТРК «БРІЗ» є платником податку на додану вартість за ставкою 20%. Дані по нарахуванню податкових зобов'язань узагальнюються в декларації з податку на додану вартість.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В даній кваліфікаційній роботі були розглянуті питання організації і методики обліку та аналізу дебіторської заборгованості на прикладі ТОВ ТРК «БРІЗ».

В першому розділі було розглянуто теоретичні основи організації і методики дебіторської заборгованості підприємства: економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості, питання методики бухгалтерського та податкового обліку дебіторської заборгованості. За результатами складено висновки до першого розділу.

В другому розділі були розглянуті питання організації і методики фінансового аналізу діяльності та аналізу дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ»: наведено техніко-економічну характеристику товариства, розглянуто методику аналізу дебіторської заборгованості та здійснено її аналіз за наведеними етапами та фінансовий аналіз діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ» за два роки. Результати проведеного аналізу були наведені у висновках до другого розділу.

В третьому розділі розглянуто стан бухгалтерського обліку та практика обліку дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ». Облік ведеться у відповідності до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» за допомогою автоматизованої форми ведення бухгалтерського обліку. Були розглянуті основні положення бухгалтерського обліку, наведені в наказі про організацію бухгалтерського обліку, структуру бухгалтерії, форми фінансової та податкової звітності ТОВ ТРК «БРІЗ». Облік дебіторської заборгованості відображається у типових формах первинних документів з використанням рахунків робочого плану рахунків для обліку дебіторської заборгованості підприємства. За результатами складено висновки до третього розділу.

За результатами проведеного дослідження організації і методики обліку дебіторської заборгованості ТОВ ТРК «БРІЗ» можна надати наступні рекомендації та пропозиції:

1. Для вдосконалення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості необхідне: впровадження більш сучасної програми для автоматизації бухгалтерського обліку (наприклад, BAS ERP), створення автоматичних звітів для аналізу

дебіторської заборгованості (групування за термінами, сумами, контрагентами), впровадження додаткових субрахунків для детального обліку різних видів дебіторської заборгованості (поточна, довгострокова або сумнівна), ведення заборгованості за контрагентами, договорами та термінами платежів, оптимізація процесів складання договорів з покупцями, чітке зазначення термінів та умов погашення заборгованості, регулярний контроль за виконанням договірних зобов'язань.

2. Для удосконалення аналізу дебіторської заборгованості пропонуємо використання при проведенні щорічного аналізу господарської діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ» аналіз дебіторської заборгованості за запропонованими етапами (визначення об'єкта аналізу, мети та основних завдань аналізу дебіторської заборгованості; збір та опрацювання джерел інформації для аналізу дебіторської заборгованості; проведення аналізу дебіторської заборгованості за різними напрямками; здійснення оцінки результатів аналізу дебіторської заборгованості та формулювання аналітичних висновків; прийом управлінських рішень, які сприятимуть підвищенню ефективності діяльності підприємства та зниженню ризиків неповернення боргів), для цього необхідно здійснити впровадження показників якісного стану дебіторської заборгованості, таких як коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, середній термін погашення заборгованості та частка простроченої заборгованості в загальному обсязі, здійснити групування дебіторської заборгованості та аналіз кожної групи на предмет ризиків непогашення, запровадити застосування факторного аналізу – для оцінки впливу різних факторів на рівень заборгованості, трендового аналізу – для виявлення динаміки змін заборгованості у часі, використання графіків, діаграм та інформаційних панелей – для представлення даних про стан і структуру дебіторської заборгованості;

3. Для підвищення ефективності управління дебіторської заборгованості необхідно встановити кредитних лімітів для контрагентів, контроль за дотриманням умов кредитної політики підприємства, здійснити проведення щомісячного аналізу заборгованості, своєчасне виявлення та реагування на прострочені борги, забезпечення чіткого встановлення умов оплати та штрафних санкцій за порушення строків, встановлення графіків реструктуризації боргів для контрагентів, які ма-

ють тимчасові фінансові труднощі;

4. Для підвищення рівня кваліфікації фахівців з обліку необхідне проведення тренінгів щодо використання сучасних методів обліку та аналізу дебіторської заборгованості, поширення інформації про використання інноваційних підходів у фінансовому аналізі.

Впровадження наданих рекомендацій та пропозицій призведе до покращення бухгалтерського обліку, аналізу дебіторської заборгованості та результатів діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 15.08.2024 р.).
2. Господарський кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2755-1> (дата звернення: 15.08.2024 р.).
3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2755-17> (дата звернення: 15.08.2024 р.).
4. Цивільний кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2755-17> (дата звернення: 15.08.2024 р.).
5. Фінансові інструменти: міжнародний стандарт фінансової звітності 9 від 01.01.2012р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016 (дата звернення: 20.08.2024 р.).
6. Дохід від договорів з клієнтами: міжнародний стандарт фінансової звітності 15 від 30.06.2017р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17027> (дата звернення: 20.08.2024 р.).
7. Фінансові інструменти: визнання та оцінка: міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 від 01.01.2012 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_015 (дата звернення: 20.08.2024 р.).
8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 (зі змінами та доповненнями). URL: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id (дата звернення: 22.08.2024р.).
9. Про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг: інструкція, затв. постановою Правління національного банку Украї-

ни №163 від 29.07.2022р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22> (дата звернення: 22.08.2024р.).

10. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: затв. постановою Правління національного банку України №148 від 29.12.2017р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17> (дата звернення: 26.08.2024р.).

11. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17> (дата звернення: 26.08.2024р.).

12. Дебіторська заборгованість: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10, затв. наказом Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.1999 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 26.08.2024р.).

13. Зобов'язання: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11, затв. наказом Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення: 26.08.2024р.).

14. Фінансові інструменти: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13, затв. наказом Міністерства фінансів України № 559 від 30.11.2001 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01> (дата звернення: 26.08.2024р.).

15. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text> (дата звернення: 26.08.2024р.).

16. Акімова Н., Топоркова О., Євлаш Т., Говоруха О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : монографія. Харків: ХДУХТ, 2016. 285 с.

17. Бернар І. Тлумачний економічний та фінансовий словник: в 2т. / Ів Бернар, Жан-Клод Коллі; під спіл. ред. Л. В. Степанова; ред. В. Б. Рибаків. М.: Міжнародні відносини, 1994. Т. 1. 782 с.
18. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент. 2-е вид., перероб. и доп. К.: Эльга, Ніка-центр, 2014. 656 с.
19. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підруч. для студентів спеціальності 7.050601 «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. вид. 3-е, доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2003. 444 с.
20. Власова Н., Носач Л. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств оптової торгівлі: монографія. Харків: ХДУХТ, 2011. 229 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/14368/1/Vlasova_Upravlinnia_2011.pdf. (дата звернення: 18.09.2024р.)
21. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. 6-те вид. К.: А.С.К., 2005. 266 с.
22. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами. Харків: Фактор, 2013. 1072 с.
23. Задорожний З. В. Внутрішньогосподарський облік у будівництві: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 336 с.
24. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. 3-тє видання, доповнене та перероблене. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. 844 с.
25. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент: підручник. 2-е вид., перероб. та доп. К.: ЦУЛ, 2002. 496 с.
26. Конспект лекцій з курсу «Фінансовий аналіз з КР» Ч. 1: для спец. 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» освіт.-проф. програми «Облік і аудит» ден. та заоч. форми навчання ступінь вищ. освіти «Магістр». Одеса: ОНТУ, 2024. 85 с. URL: <https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONANT.2271764> (дата звернення: 25.09.2024р.)
27. Конспект лекцій з курсу «Фінансовий аналіз з КР» Ч. 2: для спец. 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» освіт.-

проф. програми «Облік і аудит» ден. та заоч. форми навчання ступінь вищ. освіти «Магістр». Одеса : ОНТУ, 2024. 77 с. URL: <https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.2271890> (дата звернення: 1.10.2024 р.)

28. Крайник О. П., Клепикова З. В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Збірник вправ. Львів: Державний ун-т «Львівська політехніка» (ІВЦ «ІНТЕЛЕКТ+ІПК»); Київ: Дакор, 2001. 260 с.

29. Кужельний, М. В., Лінник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. К.: КНЕУ, 2001. 334 с.

30. Ловінська Л. Г. Оцінка в бухгалтерському обліку: монографія. К.: КНЕУ, 2006. 256 с.

31. Мних Є.В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз: підручник. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 536 с

32. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручник. К.: Знання, 2011. 630 с.

33. Момот Т.В. Фінансовий менеджмент. К.: ЦУЛ, 2011. 712 с.

34. Нашкерська Г. Методологія і практика оцінювання у фінансовому обліку: монографія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 426 с.

35. Пастернак М., Сілінська С. Організація і методика економічного аналізу діяльності підприємства: навч. посіб. К.: Дія, 2011. 532 с.

36. Пушкар М.С. Метатеорія обліку або якою повинна стати теорія: монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2007. 359 с.

37. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Є. Б. Сучасний економічний словник. 5-те вид., перероб. та доп. М.: ИНФРА-М, 2011. 495 с.

38. Савлук М.І., Мороз А.М., Лазепко І.М. Гроші та кредит: підручник. К.: КНЕУ, 2011. 589 с.

39. Стоун Д. Хітчинг К. Бухгалтерський облік та фінансовий аналіз. М.: Сирин. 1998. 302 с.

40. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: підручн. 3-тє вид. доп. і перероб. К.: Алерта, 2008. 926 с.

41. Фінансовий облік 2: навч. посіб / Н.М. Ткаченко, О.В. Борович, І.Л. Цюцяк, А.Л. Цюцяк; за заг ред. Н.М. Ткаченко. К.: Алеута, 2014. 456 с.

42. Фінансовий облік : підруч. / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь та ін. 4-те вид., доп. і перероб. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 451 с.
43. Чудовець В.В., Жураковська І.В. Фінансовий облік і звітність: навч. посіб. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2018. 330 с.
44. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. К.: Знання, 2004. 447 с.
45. Белозерцев В. Щодо товарного кредиту та дебіторської заборгованості на підприємстві // Економіст. 2009. № 11. С. 23–28.
46. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств // Фінанси України. 2003. № 12. С. 24–36.
47. Бірюкова А. О. Умови виникнення дебіторської заборгованості на підприємстві // Вісник Чернігівського національного технологічного університету: наук. збірник. Сер.: Економічні науки. URL: <https://economic-vistnic.stu.cn.ua/tmppdf/215.pdf> (дата звернення: 12.09.2024р.).
48. Бондарчук Н.В., Васильєва Л.М., Теоретико-методичні основи бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки. 2016. Вип. 16. С. 135-138.
49. Власюк Г. В. Проблеми класифікації та оцінки дебіторської заборгованості /Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. 2011. №6. С.131-135. URL: <https://lib.dsau.dp.ua/book/87313> (дата звернення: 12.09.2024р.).
50. Єдинак Т.С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. 2009. Вип. 3. С. 54 – 57.
51. Зінченко О.В., Крутих О.В. Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості для потреб облікової системи підприємства // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2018. Вип. 25. С. 819-825.
52. Кручак Л. В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 22. С. 161-165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_22_37 (дата звернення: 20.10.2024р.).

53. Лищенко О. Г., Бескоста Г. М. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. 2009. № 1. С. 114–117.

54. Нашкерська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги // Бухгалтерський облік і аудит. 2009. № 11. С. 31-37.

55. Прокопович Л. Б., Руденко Д. Г., Баланенко О. Г. Економічна сутність дебіторської заборгованості // Наукові праці. Економіка. 2017. Вип. 294, Том 306. С. 105-109.

56. Сапаріна О.Ф., Кірілкіна О.Є. Методологічні основи аналізу дебіторської заборгованості // Глобальні та національні проблеми економіки / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2015. Вип. 3. С. 865–868.

57. Ступницька Т.М., Попкова О.С. Облік дебіторської заборгованості підприємства: окремі аспекти // Економічні та соціальні аспекти розвитку України: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 жовтня 2024р., м. Одеса, ОНТУ, С.247-249

58. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторсько-кредиторської заборгованості: проблеми теорії та практики: автореф. к.е.н.: 08.06.04: захист 18.04.2002 / наук. кер. к.е.к. доц. Рудецька Н.А. Луганськ, 2002. 21 с. URL: <http://referatu.net.ua/referats/7569/147641>. (дата звернення: 14.09.2024р.)

59. Федорченко О.Є. Облік і аналіз розрахунків з дебіторами: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.09: захист 07.05.2009 / наук. кер. к.е.н. проф. Єфіменко В.І. Київ, 2009. 23 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7f556f50-5fec-4d99-a7a3-7f3506ca2f1e/content> (дата звернення: 20.10.2024р.)

60. Чорненька О.Б. Напрями вдосконалення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємствах // Наукові записки. 2016. №2 (53). С. 259-269.

61. Бухоблік ПДВ: закриваємо ПДВ-рахунки, відображаємо типові операції. *Бухгалтер 911*: веб-сайт. URL: <https://buhgalter911.com/uk/journals/buh911/2019/april/issue-15/article-43777.html> (дата звернення: 12.09.2024р., 28.10.2024р.).
62. Верховна Рада України: [Веб-сайт]. Київ, 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2024р.).
63. Глава 10. Облік дебіторської заборгованості (частина 1). *FaktorAcademy*: веб-сайт. URL: <https://factor.academy/blog/glava-10-oblik-debitorsko%D1%97-zaborgovanosti-chastina-1/> (дата звернення: 12.09.2024р.)
64. Списання безнадійної дебіторської заборгованості. *Головбух*: веб-сайт. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/6642-qqq-17-m4-21-04-2017-spisannya-beznadyno-debtorsko-zaborgovanost> (дата звертання: 09.09.2024р.)
65. <https://buhgalter911.com>

Додаток А

ТОВ ТРК «БРІЗ»

вул. Генерала Бочарова, 2
м. Одеса, Україна, 65035
тел. + 38 (048) 797 — 28 — 28

ІВАН UA243348510000000026007202902 АТ «ПУМБ» у м.Кчів МФО 334851 СДРПОУ 30030888 ПІН 300108815177

Вих. №305/1 від 01.11.2024р.

Довідка

про впровадження результатів кваліфікаційної роботи магістра
Попкової Олени Сергіївни на тему: «Організація і методика обліку та аналізу
дебіторської заборгованості (на прикладі ТОВ ТРК «БРІЗ»)

Підтверджуємо, що запропонована Попковою О.С. методика аналізу
дебіторської заборгованості підприємства за визначеними етапами,
рекомендована до застосування та використана при проведенні щорічного аналізу
господарської діяльності ТОВ ТРК «БРІЗ».

Генеральний директор
ТОВ ТРК «БРІЗ»

Бугаленко С.О.

ДОДАТОК Б

Апробація результатів наукового дослідження кваліфікаційної роботи на науковому колоквіумі «Дослідження найбільш важливих проблем і напрямів: розвитку харчової промисловості та її підгалузей, експортного потенціалу, розвитку зовнішньої торгівлі АПК України та її результативності; облік, аналіз і аудит як сучасні інструменти управління діяльністю суб'єктів національної економіки»

Витяг

з протоколу № 6
засідання кафедри обліку та аудиту
від 28 листопада 2024 р.

Голова засідання кафедри: завідувач кафедри обліку та аудиту проф. Немченко В.В.

БУЛИ ПРИСУТНІМИ: проф. Купріна Н.М., проф., Мельник Ю.М., доценти: Антонюк О.П., Ощепков О.П., Ступницька Т.М., Тарасова О.В., Васьковська К.О., Баранюк Х.О., ас. Гребейникова Н.А.

СЛУХАЛИ: Про результати наукового колоквіуму «Дослідження найбільш важливих проблем і напрямів: розвитку харчової промисловості та її підгалузей, експортного потенціалу, розвитку зовнішньої торгівлі АПК України та її результативності; облік, аналіз і аудит як сучасні інструменти управління діяльністю суб'єктів національної економіки», який проводився 28 листопада 2024 року о 11.00 в рамках наукової школи «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів» кафедри Обліку та аудиту Одеського національного технологічного університету.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити результати наукового «Дослідження найбільш важливих проблем і напрямів: розвитку харчової промисловості та її підгалузей, експортного потенціалу, розвитку зовнішньої торгівлі АПК України та її результативності; облік, аналіз і аудит як сучасні інструменти управління діяльністю суб'єктів національної економіки» з напряму наукової школи кафедри Обліку та аудиту «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів», який проводився 28.11.2024 р.

2. Надати апробацію наукових досліджень докторанту, аспірантам, а також здобувачам вищої освіти СВО «Магістр» та СВО «Бакалавр» в рамках дослідження за темами КРМ і КРБ, що виконуються відповідно до затверджених тем на підставі наказів ОНТУ, та які підготували доповіді та виступали на науковому колоквіумі 28.11.2024 р., а саме:

2.12. Здобувачці СВО «Магістр», спец. 071 «Облік і оподаткування», ОПІ «Облік і аудит» Попковій О.С., тема доповіді: «Аналіз дебіторської заборгованості підприємства, як чинник підвищення ефективності його діяльності».

Зав. кафедри
обліку та аудиту

/ПІДПИСАНО/

Валерій НЕМЧЕНКО

Секретар

/ПІДПИСАНО/

Людмила ГОЛОВАЧЕНКО